

XII. Broj

Glavna i odgovorna urednica: Melita Anušić

Uredništvo: Jakov Bajić, Luca Kozina, Luka Krstulović, Sara Kopeczky

Savjetnici: dr. sc. Simon Ryle, dr. sc. Brian Willems, dr. sc. Melanija Marušić

Grafički urednik: Jakov Bajić, Luka Krstulović

Tehnički urednik: Jakov Bajić

Lektura i korektura: Melita Anušić, Jakov Bajić, Luca Kozina, Luka Krstulović, Sara Kopeczky

Crtež na naslovnici: Sonja Gašperov

Izrada omota: Jakov Bajić

Web dizajner: Antun Domazet

Kontakt: Filozofski fakultet u Splitu, ured Odjela za anglistiku,
Radovanova 13, 21 000 Split

E-mail adresa uredništva: thesplitmind1@gmail.com

Web stranice: <https://www.facebook.com/split.mind.3>

Nakladnik: Filozofski fakultet u Splitu

Tiskara: Dalmacija papir

Naklada: 250 primjeraka

ISSN: 1845-6588

THE SPLIT MIND

Časopis za književnost i kulturu studenata
Filozofskog fakulteta u Splitu

Split, 2014.

SADRŽAJ

Riječ urednice.....	6
---------------------	---

Poezija

Damir D. Ocirk.....	10
Bernarda Seba.....	11
Andreja Hlupić.....	12
Diana Dokmanović.....	13
Anamarija Mutić.....	14
Gloria Oreb.....	16
Vinko Pavić.....	19
Bruno Vrgoč.....	20
Vigor Vukotić.....	22
Anđela Predovan.....	24
Jakov Bajić.....	25
Sara Kopeczky.....	27
Rezultati natječaja za najbolju neobjavljenu pjesmu Gradske knjižnice Solin 2013. godine.....	33
Nikolina Dolfić.....	33
Katarina Doboš.....	35
Siniša Matasović.....	38

Proza

Mladen Vukšić.....	38
Vedran Volarić.....	43
Sara Kopeczky.....	47
Jure Divić.....	63
Ružica Gašperov.....	65
Dražen Horvat.....	67
Jelena Božić.....	71

Smilja Savin.....	73
Zora Birimiša.....	76
Petar Ćorić.....	79
Luca Kozina.....	84
Ivan Katičić.....	87
Luka Krstulović.....	91

Prijevodî

Edita Bandur.....	116
-------------------	-----

Eseji

Ivana Granić.....	130
Bernard Dukić.....	136
Melita Anušić.....	143
Vlatka Ivančević, Ivan Grančić.....	153
Luca Kozina.....	166

RIJEČ UREDNICE

Prošlo je deset godina od objave prvog broja časopisa koji se tijekom godina mijenjao estetski i sadržajno. Ovoga puta The Split Mind donosi još nekoliko promjena, od kojih nas je najviše razveselila uključenost studenata koji su svojim radovima obogatili velik broj stranica XII. broja. Ostale promjene ćete, vjerujemo, primijetiti iščitavajući časopis.

Nadamo se da ćete uživati u XII. broju, a prije polaska na novo, posebno putovanje potrebno se zahvaliti svima koji su nam svojim znanjem, savjetima, kritikama, pohvalama i pokudama uvelike pomogli:

- dekanu Filozofskog fakulteta prof. dr. sc. **Aleksandru Jakiru** na savjetima i iskazanoj podršci
- prodekanici Filozofskog fakulteta doc. dr. sc. **Vesni Kostović-Vranješ**
- Studentskom zboru Filozofskog fakulteta
- Studentskom zboru Sveučilišta u Splitu
- profesorima **Brianu Willemsu**, **Simonu Ryleu** i **Melaniji Marušić** na podršci i korisnim savjetima
- djelatnicima tiskare **Dalmacija papir** na susretljivosti
- bivšim urednicima **Ivanu Boškoviću Jimiju** i **Antunu Domazetu** koji su kao podrška bili dostupni kad god su nam bili potrebni
- suradnicima koji su naš časopis još jednom obogatili svojom

kreativnošću i kvalitetnim radovima

- čitateljima koji nas odano prate već deset godina
- najveća hvala kolegama urednicima **Jakovu Bajiću, Sari Kopeczky, Luci Kozini i Luki Krstuloviću** koji su cijele sebe dali u stvaranje ovog broja, s kojima je bilo užitak raditi i koji su svojim idejama doveli do postojećih promjena.

Nadamo se da ćete i ovaj put uživati u onome što vam donosimo!

Melita Anušić

POEZIJA

JUROPOLITIČAR

Damir D. Ocirk

Ja sam kenig, king, car - ja sam kroejšn političar,
ja sam imperatore, kajzer - ja sam balkaniše ekvilajzer,
aj vont gou tu siti of brisel - mit majn belo gliser.

Ih libe mio fjero popolo - e ž'em boku naš vaterpolo,
aj lav kroejšn praud folks - mate parlov und boks,
ja nisam lopov il' jamar - već onet kroat kramar.

Ijo vendo solo fjume - kroejšn jezera, mare e šume,
banken, autoceste i hotele - petrol, njive end parcele,
al' još ima para za sve nas - onli pipl mast trast as.

Darum glasujte za me - zaokružite moje onest name,
ja viš tu juroparlament - jer sam forte k'o cement,
dort varten fondovi golemi - evribadi mast trast mi.

NASLJEDSTVO

Bernarda Seba

Kazaljke se razdvajaju,
U sprintu oko vječnosti,
Vrijeme otkucava, krugovi su završeni,
Utrka bez pobjednika traje.
Smišljam metafore koje ti najbolje pristaju,
Sve sam ih već angažirala
Da u ovom svijetu nađem sve tebi najsličnije,
Pa svaku zapamtim i zavolim, jer tobom odiše,
Sve se moje pijane misli tebi kao jedinom domu vraćaju
Posrćući i teturajući, ipak pronalaze put,
I odahnu na tvome pragu, umorne od puta,
Ali mirne – jer su na poznatom terenu.
Noć je na odmaku,
Ja još uvijek sjedim, i obećavam papiru
Dušu u nasljedstvo.
Potpisujem i predajem mu sve,
Što nasljedstvo nikad nije trebalo ni biti
Jer se već odavno trebalo potrošiti
U tvojim rukama, na tvojim usnama.

DEPRESIVNI LJUDI JEDU PEKMEZ SA SREDNJIJIM PRSTOM

Andreja Hlupić

U 30 godina braka
Nismo uspjeli razviti niti jednu fotografiju
Gdje je naša četveročlana obitelj na okupu
Uvijek je netko bio ili iza fotoaparata
Ili je bilo toliko zabavno da se nismo sjetili
Ili je netko bio u bolnici
Ja imam samo tvoje fotografije iz vojske
I klince kad su im poispadali mliječni zubi
Kazes mi da depresivni ljudi jednu pekmez sa srednjim prstom
Svaki put dio mene umre kad posegneš za uvredom
U 30 godina braka
Nismo uspjeli razviti niti jednu fotografiju
Gdje je naša četveročlana obitelj na okupu
Nemojte oženiti depresivku
Ne znaju baratati životom, digitalnim fotoaparatom
(o analognim da i ne govorim),
A svaka teglica domaćeg pekmeza svaki put će vam završiti na zidu
Pekmez je naša obiteljska fotografija na plijesnivom zidu

KRENI

Diana Dokmanović

Protrči, zamjeri se vjetru, zanesi ga,
osvoji i ostavi samog da pretrne u kišu...
Ako već drhtiš, pravi se da je
jače od tebe, da te zasljepljuje sjaj zvijezda
ili da se sramiš mjeseca na ramenima.
Zavrišti, nema nikoga ionako, zavrišti najglasnije,
neka puca pokrov zemlje,
neka se bude ptice, neka jauču oblaci...
Samo protrči, sama, jaka, prestrašena,
zaljubljena...
Napusti glavu, raspusti kosu i izađi,
izađi u sunce, pleši s krijesnicama,
svađaj se s leptirima...
Ako već moraš plakati, čini to glasno i
zatraži, oprosti, poljubi...
Smij se!

ILUZIJA ZALJUBLJENOSTI

Anamarija Mutić

Neprestano je viđala imaginarne parove,
predviđala im prekrasno
i nametala savršene trenutke
koje nisu smjeli poželjeti;
para im se slijevala niz obraze. Njih dvoje bili su njen prekidač
neugodnosti-
klip-klap (doziraj crvenilo);
voljeli su se kao nikad nitko prije
obustavljajući često bolne nalete
deja vu-a.

Nesluženo ga je pronašla
i sasvim slučajno postala zarobljenik
vlastite mašte,
odavno odabrala riječi koje je nesvjesno proživljavala,
proputovala mu prstima preko kože i
ožiljaka od rezanja vena koje nisu dostojne
da se kožom spajaju.

Prišla je tiho,
lijeva-desna, lijeva-desna,
kao da ga prisiljava na tajnu pripravnost
za iznenađenja.

Nevino ga je odmjeravala,
i osmijeh,
i suze,
i vrijeme koje se zadržalo oko rupica na dnu leđa,

samo je nesvjesno potonula u vlasulje
zatajenje boli,
uronila u priče o neizbježnim avanturama
čiji je dio postala samim poljupcem. Zbog previše sunca i ljubavi
ona shvati odgovornost,
izbije iz glave sve ono
što nikada nije trebalo okončati
te se žalosna prepusti...

O GRADU

Gloria Oreb

Gnomonom i decussisom
u središtu vrtnje
ukotvili smo planetarne konstelacije
u mehanizam Palače
Os svijeta u križište ulica.

298. godine hodam
ka Istoku
uz obalu
od svetišta ad Dianam
Epetium je 4 milje ispred.
Tisuću godina poslje
zatičem se podno neizgrađena zvonika
uz lavove čuvare
jedan od njih šćepao je Zvijer.

305.godine ulazim kroz Portal pokloniti se Joviusu.
Mitrin bik skvrćio se ispod korniža
Varunino oko na svodu
krijem dupina u kapeli svetog Martina.

Propugnaculum ne propušta dalje
iako voda teče ispod praga
valjalo bi se zavući u konao.
Portal je pozlaćen tisućupetstopedesete
za solsticija dvije i dvanaeste
dodala sam mu svjetlo
Gikatille - Meštra od Mirakula.

316. nosim pepeo u žari
sa desna mi Sfinga
čuvarica ulaza obznanjuje:
„Dobri bog Manebra
podjelitelj života
izabranik Amona
gospodar prijestolja
gospodar neba.“

615. odlazim iz Salone
via Romae prema vili od Aspalathosa.
Kroz Vrata
hodeći prema Jugu
ušla sam u podzemni stan.
Svjetlo je titralo
kroz visoke otvore
reflektirajući se od površinu mora.

Na križištu ulica otvara se trg.
Tristo godina prije
carevo purpurno platno je ukradeno.
Hodam uz lijevi niz stupovlja
ulazim u kriptu
dolje je bunar
gledam u vodu.

Krajem devetstotih
obukla sam crno hodočasno tkanje.
Grad iz kojeg odlazim
prelio se kroz vrata Željeza
ka Zapadu.
Govore da svijet završava.
Tisuću godina će proći do mog povratka sa Sjevera
utopljena u zlatu.

Mirno
oslonjena uz Palaču
pratim Mletke i Franke.
Iz došljačkih ruku primam riječi i crteže
arhivirajući ih u staklene kutije
pohranjene uz purpurno platno
ispod praga
zemljom zasutog Portala.

1988. miris smole uz katedralu
i Joy Division
Palačom vrve mrtve duše.
Grad je s(je)novita prijestolnica rastvorenih portala
za kratko
i nikada više.

BOŽIĆ MOGA ČAĆE

Vinko Pavić

Svatko
Pod svojim brimenom
Razgrće dušu.

On ostavlja svoj Križ
Prid vratima
I uz molitvu -
Po podu
Slamu rastire.

Badnjake pali
Da se duše
Svitla nasite.

IMAŠ ME, REKLA JE

Bruno Vrgoč

žene
koje te natjeraju
da ubiješ.
žene
čiji parfem bazdi
na tvoju krv.
živjeti se isplati
jedino za takve žene.
sada napokon
istinski
živiš.
više nikada
nećeš živjeti
sam.

plešeš
na njezine korake,
ali držiš oko
na pištolj
koji joj viri
iz torbice.
više ne spavaš.
više nikada
nećeš spavati
sam.

konobari
to znaju.

alkići za šankom
to znaju.
njezine prijateljice
i tvoji prijatelji
to znaju.
svi odmaknuti kraljevi
promatraju taj ples
kraljice i piuna,
obrede bogomoljke.
više nikada
nećeš piti
sam
na poslijetku
ostanu samo
odjeci glasina
u napuštenim
hodnicima hrama.
ikone svetaca,
na čijim očima
drijema sažaljenje,
prate te
niz drevne dvorane,
a ti znaš
da nikada nećeš
umrijeti
sam

AKO VEČERAS UMREM

Vigor Vukotić

Ako večeras umrem
znam točno kamo idem
u vječni pokret
prespor da ikamo stigne
s pauzom prije svakog početka
u prvu brzinu beskonačnosti
miris benzina boljih vremena
novi prijatelji pomalo
prvi sastanak sa savješću
prije svakog početka

Ako večeras umrem
srce će mi preskakat prilike
vrebat iz daljine
tražit rupe u nepogrešivoj logici
s usamljenom publikom
koja polako odustaje
šapćući nekome
"a bili bi tako..."

Ako večeras umrem,
u zadnjem plaćenom času
iznad najgoreg od ljudskog
u neko doba kojeg se sat boji
maskiran u nekog nedostojnog
negdje gdje "između" živi,
gdje se pitanja ne pitaju
gdje nade spavaju

pijane uz cestu
slušajući stihove u mraku

Ako večeras umrem
moj sociopatni um,
zaokupljen amaterskim
skicama fraktura i čežnje
upoznat će savijest i iskrenost
donijet ih kao suvenire
neka ih unište znatiželjni
neka ih unište obični

Ako večeras umrem
naučio sam srce
kako se slomiti na novi način
i čujem kako mi se smije
iz bolničkog kreveta
dok lutam po "između"
bez kraja i početka
bez smjera i prečaca
anđele moj
opet zvao sam te
krivim imenom.

MASKENBAL

Anđela Predovan

Obožavam tvoje kovrče
Samo zbog toga
Jer ih imaš samo tri na cijeloj glavi.
Tvoja usta kad se
Ljutiš poprimaj oblik
Prošaranog neba punog oblaka.
Tvoje R i L su tako nezgrapni,
Uvijek me nasmiju.
Glavna si faca među mojim klaunovima,
Samo tvoj nos nije crven.
Redovito me plašiš
Pokretima ruku,
Imaš prekrasne ruke i odvratne noge.
Oči su ti šarene... ali uvijek.
Po švicarskom satu u ponoć pališ vatru
S desne strane moga srca,
Hrčeš....
p.s. danas bal počima u 2,
uzmi samo cipele jer nemam
broja 45

I GRABBED THE GOLD PRISON BARS

Jakov Bajić

I grabbed the gold prison bars
with my bare hands,
and on them,
yellow stained sweat
turned my palm lines
into rivers and creeks
of some distant fertile land.

Exasperated and shaken
I gazed feverishly outside;
succumbing to the begging thirst
I licked the golden liquid
which degenerated into dust.

It tasted as empty as my cell.
Stranded like William Bligh on the great ocean;
betrayed by my taste buds.

SKROVIŠTE

Sjenoviti kutak moje sobe,
osjenčan crninom sunčevog kontrasta,
tjera me da se sklopčam
i obgrlim njegovim plaštom
kao Gogoljevom kabanicom,
koja će nestati
pri pomicanju nebeskih tijela,
i ostaviti me golog pred svijetom.

I'M NOT A REALIST, JUST AN ASPIRING PESSIMIST

Sara Kopeczky

Grow up, they say
Complete your education
Get that fancy degree.
Find a job, they say.
Now it's time
To become a grown up
The wild youth
Has to be tamed
Work till your body
Serves you, they say
Make retirement plans
You will be grateful
One Day
Stay alive, they say -
Despite not having lived
At all.
You do not have the right
To be sick, depressed, or
Self indulgent.
You have to pay
The debt
For being a part
Of the Society.
What do you have to
Complain about,
Anyway?
You should be grateful

You're still
Breathing
Even though you feel
Like the air
Breathes you
Forget about the right to live
Or right to chose
- we never had that, anyway -
We spend all out lives
Trying to earn
The right to die.

ZAMKA ZA SRNU

Kopam jamu
Ispod same sebe
I prekrivam je
Mekanim liščem.
Ne da zaboravim,
Več da lakši
Bude pad.

REZULTATI NATJEČAJA ZA NAJBOLJU NEOBJAVLJENU PJESMU GRADSKE KNJIŽNICE SOLIN 2013.

1. Nagrada

VERTIGO TINITUS

Nikolina Dolfić

zagrliti, obgrliti, obuhvatiti,
stisnuti, pritisnuti,
nalupati, izlupati,
mlatiti, premlatiti,
zdrobiti, zgnječiti, ozlijediti – tebe

želim

(emocije mi nešto, nešto, tu... oko grudi... vibriraju)

jer

- koliko god te snažno omotala rukama i nogama
ne uspijevam biti dovoljno mala da se izgubim u tebi
mislim se,
kad bih ti bar mogla preslikati ovaj vertigo tinitus iznutra
pa da lijepo sve vidiš, onako

- crno na bijelo

(imaš skener? rendgen možda?)

znam!

abortirat ću sve organe i skuhati ih za večeru – tebi

pojest ćeš me u jedno

sitnim zalogajima kineskih štapića

(samo, molim te, pripazi da ne pojedeš i latinske nazive svih mojih

bolesti

- njih baci mačkama)

ne smij se!

ok, prestat ću folirati u pjesničkim slikama

samo ti želim reći da te volim,

al' se bojim da ćeš reći hvala

2. Nagrada

DUGO TI NISAM PISALA

Katarina Doboš

Dugo, dugo ti nisam pisala
o mirisu morske trave i soli,
o školjkama
kada se probudim uz tuđu kožu, tuđi mirisi
okus prezrelih smokava
a još uvijek nešto nejasno poželim
kada oblaci iznad onih slanih obala,
o kojima sam ti pisala
kada oni postanu grimizni
i spuste se nisko nad molove
da ih mogu dirati prstima
pa se rastopim pod prvim kapima kiše
a i kiše su ovdje drugačije
i vjetar je okrutniji
prema mojim već povijenim ramenima
nego onda kada smo šetali pitomim poljima makova
kada nam se sve tek trebalo desiti
i kada su tvoje nježne ruke još bile dovoljne
ali nemojmo se toga ni sjećati
radije mi piši kako si
i ne ljuti se zbog onih pisama
koja ti nisam poslala
nije do tebe
samo već mjesecima nisam pisala
ništa osim otužnih razglednica,

potvrda o socijalnom osiguranju i
kreditima, ne
nisu moje ruke one koje pamtiš
ujutro plave i otečene pod tvojim brižnim pogledima
sada mi služe samo za korisne stvari,
za branje limuna
poslat ću ti sanduke pune začina
mirisa koji mi opsjedaju pore
poslat ću ti stotine pisama
(ostao si jedini za kojega ću
prljati ruke tintom
kao nekada)
pisat ću ti
o mirisu morske trave i soli,
o školjkama
zvati te da me posjetiš u kolovozu
a ti ćeš znati
da su prošli naši kolovozi,
polja makova
da nam se sve već davno desilo
i da ti mogu još samo pisati
o besmislicama,
o limunima koje se
poslijepodne spremam ubrati

3. Nagrada

ODOZGO

Siniša Matasović

doista se nelagodno osjećam
na 19. katu tvoje
nestvarno visoke zgrade
i ako te baš zanima zašto za doručak
jedem eurokrem i bijelu kavu,
evo, priznat ću ti,
oduvijek se bojim svitanja
i nestvarno visokih blokova
betona i čelika

ne volim taj pogled odozgo i
prolazak pored prozora koji me dijeli od
frižidera i mekano pečenih jaja na oko
s jogurtom i nekakvim sokom koji
nije bijela kava i podsjeća na ljeto,
na more i na ljeto više od bilo koje kave
na ovome svijetu i na voće u kojemu su
upisani osmjech i sreća

trudim se ne pogledati dolje,
ali nešto me uporno vuče pa pogledam dolje,
premda ne znam što je,
i na trenutak mi se učini da te uopće
nisam upoznao i da zapravo
voliš snažne i samouvjerene muškarce

koji točno znaju što žele u životu
i motocikle i zrakoplove i tenkove...
ali ja prezirem tenkove i bilo kakve cijevi
koje bi mi ponovno razorile kuću
i unesrećile majku i oca i sestre i
još nekoga drugoga osim tebe
koga sam također propustio upoznati
ili zaobići u Amsterdamu

PROZA

DEAR PRUDENCE

Mladen Vukšić

Draga moja,
jučer mi je bio čudan dan.

Probudila sam se umorna. Sjela sam na rub kreveta i buljila u mrlju na zidu koju sam napravila sinoć skidajući papuče. Pokušavala sam se sjetiti jesam li što sanjala, ali ništa mi nije dolazilo. Još sam malo buljila u zid, ne znam točno koliko, a da ti budem iskrena nije ni važno, nije mi se nigdje žurilo, kao ni jučer ni prekjučer. Treba mi malo više dok se rasanim, uvijek sam govorila, sjećaš se?

Pusti me na miru, ne pričaj ništa sa mnom, ne pozdravljaj me, ne grli me, ne obraćaj mi se, ništa draga, ništa dušo, ni ništa drugo dok ne popijem svoje dvije šalice crne kave. Nisam ljuta, sve što tražim je da se pola sata ponašaš kao da me nema. Sto puta sam mu to rekla, ali ne bi on to zapamtio, nema šanse. Mrzim kad me se ne sluša. Jako mrzim kad me se ne sluša. Vjerujem da se i toga sjećaš, iako je dosta godina prošlo otkako si otišla. Ako se ne varam, na proljeće će biti punih dvadeset. Ne mogu vjerovati da je već toliko. Čini mi se da si bila obična djevojčica, još te se sjećam kako ulaziš u vlak, mama i ja ti mašemo, a ti zatvaraš prozor kupea umjesto da ga otvoriš i mahneš nam.

Rečene dvije šalice kave kasnije došla sam sebi. Umila se, očesljala i odjenula onu finu haljinu s uzorkom ružica na rukavu - onu koju mi je poklonila kći mamine sestre, naša prva rodica, onaj jedini put kad je došla iz Njemačke ne bi li nas posjetila. Mama je znala reći da to nije točno, da nas je zapravo posjetila tri puta: prvi, zadnji i nikad više. Mama je znala biti smiješna, jel' da? Bila je nešto posebno, to su svi govorili.

Nisi to vidjela, već te nije bilo ovdje, ali bilo je zgodno: došli su nam Cigani na vrata, tobože hoćemo li kupiti njihove vezene stolnjake, a zapravo su željeli pronjuškati imamo li štogod za ukrasti, svi znamo da je to sve što njih zanima. Trebala si vidjeti kako ih je mama potjerala, brzo sam saznala što znači riječ furija. Nije im trebalo dvaput reći. Ej, bili su skoro na dnu ulice kad je pogodila onu debelu kamenom. Trebala si to vidjeti, he, he! Debela se trznula natrag, pa nagnula naprijed i uhvatila za leđa. Gledala je oko sebe, pogledala je čak i prema gore kao da ju je sam Bog odozgo pogodio. Ne bi ni to bilo čudno. Mama mi je jednom rekla da svi Cigani idu ravno u pakao.

Stavila sam svoje nadraže naušnice, koje su me podsjećale na onaj dan kad je došla u posjetu sestra onog poznatog pjevača. Njegove pjesme baš i nisam voljela, bio je previše agresivan za moj ukus, ali sam svejedno nabavila njegovu kasetu i pustila je da svira kad ova dođe. Došla je samo taj put. Odnosno, tri puta, kako bi mama rekla, he, he. Na haljinu sam gore lijevo, malo ispod ovratnika, prikačila krasan pozlaćeni broš u kojeg sam umetnula svoju sliku sa mature. To je bilo lako napraviti jer su sa stražnje strane broša bila mala vratašca. Uzmeš dobar nož i jednim pritiskom gurneš vratašca unutra, povučeš nož natrag i vratašca krenu za njim. Otvoreno!

Frizuru sam učvrstila lakom. Čini mi se da je malo popustila s desne strane. Ako ne izlazim više kao nekoć, ne znači da se treba zapustiti, u redu je malo se dotjerati s vremena na vrijeme da se opet osjetim živa.

Uhvatila me je glad. Želja za nekim okusom iz djetinjstva. Mama je bila i odlična kuharica. Dajte joj tri bezvezna sastojka i dobit ćete ručak za polizati prste. Najvažnija stvar u kuhinji je imati dosta vremena i oštar nož. Nekoliko noževa je sasvim dovoljno, tako je mama držala. Važno je da su tako oštri da se ni ne primijeti gdje ste napravili rez. Tupi noževi naprave ružan nered, a ne ukusno jelo. Japanci imaju najbolje noževe na svijetu. Jedan takav je i meni poklonila. Odličan je, svaki dan ga naoštirim i premažem limunom, kao što sam vidjela na televiziji. Sigurno bi joj bilo drago da vidi kako se još rado služim njime. Reže oštro da je to divota, samo se ne

smije s njime u kost jer bi ga to oštetilo i onda više nikad ne bi bio tako dobar.

Sjela sam na kauč i stavila jedan mali jastuk iza leđa. Najavili su seriju. Prvo će reklame, znači da imam još pet minuta. Baš fino, volim kad je sve sređeno na vrijeme, žurba me čini nervoznom, a nije dobro kad netko tko u ladici ima naoštren japanski nož bude nervozan, jel' da? He, he.

Sad bi on okrenuo na neki nogomet.

Uzela sam sok iz frižidera. Naranča s dodatnim kalcijem jučer je bila na akciji. Unutra su bila još dva piva, to će mu valjda biti dosta. Više ionako nema mjesta. Ja ne pijem pivo, nije to piće za damu koja drži do sebe. Danas na svakom uglu možeš vidjeti mlade djevojke, pa čak i one nešto starije, kako piju iz boce i zabacuju glavu dok se smiju. Poslije se čude kad ih se ne poštuje i kad im se događaju sve te ružne stvari.

Vrata se nisu dobro zatvorila, opet su zapela, to me počelo ozbiljno nervirati. I što se tada napravi? Jedan dva tri četiri pet šest sedam osam devet deset. Evo, već sam se smirila. Tako jednostavno, a funkcionalno. Jedan od rijetkih vrijednih savjeta koje nisu nastali iz maminog iskustva. Ovo me je naučila doktorica kojoj sam odlazila nakon onog malog incidenta o kojem se ne govori. Doktorica mi je pomogla i sad je sve u redu, ali ako ćemo biti poštteni taj mladić je stvarno bio drzak preko granice. Uf, opet sam se uzrujala sad kad sam ga se sjetila.

Ljudi su stvarno blesavi. Petljanje u tuđe stvari, ulaženje preko reda, nepristojno ophođenje s damom, mijenjanje kanala na televizoru bez pitanja... Gdje je granica bezobrazluku? Ne možemo tako živjeti. Nije mi bog-zna-koliko važno tko smo, odakle dolazimo, zašto živimo, jesmo li sami u svemiru i slične besmislice, ali voljela bi kad ne bi bilo toliko ljudi koji krivo rade stvari.

Ajme, neću ti na ovaj način nikada završiti s pričom o ovom danu.

Primjetila sam da se počelo mračiti. Kud prije? Bože, kamo je nestao ovaj dan? - iznenadila sam se.

Pogledala sam kroz prozor. Stvari i ljudi su počeli gubiti boju kao da ju je neki vampir isisao iz njih. Prošetala sam stanom i upalila svjetla

u svim prostorijama. I vani su se počela paliti ulična svjetla, bijela i žuta, a od nekud je dopirao odbljesak i žmirkajuće crvenih.

Nakon par minuta netko je zazvonio na vratima. Pogledala sam na sat. Otvorila sam vrata bez da sam pogledala kroz špijunku, a na pragu dva mladića u plavom. Jedan viši, mršaviji svjetlije kose, a drugi niži, širih ramena i struka, tamnokos s raskuštranim brkovima. Mlađi su od trideset pet, čini mi se.

Obojica su ušla unutra, a samo jedan je obrisao noge.

Jedan je mladić zamolio može li sjesti, a drugi nije rekao ništa i ostao je stajati stalno se osvrćući oko sebe s ozbiljnim i prijekornim izrazom lica kao učitelj koji pokušava ustanoviti koje je od djece pustilo vjetar.

Ne znam je li se još sjećaš, ali sviđaju mi se muškarci u uniformi. To mi je baš kako treba, prirodno, kao žena s pregačom. Velika je razlika između uniforme i ovog jeansa koji sada svi nose - kao cigareta ili cigara. Vidiš, miris cigare me odmah odnese pred obalu Kube gdje sjedim s nogama na ogradi broda i čekam da se pojave prodavači ananasa u čamcima, dok me cigareta podsjeća na pothodnik kojim nitko ne prolazi osim pet srednoškolaca koji danas nisu išli u školu jer znaju da će ionako biti izbačeni i koji su uz to jako prehladeni jer im ne smeta vonj.

Ne žuri mu se previše, rekao je onaj prvi, samo je došao provjeriti prijavu jedne susjede; nažalost, ne može reći koje, to bi bilo neprofesionalno od njega, kao da svećenik ili odvjetnik odaju svoju tajnu. Rekla sam da može slobodno pitati štogod želi, a kad mu se već ne žuri bi li imao što protiv malo gulaša? Odgovorio mi je da ne bi smio jer je na dužnosti, baš simpatično, kao da je u nekoj seriji sa televizije. Malo sam ga nagovarala, rekla mu da bi bilo u redu da dami pravi društvo dok joj se suprug ne vrati s posla, sad će on svaki čas, uvijek dolazi u ovo vrijeme.

Ponudila sam i onog drugog, ali on je samo nervozno odmahnuo rukom kao da tjera muhu. Bože dragi, kad je ovako mlad tako nervozan kako li će biti kad uhvati moje godine. Ne bi mu bila žena. Za to vrijeme je kolega prihvatio nagovaranje i sjeo za stol, ali nekako na pola stolice, nije mi izgledao baš do kraja opušten. Pojeo

je tri žlice, pohvalio i upitao je li teletina ili govedina. Fino je, ali ne bi htio izgubiti apetit za ručak, tek se oženio pa ne bi htio razočarati svoju ženu. Baš je fin i pristojan.

Upitala sam ga je li žedan, zamolio je za nešto bezalkoholno, još je na dužnosti. Onda je šutljivi bez pitanja otškrinuo vrata frižidera, koja se nikako nisu dala zatvoriti, posegnuo rukom unutra i vrisnuo. Simpatični je skočio do njega, rastvorio širom vrata, trznuo se, kleknuo na jedno koljeno i počeo povraćati.

Bože dragi, kako su ovi mladi danas osjetljivi.

Baš me zanima što bi mama rekla na ovo. He, he.

Draga, dosta je za danas, pisat ću ti opet, gasi nam svjetlo za pet minuta, a moram još oprati zube. Na pozadini omotnice ti je moja adresa, napiši mi nešto, ti si uvijek bila tako razborita, vjerujem da dosad nisi imala vremena, život u dalekom gradu i sve to.

Ljubac.

VRTLOG

Vedran Volarić

Max Finch se prijavio u hotel Hilton iznajmivši sobu na trinaestom katu. Na recepciji je dobio elektroničnu karticu na kojoj se nalazio broj sobe. Zahvalio se, a prije nego je okrenuo leđa, recepcionar ga je upitao treba li mu pomoć oko prtljage. Max je glatko odbio pomoć, rekavši kako ima samo jednu aktovku i manju torbu.

Ispred njega su bila tri dizala. Kod prva dva već je stajala kolona gostiju u iščekivanju da se dizala spuste do prizemlja. Max nikada nije volio gužve, stoga je ušao u treće dizalo. Prije nego su se vrata zatvorila podsmjehnuo se ostalim gostima, komentirajući si kako su glupi jer nisu vidjeli potpuno prazno dizalo u koje je on ušao.

Uz pratnju klasične glazbe, koja je proizlazila iz zvučnika, pritisnuo je dugme za trinaesti kat. Ubrzo se brojka iznad vrata pretvorila u onu koja mu je trebala. Začulo se otvaranje vrata. Max je podigao svoje stvari i brzinski izašao van. Međutim, kada je pogledao gdje je došao, naglo se zaustavio. Spojenih obrva pogledavao je oko sebe – bio je u prizemlju.

Odmahujući glavom vidio je kako dizalo nije poslužilo svojoj svrsi. Zbog gužve kod prva dva dizala, ponovno je sam ušao u ono treće. Pritisnuo je brojku trinaest i vrata su se zatvorila. Oprezno je pogledavao izmjenjivanje brojki u trenucima kada se dizalo približavalo njegovom katu. Bilo mu je neobično da nigdje u međuvremenu nije stalo. Zar je bilo moguće da nitko između prvog i dvanaestog kata nije trebao uslugu trećeg dizala?

Uz glazbu došao je do trinaestog kata. Ili možda nije? Vrata su se otvorila, a ispred njega i dalje je bilo hotelsko prizemlje. Oprezno je provirio glavom prema ostalim ljudima, no nitko nije obraćao pozornost na njega; jedni su stajali ispred prva dva dizala, drugi sjedili na kožnatoj garnituri, a treći ulazili ili izlazili iz hotela.

Nezadovoljno se vratio do recepcije.

- Treće dizalo ne radi - lijevom rukom pokazao je prema drugom kraju hola. - Kao gost hotela, moram priznati da me strašno smeta što me niste o tome obavijestili. Ne ostavljate mi izbora nego da podignem tužbu protiv vas. Čak se niste potrudili staviti oznaku kako bi gosti bili informirani o nefunkcioniranju dizala. To je sramotno i uvredljivo

Recepcionar se blago mrštio, pogledavajući prema dizalu, da bi se na kraju ljubazno nasmiješio. - Bojim ste da griješite, gospodine. Sva dizala su u funkciji pa tako i ovo o kojem govorite.

Max ga je promatrao neko vrijeme, a kada je vidio koliko je sati, brzinski se okrenuo i vratio u isto dizalo. Čudio se nastaloj gužvi ispred prva dva. Još je jednom bio sam, još je jednom slušao klasičnu glazbu na putu do trinaestog kata te se još jednom zatekao u prizemlju kada su se vrata širom otvorila.

Nije mogao vjerovati! Po treći puta počeo je razgovarati s recepcionarom. Ovaj je istovremeno tipkao po računalo i uvjeravao ga da je s dizalom sve u redu. Max mu je ponovno objasnio problem, a ovaj mu rekao da se nitko nije požalio na isto.

- To nije moguće - uzrujano se oglasio Max. - Ako nitko nije prijavio kvar, to znači da se upravo sada potrgalo. U tom slučaju, ja sam prvi koji prijavljuje neispravnost - zamahnuo je rukom iskazujući nezadovoljstvo. - Osim toga, mogao sam nastradati. Pokvarena dizala su opasna.

Znajući kako ima važan sastanak za sat vremena, a mora ostaviti prtljagu u sobi, istuširati se i presvući, Max je iznova krenuo okušati svoju sreću. Po četvrti puta ušao je u isto dizalo i po četvrti puta pritisnuo trinaesti kat. Vrata su se zatvorila, činilo se kao da se skućeni prostor uzdiže, a kada su se vrata otvorila, prizor se nije promijenio – i dalje je bio u prizemlju.

Bijesan poput risa prišao je recepcionaru s prijetnjom da će izaći u javnost s neozbiljnošću s kojom hotel posluje. Ovaj ga je upitao treba li mu pomoć na putu do sobe, a Max nezadovoljno kimao glavom. Želio je da se netko od osoblja uvjeri da dizalo uistinu ne radi.

Recepcionar je pozvao jednog od djelatnika hotela koji je bez pitanja ušao s Maxom u dizalo. Vrata su se zatvorila i njih su dvojica krenula prema gore.

- Zbunjujuće, zar ne? - upitao je djelatnik hotela.

- Što? - začudio se Max. - Govorite o problemu s dizalom?

Ovaj se podsmjehnuo. - Nema nikakvog problema s dizalom. Trenutno smo na trećem katu, a uskoro ćemo doći do vašega.

- Postoji problem. Ovo dizalo ne radi. Pokazat će da smo na trinaestom katu, ali kada se vrata otvore i dalje ćemo biti u prizemlju.

- Ne, mi - odmahnuo je glavom.

- Samo vi.

- Što? O čemu govorite? Što znate o ovome?

Mistična pogleda udubio se u Maxove oči.

- Kako izgleda jedan dan u vašem životu? Recimo, ponedjeljak?

- Kako izgleda... - Max je zamahnuo rukama - ovo je ludo. Ali znate što, vidim da se igrate sa mnom, pa ću prihvatiti sudjelovanje, ali ako ne stignem na važan sastanak, pobrinut ću se da dobijete otkaz - izdahnuo je. Ponedjeljkom ustajem u sedam, odlazim do ureda, a poslijepodne, ili imam sastanke s klijentima ili suđenja. Navečer dolazim doma i gledam televiziju. Eto, zadovoljni?

- Što je s utorkom?

- Isto.

- A sa srijedom?

- Isto - zastao je i pogledao prema brojci iznad vrata. Prema njoj, nalazili su se na devetom katu.

- Slušajte, vodi li ovo kamo? Inače, volim igre, ali ova je poprilično nezanimljiva.

- Pitate se što se događa s dizalo, a odgovor već znate. U prizemlju je nastala gužva ispred prva dva dizala, jer nitko od ostalih gostiju nije vidio treće dizalo, iako im je bilo pred nosom. A sada se vi vozite njime. Ako izuzmemo ovu vožnju, uvijek ste bili sami. Išli ste prema vrhu, ali sami. Baš kao što ste to učinili i sa svojim životom. Možda jeste uspješni odvjetnik, no usamljeni ste.

- Kako znate da sam odvjetnik? Nisam vam to rekao - čudio se

pomalo uplašeni Max.

- Mislite da ste pri vrhu društvene ljestvice jer imate posao koji se cijeni. No kako biste usporedili vožnju ovim dizalom sa svojim životom?

Max je šutio dok mu je srce nabijalo na sve strane. Lagano se udaljio od mističnog muškarca, ali nije imao kamo poći. Klasična glazba iz zvučnika sada je bila sve samo ne opuštajuća.

- Tko ste vi?

- Što se ono rekli da radite ponedjeljkom? A utokom? Srijedom? Ostalim danima u tjednu? U mjesecu? U godini? - zastao je na trenutak. - Čini se da ste financijski dobro osigurani, ali nemate baš mnogo vremena iskoristiti tu prednost, zar ne?

Najednom, vrata su se otvorila.

Max je htio refleksno uprti kažiprstom prema ravno, kako bi pokazao ovome da su još uvijek u prizemlju i da se dizalo nije pomaklo, ali umjesto toga, ugledao je dugi elegantni hodnik trinaestog kata.

- Vaša destinacija, gospodine - rekao je ovaj. - Da pođem s vama do sobe ili vas mogu ovdje napustiti?

Max još uvijek nije mogao doći k sebi. Podigao je kovčeg i torbu, te puževim koracima izašao iz dizala. Stao je na crveni tepih pogledavajući oko sebe u kojem pravcu da nastavi.

- Samo ravno. Vaša soba je treća s desne strane - ljubazno se nasmiješio djelatnik hotela iz unutrašnjosti dizala.

- I prije nego se rastanemo, gospodine, ako mi dozvolite da vas još jednom upitam: Kako biste usporedili vožnju ovim dizalom sa svojim životom? Zar uistinu ne vidite sličnost?

SVIJET JE NIJE ČEKAO

Sara Kopeckzy

Željanin kolaž života

Svijet je nije čekao. Nije ni ona njega. Neumorno su se utrkiivali u vrtlogu života: svako malo bi ga zaskočila, povukla za rukav, i sačuvala njegov djelić u svom fotoaparatu.

Neki ljudi sakupljaju školjke, neki nakit, a Željana je sakupljala trenutke: smatrala je da su baš oni, premda prolazni, jedini tragovi vječnosti.

Oduvijek je imala samo jednu istinsku strast: fotografiranje. Ljudi su vidjeli nešto posebno u njenim fotografijama; ponekad bi ih one uznemirile, ponekad ganule, ali nikada ih nisu ostavljale ravnodušnima. Nije bila stvar u Željaninoj tehnici ni u veličini objektiva: ona je naprosto svijet vidjela drugačijim očima. A njene fotografije prenosile bi čaroliju tog doživljaja, i činile vidljivim svima onima koji su ih gledali, primjerice, jedva zamjetno lelujanje jesenjeg lišća na vjetru, poseban spektar narančaste boje koje nebo poprima nakon oluje, a prije pojave duge, i iskrenu tugu i melankoliju na licima ljudi, čak i kada ih pokušavaju prekriti smješkom.

Kada bi prolaznik zakoračio u mali fotografski studio u uskoj uličici, odjednom bi dobio osjećaj kao da je otputovao u daleke, nepoznate krajeve. Sa zvučnika je dopirala orijentalna glazba, a prostoriju je obavijao miris jasmína i vanilije. A tek onda pogled bi im pao na Željanu. Zavrtjelo bi im se u glavi, i ne bi znali je li to zbog omamljujućeg mirisa, glazbe ili njene kratke plave kose i sanjivih očiju. Nije bila klasična ljepotica: njena nesavršenost teško se opisuje. Ne čini je neka upadljiva pojedinost, poput krivih nogu, grbe ili lošeg tena; ona nastaje zbrojem desetak sitnih, na prvi pogled beznačajnih nedostataka: usne joj nisu dovoljno pune, brada

joj je previše šiljasta, uši premale, ten presvijetao... unatoč svemu tome, muškarce je uvijek privlačila neobjašnjivom silinom. Ona je njihove znakove pažnje prihvaćala sa zbunjenošću i nevjericom i dobrodušnošću, iako nikoga od njih nije zaista uzela u obzir. Nije željela muškarca koji bi plazio pored njenih nogu: željela je nekoga tko bi u njoj pobudio te iste osjećaje što ih je ona budila u njima, željela je nekoga voljeti, onako luđački iskreno. Čak i tada, nije bila sigurna bi li se uspjela prepustiti ljubavnikovom osvajanju. Smatrala je da jednom otkrivena i ostvarena ljubav odmah umire, poput noćnog leptira izloženog neumoljivoj svjetlosti svijeće.

Kada bi joj se približila, potencijalna mušterija primijetila bi mali, sjajni piercing na nosu i tetovažu na podlaktici. Ali Željana bi obično maknula ruku trenutak prije no što bi uspjeli pročitati što na njoj piše.

- Kako vam mogu pomoći? - upitala bi ljubazno, ali oprezno i distancirano, i čarolija bi prestala. Njen privremeno omamljeni sugovornik konačno bi se trgnuo, razbistrio glavu, i prisjetio se zbog čega je došao u studio. A zatim bi zbunjeno izašao i pitao samog sebe što mu je to, zaboga, maloprije došlo.

Tako je to obično bilo. Sve do jednog dana, kada je u studio ušetao neznanać duge smeđe kose svezane u rep, u kožnoj jakni i s CD-om u ruci. Željani je srce zastalo, a zatim se pokrenulo dvostrukom brzinom.

- Dobar dan. Trebao bih razviti neke fotografije. - Dodao joj je CD. Kada su im se ruke dotakle na najkraći trenutak, osjetila je udar elektriciteta.

- Oprosti - nespreno se ispričao i brzo pomaknuo ruku.

- Ne moraš se ispričavati, osim ako nisi Supermen i radiš to namjerno. Jesi li?

Nasmijao se i on. - Ne smijem odati svoju tajnu.

- Igor. - Pružio joj je ruku.

- Željana. - Stisak mu je bio topao i čvrst.

- Onda, za kad ti trebaju te fotografije?

- Što prije, to bolje. Tad ću imati razloga da opet svratim ovdje.

Bio je to poziv, shvatila je, ali nije se uhvatila na udicu.

- Mislim da ću ih uspjeti završiti do sutra - reče mirno. Igor je shvatio da ga je tim riješima otpremila, i žustro je izašao iz studija. Željana je gledala za njim.

- Upoznala si nekoga? Pričaj! - Nera, Željanina cimerica bila je znatiželjna.

- Nema se tu što pričati! Sve sam ti već rekla. Nije bilo ničega, ni neće - reče Željana odlučno.

- Kako znaš?

- Jer ja to ne želim.

Nera zakoluta očima. Čula je sličnu priču već desetak puta: Željana bi nekoga upoznala, on bi se zagrijao za nju, a ona bi ga zatim odbijala sve dok se jadni tip ne bi umorio i odustao.

- Kada ćeš napokon nekome dati priliku? Možda je ovaj tip drugačiji.

- Drugačiji je on. Ali baš zato među nama ne smije biti ničega. Znaš mene. Ne mogu doći, a kamoli ostati - reče tužno.

- Mogla bi, kad bi htjela.

Željana ušuti. To je oduvijek bio njen problem: smatrala je da svi osjećaji, izgovoreni i objašnjeni, odmah umiru. Jedino kada bi maštala i sanjerala o nekome, mogla je zaista uživati. Ovako bi se uvijek previše bojala sljedećeg, po njoj neizbježnog koraka: rastanka. Zato nikada nije priznala nekom muškarcu da joj je stalo do njega, nikada mu nije dala priliku da joj slomi srce. A ono se slomilo, bez obzira na njeno nastojanje, ili možda baš zbog njega.

Topla kupka uvijek joj je pomagala smiriti živce. Dok se tuširala, vidjela je kukca kako gmiže na rubu kade. Bez razmišljanja je usmjerila tuš prema njemu, i gledala kako se utapa. A onda se užasnula vlastitim sadizmom. Pitala se kako je moguće da u isto vrijeme uništava život, i smatra ga toliko svetim, nepovredivim pravom svakog živog bića. Zamišljala je nekakvog Boga koji se na isti način poigrava s ljudima.

Uvijek ju je iznenađivalo kako neke ljudske osobine koje bi se teoretski trebale međusobno isključivati, u stvarnosti sasvim uspješno preživljavaju zajedno, i to sve unutar iste osobe: na primjer,

želja da živi u sadašnjem trenutku, da se potpuno otvori svemu što joj je život namijenio, ali i želja da pobjegne od svega. Previše je voljela ljude i previše su je dirale njihove sudbine da bi mogla neopterećeno uživati u njihovom društvu. Bilo joj je lakše stvoriti distancu između sebe i ostatka svijeta, promatrati ostale kroz svoj objektiv, jer je tek onda, kada bi u miru svoje sobe promatrala razvijene fotografije, mogla istinski uživati u tim trenucima. Tek nakon što bi ih ovjekovječila na fotografijama, za nju bi događaji dobivali vrijednost, jer ih je tako mogla oživljavati svaki put kada bi htjela.

Navečer je zazvonio telefon. Željana je isprva dobila ludu pomisao da je zove Igor, a onda se sjetila da to nikako ne može biti on jer mu nije dala svoj broj.

- Halo? - javila se jednoličnim glasom.

- Bok srce, ja sam - začula je hrapavi glas svog oca.

- Ej, tata. Baš sam te namjeravala nazvati - slaže s blagim osjećajem krivnje. Znala je da bi trebala češće zvati oca, jer je vjerojatno usamljen otkako se ona odselila s otoka.

- Da, da - nasmije se on, a Željana mu uzvratila smijeh.

- Pa, što moja cura radi ovih dana?

- Uvijek isto... fotografije, negativi... znaš kako je.

Mogla ga je zamisliti kako nezadovoljno vrti glavom.

- Eh, kad ćeš se konačno uozbiljiti? Mislim, fotografiranje je super, ali to nije nešto za cijeli život. Tako pametna cura može puno bolje od toga. Uvijek možeš povremeno fotografirati. - Željana zakoluta očima. Slične razgovore vodili su stotinama puta.

- Niti jedan umjetnik nije postao velik 'povremenim' pisanjem, slikanjem ili fotografiranjem, tata. Uostalom, nisam više dijete. Već sam imala svoju izložbu. Jednom ćeš se morati prestati odnositi prema mom poslu kao prema teenagerskom hiru, znaš?

- Ma znam ja to, ali... samo želim ono što je za tebe najbolje.

- Znam.

Željana mu je prešutjela da joj on, kao vozač autobusa i turistički vodič, teško može dati savjet o tome kako da ne protrati svoj život.

Smatrala je da je njeno djetinjstvo bilo nesretno upravo u onoj mjeri da je ne osakati, emocionalno i mentalno, ali da joj da sasvim dovoljno duševne boli da izraste u pravu umjetnicu. Njeni roditelji upoznali su se u autobusu. Brane, tridesetogodišnji vozač autobusa, bio je više nego iznenađen kad mu je lijepa maturantica dala do znanja da je zanima nešto više od razgledavanja prirodnih ljepota. Kada je nekoliko mjeseci nakon toga shvatila da je trudna, njena konzervativna obitelj prisilila ih je na brak. Isprva se trudio, ali nakon nekog vremena jednostavno više nije znao što da napravi. Mirela je bila previše željna svoje prerano izgubljene mladosti i ogorčena zbog sve zabave koju je smatrala da propušta, pa je jedne ljetne noći napustila njihov svijet prljavih pelena i bebinih kašica. Željani je tad bilo tek nekoliko mjeseci. Kada je odrasla, smatrala je da njeno ime nosi u sebi određenu ironiju: teško da je bila planirana i 'željena' beba.

- Jesi li čuo što o mami? - upitala ga je, već unaprijed znajući odgovor.

- Nisam je vidio zadnjih nekoliko mjeseci.

- Nema veze - šapnula je. Nije točno znala na što misli tim riječima.

- Idem ti sad, mala, utakmica počinje. - Koliko god da je volio svoju kćer, uvijek mu je bio neugodno kada bi se u njihov razgovor uvukle emocije, pa se potrudio poklopiti slušalicu prije teških tema.

- Bok, tata. Čuvaj se - rekla je tiho.

- I ti, srce.

Duboko je uzdahnula.

Izvalila se na krevet i uzela knjigu, napola pročitano. Kundera je bio njen omiljeni pisac. Oduvijek je voljela čitanje, i bilo joj je žao što ne posjeduje talent za pisanje romana koje je tako željno gutala. Još kao djevojčica znala je satima čitati u školskoj knjižnici. Brane bi često uz smijeh prepričavao zgodu kada je jednom došao na roditeljski sastanak: učiteljica ga je pozvala u stranu i ozbiljno mu rekla, spustivši pritom naočale: - Znate, većina djece u knjižnicu dolazi kako bi se igrali na kompjuteru. Ali ona, ona tu dolazi čitati! - rekla je gotovo sa zgražanjem. Željanu, iako malo rumenu u licu, ta zgodu nipošto nije natjerala da odustane od čitanja; naprotiv, prionula je na

knjige posebnim urotničkim žarom, kao da sadržaj njihovih korica njoj šapuće drugačiju priču od ostalih čitatelja.

Sutra je opet vidjela Igora. Došao je po razvijene fotografije, i uz račun zatražio i Željanin broj.

- U redu, dat ću ti ga, ali samo ako mi obećaš da me nećeš nazvati.

- Kako, molim?

- Pa da. Ne želim da me zoveš. Ako me nazoveš, ja ću se javiti. Ispitivat ćeš me o vremenu, o tome što sam danas radila i kako se osjećam. A nakon što sve to obavimo, pitat ćeš me jesam li slobodna ovaj vikend, i pozvat ćeš me na kavu ili na ručak. Ja ću, naravno, pristati. Tamo ćeš mi reći da si se zaljubio u mene prvog trena kad si me vidio, i pitat ćeš me želim li biti s tobom. A ja ću ti morati zauzvrat priznati da si najčudesnije biće koje sam ikada ugledala.

- I što je u tome loše? - upitao ju je, s osmijehom od uha do uha.

- Ništa. Ali još nisam došla do ključnog dijela. Nakon godinu, dvije, počet ćemo živjeti zajedno. Možda me čak i zaprosiš, jer će taj prvi period biti najljepše razdoblje naših života. Smijati ćemo se, zajedno kuhati, gledati glupe serije i voditi ljubav - malo zastane.

- A onda će sve krenuti nizbrdo. Mene će živcirati tvoje čarape po cijelom stanu, način na koji hrčeš ili ne sklanjaš prljavo posuđe, a ti nećeš moći podnijeti moju opsesivnu urednost i količinu kozmetičkih proizvoda u kupaonici. Dobit ćemo 1.4 djece i zajednički kredit na auto i stan. A jednog dana, kada mi bude pedeset, okrenut ću se oko sebe i pitati se tko je taj proćelavi neznanac u mom krevetu, i gdje su, zaboga, nestali svi moji planovi za karijeru.

- Wow. Ti si tip koji dobro razmisli o svemu, jel da? U svoju obranu, mogu ti reći da nikada ne ostavljam prljave čarape po stanu. I ne hrčem - pokušao je okrenuti sve na šalu.

- Nije smiješno.

Podignuo je ruke kao da se brani.

- U redu, shvaćam. A što kažeš da prvo odemo na onu kavu, prije zajedničkih kredita i djece?

- Ne.

- Zašto?

- Već sam ti objasnila. Jednostavno ne mogu.

- Previše razmišljaš, mala. Nije ti to dobro. Ako se previše bojiš života, nećeš ga moći živjeti.

Netremice ga je gledala.

- Pa dobro, ako tako želiš...

Frajerski joj je salutirao na odlasku. Gledala je za njim, osjećajući istovremeno golemo olakšanje, kao i da je upravo napravila ogromnu pogrešku.

Ujutro su Željana i Nera otišle trčati. To je bila njihova tradicija svakog sunčanog subotnjeg jutra.

- Lik u crvenoj majici. Onaj s labradorom - zadihano reče Nera. To je bio dio igre: svaki put kada bi vidjele nekoga sa slušalicama, nastojale su pogoditi što sluša.

- Hmm... klasični rock? Rolling Stonesi?

- Možda.

Ubrzo je Željana podbode laktom.

- A onaj tamo? - gledala je u visokog, bradatog tipa ljutog izraza lica.

- Metallica, definitivno! - reče pobjedonosno.

A zatim ga ugledaju. Bez slušalica, s bilježnicom i olovkom u ruci, Igor je sjedio na klupi u parku, a debeli mops kraj njegovih nogu lijeno je motrio prolaznike.

- Simpa pas - reče Željana, ne mogavši odoljeti. Nera je odmah shvatila situaciju, i zaostala pod izlikom da mora popraviti vezice na patikama.

Igor iznenađeno podigne pogled.

- To si ti.

- Opet se srećemo.

- Iznenaduje me što trčiš. Mislim, svjesna si da ćeš jednog dana umrijeti, zar ne? - tobože nevino dobaci.

Željana ga prostrijeli pogledom.

- Ne trčim zbog zdravlja. Ubijanje ljudi još uvijek nije društveno prihvatljiv način rješavanja negativne energije, tako da mi je to jedino preostalo.

- Znači, opasna si.
 - Već sam te upozorila.
 - A evo te opet tu, pričaš sa mnom, iako si mogla proći kraj mene i uopće mi se ne javiti.
- Porumenjela je od ljutnje.
- Ako ti je to draže... - i okrene se da će otići.
 - Čekaj! - uhvati je za ruku, i naglo je pusti kad ga ona upitno pogleda. - Nisam tako mislio. Nemoj otići. Ne želim da odeš.
 - Što želiš?
 - Tvoj broj.
 - Rekla sam ti...
 - Znam. Nema veze. Prihvaćam sve uvjete. Samo te želim izvesti na kavu. Znaš, da barem imam što piti dok se svađamo.
- Željana stisne oči i procjenjivački ga pogleda. Hrabro je izdržao njen pogled.
- A onda je uzela njegovu bilježnicu i istrgnula iz nje jedan list. Napisala je svoj broj velikim znamenkama, preko cijele stranice. A zatim ju je iskidala na stotine sitnih komadića, gledajući zbunjenog Igora ravno u oči.
- Ako želiš biti sa mnom, bolje ti je da se navikneš sastavljati slomljene stvari.
 - Zbilja se nadam da me nećeš nazvati - reče i ode, dok je on brzo kupio konadiće papira s poda.
- Već idućeg jutra zazvonio je telefon.
- Kvragu, zar nije čuo za pravilo o tri dana? - smijala se Nera i odmahнула glavom. Željana je potrčala do telefona, a onda je stala i tupo se zagledala u njega.
 - Što čekaš? Javi se! - Nera je prekori.
- Željana duboko uzdahne, nastojeći smiriti otkucaje srca.
- Dobar dan, Igor pri telefonu.
- Željana se nasmijala na službeni uvod.
- Hej, ja sam - prekine ga. Osjeti kako je izdahnuo s olakšanjem.
 - Nisam bio siguran jesam li nazvao pravi broj.
 - Očito jesi. Čestitam ti na upornosti.
 - Eh, znaš kako je, za prave stvari se isplati potruditi. Onda... što

radiš u petak navečer?

- Zasad ništa. Imaš koji prijedlog?

- Čujem da je novi japanski restoran odličan.

- Volim japansku hranu.

- Eto vidiš! Već imamo nešto zajedničko.

- Nađemo se u 8 kraj studija - reče Željana, naposljetku se predavši, i spusti slušalicu.

- Što misliš? - upita Neru, vrteći se u širokoj, hipijevskoj haljini na etnički uzorak.

- Prenapadno.

Željana se ode presvući, gundajući nezadovoljno.

- A ova? - pojavi se u crnoj suknji do koljena i bijeloj košulji.

- Pa ne ideš na prvu pričest!

Na kraju je odabrala jednostavnu plavu haljinu koja je isticala boju njenih očiju, i modre baletanke. Ponijela je platnenu torbu koju je sama izradila.

Nera ju je ispratila.

- I, Željana? - rekla joj je na odlasku. - Daj momku šansu.

Željana ju je samo gledala na trenutak, a onda odvratila pogled s tračkom tuge u očima.

- Ne čekaj me. Planiram se vratiti kasno.

Kada ga je vidjela, Željana je osjetila olakšanje: dobro je, stvaran je, nije ga izmislila. Znala je da je podigla Igora na razinu božanstva i oko njega izgradila novu religiju. Kada bi izgovarala njegovo ime, gotovo da se moglo čuti to veliko početno I. Promatrala je njegovu kariranu košulju, traperice i converseice, i bilo joj je drago što se nije pojavila u svečanoj haljini. Pogled joj je prešao po njegovom licu: vidjela je da mu je koža bila pomalo gruba, s tragovima ožiljaka iz puberteta, pretpostavljala je. Oči su mu bile tople i smeđe, poput jantara. Kada se nasmijao, vidjela je da su mu zubi blago nepravilni. Za tren je zastala, upijajući sve njegove nesavršenosti, i usklađujući ga s bezgrešnim i savršenim bićem u koje ga je pretvorila u svojoj mašti.

- Sviđa mi se tvoja torba. Pristaje ti.

- Hvala. Sama sam je napravila. Volim izrađivati stvari rukama. Torbe, šalove, nakit.. takve stvari.

Igor kimne glavom kao da zna točno o čemu ona govori, premda nikako to nije mogao znati.

- Hoćemo li?

Restoran je bio pun ljudi, uglavnom stranaca. Naručili su sushi.

- Nadam se da nije ništa sirovo. Mrzim sirovu ribu - reče Igor.

- Ne brini, ove su od dimljenog lososa. Svidjet će ti se, sigurno - ohrabri ga.

Kada je jelo stiglo, Igor ga je zadivljeno promatrao.

- Kako ih samo uspiju ovako uredno zarolati?

- Nije teško. Slično je rolanju trave. Moj bivši me je to naučio. - Bravo, mislila je Željana za sebe, dvije teme koje su apsolutno neprihvatljive na prvom izlasku.

Igor je djelovao kao da mu je neugodno.

- To je bilo davno - brzo doda.

Igor kimne.

- I tako... zašto si me ipak odlučio nazvati?

- Želio sam te vidjeti. Zašto si mi dala broj u milijun komadića, umjesto da ga napišeš na papirić kao svi normalni ljudi? - uzvрати udarac.

- Zato što ja ne spadam u normalne ljude.

- Meni izgledaš poprilično normalno.

- To je zato što me ne poznaješ. Zato i nisam htjela da se nađemo.

- Pa dobro, što je toliko strašno u vezi tebe? Jesi ubila koga? Opljačkala banku? Udarila štene?

Željana se gorko nasmije.

- Nisam mislila na to. Inače sam sasvim uzoran građanin, samo što mi ovakve stvari ne idu.

- Kakve stvari?

- Ovakve... izlasci, veze... uvijek uprskam.

- Greške su dio života. To ne znači da će svaki put biti tako.

- To je ono što je zastrašujuće kod izlazaka. Jer, ispada da se sve svodi na dvije opcije: ili ostaneš zauvijek s tom osobom, ili

prekinete.

- Tako da, nema se smisla zabrinjavati zbog neuspjeha. Svaki put kada te netko razočarao, samo si bliže onome tko će zaista ostati. Tko zna, možda baš ja budem tvoj princ na bijelom konju... ili na crnom motoru, - namigne joj.

Željana se malo opusti, ali nije se mogla spriječiti da nastavi.

- Nije stvar u mojoj prošlosti. Problem je... eto, problem je u tome što ja nisam osoba koja vjeruje u tu cijelu priču, znaš. Da je moguće naći nekoga za zauvijek.

- Uspori malo, tek smo na prvom spoju, a već me praktički prosiš - zadirkivao ju je.

- Samo te upozoravam. Da možeš, znaš, pobjeći. Još stigneš odlučiti da se ne želiš petljati sa ovako ciničnom i nepovjerljivom osobom koja ima dugu povijest uništavanja dobrih stvari, i razočaravanja ljudi kojima je bilo stalo do nje.

- Voljan sam preuzeti taj rizik.

- Što misliš o proljetnim rolicama? - upita je ležerno, pokazujući na meni.

- Kako je prošlo? - upita je Nera.

- Bilo je dobro.

- Dobro, kao u 'hrana je bila dobra, ali sam se dosađivala cijelo vrijeme' ili kao 'svida mi se, i opet ću ga vidjeti'?

- Hrana je bila odlična, i željela bih ga opet vidjeti. Ali... ne znam bi li to bilo pametno.

- Koji je tvoj problem, Žele? - poviče očajno Nera.

- Jednostavno ne želim ništa upropastiti - odgovori tiho.

- Ne možeš upropastiti život življenjem. A ne možeš se ni skrivati zauvijek iza objektiva, znaš.

- Ti to ne shvaćaš! Da, Igor je divan. Super je prema meni, pametan je, i nasmijava me. I kad sam ga prvi put ugledala, život mi se odjednom podijelio na prije i poslije. Ali baš zbog toga, ne želim zeznuti. Ne želim ga dodati na popis ljudi koji su postali ogorčeni zbog toga što im nisam mogla dati sve ono što žele. Što se nisam mogla prepustiti, zatvoriti oči i pasti. Jer nikada nisam imala osjećaj

da će me uhvatiti.

- Komplikiraš bez veze. Pa ne moraš se udati za njega!

- Ma znam. Samo, jednom će se i to vjerojatno dogoditi, zar ne? Ne mislim nužno s njim, niti sad... jednostavno, ne znam jesam li sposobna za sve to. Za bliskost sa stvarnim ljudskim bićem. Imam osjećaj da je to samo natjecanje tko će koga prvi povrijediti. A tu igru sam igrala već previše puta.

- Zvučiš kao da ti je sedamdeset, i te riječi diktiraš medicinskoj sestri sa svog bolničkog kreveta.

- Znam.

Nera joj pride i zagrlji je.

- Zašto jednostavno ne možeš sve pustiti? Živjeti u sadašnjem trenutku, ne razbijati glavu sa svim što je bilo i što može biti, i pokušati biti sretna?

- Da bar mogu. Da je barem tako jednostavno.

Rano nedjeljno jutro bilo je savršeno za fotografiranje. Željana i Igor šetali su Marjanom, a ona je svako malo zastajala i fotografirala neki svijet, kamen ili pokoju zaigranu vjevericu.

- Jesi li? - požurivao ju je dok je tražila pravi kut da uslika tratinčicu. Cvijet ju je podsjećao na crteže sunca koje su nacrtala djeca.

- Samo tren, sad ću!

Igor se pomalo ljutio što ga zanemaruje i prednost daje prirodi.

- Da barem jednom ostaviš aparat i zaista pogledaš oko sebe, možda bi više uživala, a ja se ne bih osjećao kao jedno od stabala.

- Oprosti, oprosti! Ali nije istina da ne gledam. Baš zato i fotografiram. Jer želim sačuvati ovaj trenutak za kasnije.

- Ali ovaj trenutak nikada neće biti jednak kada budeš gledala slike. Mislim da imaš kronični problem sa sadašnjošću.

- Ti to ne možeš razumjeti, a ja ti ne mogu objasniti.

- To je jedna od onih stvari, zar ne? - upita je on naglo.

- Kojih stvari?

- Onih kojih se trebam čuvati.

Željana se nasmije. - Tako nekako.

Igor joj se približi i zagrlji je oko struka. - Zbog čega je tebi draže

gledati svijet kroz objektiv umjesto uživati u njemu, nikada neće shvatiti. Ali ovo ne možeš napraviti preko kamere - reče joj i poljubi je.

Poljubac je došao toliko neočekivano da se Željana nije stigla pripremiti. Odjednom nije ni htjela, samo se htjela izgubiti u njemu, njegovom dodiru, njegovim snovima i neodoljivoj normalnosti. A onda, nakon nekog vremena, ipak se odmaknula.

- Oprosti - ovaj put je on bio taj koji je to rekao.

- U redu je - reče ona hrapavo. I bilo je u redu. Zapravo, bilo je više nego u redu.

Gledala je njegove oči, i više od svega željela biti onakva kakvu je on vidi. Željela je promijeniti svoju sudbinu. Željela je doći i ostati, zbog njega.

- Da barem mogu fotografirati samo pomoću pogleda - promrmlja tiho u njegovo rame.

Igor se nasmije. - Tolika si ovisnica da želiš slikavati čak i bez kamere?

- Samo bih ti željela pokazati koliko si zgodan u ovom trenutku.

Idućih nekoliko mjeseci prošlo je obavijeno paperjastom izmaglicom zaljubljenosti.

A onda se dogodilo ono što se uvijek dogodi: život.

Sve je počelo od te glupe proslave zaruka. Željana isprva nije željela ići, ali na kraju je popustila: ipak se radilo o Igorovoj sestri.

- Vas dvoje ste sljedeći - rekao im je Boris, Igorov prijatelj, i obješenjački im namignuo.

Željana ga je odmah prekinula. - Mi... nismo... u toj fazi. A-a, ne hvala. Barem ne još - promucala je, a srce joj je počelo ubrzano lupati.

- Zašto, kvragu, ne? - upitao ju je Igor, smijući se opušteno.

- Molim te, Igore, nećemo sad o tome - pokušala mu je uzvratiti osmijeh.

Ali po crvenilu na njegovu licu vidjela je da je već previše popio.

- Znači, ne želiš se udati za mene? Ono, nikad? - upita je grubo.

- Nisam to rekla, samo... o tome ćemo sutra, može?

- Uvijek tako neuhvatljiva - posprdno se nasmije, i zatetura.
- Čak ni u krevetu nemam osjećaj kao da si stvarno tu, pred mene. Uvijek djeluješ kao da bi najradije bila negdje drugdje, kao da su ti misli kilometrima daleko. Ako nisi sigurna da sam ja to što želiš, bolje mi reci sad. - Ljudi su ih već upitno gledali.
- Dobro! Ako stvarno želiš sada voditi ovaj razgovor, nek ti bude. Kad sam ti već toliko nepodnošljiva, idem kući! Da me nisi pratio, jesi li čuo? - reče i bijesno izjuri iz prostorije, moleći sve svece da ne izgubi ravnotežu u vrtoglavo visokim potpeticama.

Bip, bip. Telefon nije prestao zvoniti cijeli dan. A Željana ga je tupo gledala, sklupčana u svom krevetu, umotana u debeli, šareni pokrivač. Nije se željela javiti, jer je znala što bi uslijedilo. Igor bi rekao da mu je žao, da je bio pijan, i da nije tako mislio. A onda bi mu ona velikodušno oprostila i sve bi nastavilo po starom. Samo što nije bilo tako jednostavno. Imao je pravo. Ona nikada neće moći biti sigurna, u nikoga, pa čak ni u njega kojega toliko voli. Baš zbog te ljubavi, mora ga pustiti. Mora mu dati priliku da pokuša naći neku koja će mu moći pružiti sve ono što ona nije mogla. A boljelo ju je. Užasno je boljelo.

- Evo, baci pogled - Nera joj pruža knjigu.
- Željana pogledom preleti preko naslova: - Avantura osobne promjene.
- Ovaj, hvala što misliš da mi je potrebna promjena - gorko se nasmije. Uvijek ju je zabavljala sklonost njene prijateljice prema knjigama za samopomoć. Svaki mjesec Nera bi otkrila svoju novu životnu filozofiju iz trenutačno popularnog bestsellera o međuljudskim odnosima.
 - Ne budi tako cinična! Nikad ne znaš, možda unutra ima nešto korisno.
 - Nisam željela zvučati cinično, ali nažalost, jesam cinična, pa tako i zvučim - reče otrovno.
 - Oprosti, oprosti - žurno nadoda blažim glasom.
 - Znam da samo želiš pomoći. Ali nema se tu što učiniti. Ja sam

izgubljen slučaj.

- Kako netko od dvadeset-i-nešto godina za sebe može reći takvo nešto?

- Da si bila tu cijelih dvadeset i tri godine, možda bi ti bilo jasnije.

- Dobro! Ako se želiš valjati u samosažaljenju, baš me briga! Ja neću biti tu i gledati te kako patiš. Kad prijeđeš na ljutu i energičnu fazu prekida, javi mi se. Možemo ići trčati. Ili ti mogu donijeti teglu sladoleda. Što god treba.

- Hvala ti. Ali sada zaista trebam biti malo sama.

Tijekom dana, životne obaveze privremeno bi joj odvukle misli od Igora, iako joj se i tad činilo kao da je njegova sjena stalno tu. Kada bi vidjela nešto smiješno ili zanimljivo, on bi bio taj kome je prvome poželjela javiti. A onda bi se zaustavila, jer je znala da to ne bi donijelo ništa dobro.

Večeri su bile najteže. Nedostajalo joj je njihovo - laku noć - preko telefona koje bi trajalo po pola sata, jer nitko nije želio prvi spustiti slušalicu. Nedostajao joj je njegov miris, njegove ruke, i njegova bezbrižnost. Bila je obavijena uspomenom na njega, kao maglom, kao tamom. Njena tama nosila je njegovo ime.

S vremenom, počela je razmišljati o svemu što je naučila od Igora. Primjerice, sada zna koje je boje tuga, kako iz plamteće, jarkocrvene polako prelazi u zagasitu, tamniju nijansu, poput osušene krvi. Rana zarasta, i ostavlja ožiljak. Nakon nekoliko dana, u stanju je izaći iz kuće i voditi razgovor bez da brizne u plač, ali nešto u njoj se prelomilo. Iako njena tuga više nije onoliko otvorena i upadljiva kao u početku, sada se pretvorila u nešto drugo: tamnije, i trajnije. Poput sipinog crnila, pustila je svoje pipke sve do najdublje srži njene duše, i tu se nastanila.

Iako je rana zarasla, taj ožiljak postao je dio nje. Na jedan način, to joj je bilo i drago: jer bilo bi zaista apsurdno da od svih tih osjećaja nije ostao ama baš nikakav podsjetnik. Bilo je nešto mračno u Željani, imala je morbidnu ljubav prema patnji i tuzi, možda tek toliku da može s pravom reći: - Eto, jesam vam rekla? Jesam vam rekla da ovo neće dobro završiti, i da ću na kraju ja biti ta koja je povrijeđena? - To je bila jedina zadovoljština koja joj je ostala.

Zamišljala je gdje se Igor nalazi. Nadala se da je sretan. Kada bi je netko upitao za njega, zbunjeno bi izgovorila njegovo ime, kao da se pokušava prisjetiti tko je on uopće. A navečer bi plaćala cijenu svoje hrabrosti jednakom količinom suza. Osjećala se poput kukavice, kao da je iznevjerila ne samo Igora, već i svoje osjećaje prema njemu. To je bila Željanina definicija pakla: da osobe do kojih joj je stalo saznaju za svaki put kada bi o njima rekla nešto ružno, ili im prešutjela svoje osjećaje. Kada bi svi govorili istinu, ubrzo bi se raspala sva prijateljstva i brakovi. Negdje je nešto pošlo po krivu s čovječanstvom, mislila je. A ona nije imala namjeru biti dio toga. Nije željela davati obećanja koja ne može ispuniti, ni glumiti da je nešto što nije. Možda će zbog toga biti osuđena na samoću, ali barem neće izgubiti samu sebe, za razliku od mnogih, mislila je.

Bio je to jedan od onih predivnih proljetnih dana kada je jasno da je ljeto pred vratima, a čak i ljudi koju su davno napustili školske klupe osjećaju se kao da je zadnji dan nastave. Željana je odlučila iskoristiti priliku i fotografirati jedrilice koje su plovile po mirnom moru, krhke i čarobne poput bijelih leptirovih krila. Postavila je svu opremu na rivi, i čekala. Sva ljepota za nju ionako je bila u čekanju, traženju savršenog trenutka da stisne okidač i uvijekveći prizor ispred sebe. Zauzela je savršenu poziciju. A onda se smrznula. Vidjela je Igora, i nije bio sam. Jedna ruka bila mu je obavijena oko struka visoke djevojke duge, smeđe kose. Sunce se igralo svjetla i sjene po njihovim leđima. Kada se okrenuo i poljubio je, Željana je prestala disati. A zatim se opustila. Na licu mu je bio širok osmijeh; njegova bezbrižnost opet se vratila, i svi sivi oblaci koje mu je Željana donijela sada su netragom nestali. Bio je sretan. Željana osjeti kako joj se usne razvlače u osmijeh. On je bio dio nje, i kada je vidjela da je sretan, ta sreća prešla je i na nju, i ugrijala je do vrška nožnih prstiju. Duboko je udahnula, i napravila jedno što je oduvijek radila: usmjerila je svoj objektiv prema njima, i pritisla okidač.

BRUTALNA BABA

Jure Divić

Svaki posa je častan, govori ja je moj stari. Nikad ne smiš podcjenjivat ni jedno zanimanje, ni zajebavat čovika koji ga radi. Nikad ne znaš koja ga je nevolja natrala da radi taj posa koji je ružan ili loše plaćen – kaziva bi moj stari tragom svojih iskustava kada je u tuđem svitu radija ko fizički radnik, bija vozač kamiona, džudo trener i radija nekoliko sporednih poslova da bi zaradija koji dolar više za svoju obitelj u tuđem svitu.

Tako mi je usađeno da se nikad ne bahatim nad konobaricama, uvijek se javim ljudima koji metu ulicu i zahvalim onome momku koji ti obriše stakla na benzinskoj. I uvijek kad mi se neka zanimanja učine super, bolja od moga, sitin se starog, koji je govori ja da svaki posa na svitu ima i svoju lošu stranu, ali da to tek saznaš kada ga počneš radit. I baš je tako.

Jučer bura raznosi sve živo i ne živo, a ono dvoje-troje ljudi koji na pijaci prodaju voće i povrće, zabundani do grla i pokriveni nekim kapama, po cilom tom vitru stoje za bankom i pokušavaju prodat nešto poljoprivrednih proizvoda što su doma uzgojili, i na taj način zaraditi koju pinku za prehraniti obitelj, ili školovat dicu.

Svrati vidi ima li ribe, petak je – govori mi žena na mobitel dok vozin kraj pazara. Stanen, uparkiran auto i zakopčan u jaketi pritrčin do onog jednog banka na kojemu dvoje ljudi prodaje. Mlađi dečko stoji za bankon, ispid njega dvi kašete ribe, nešto Mola, Srdela i par kila Muzgavaca, a kraj njega starija žena prodaje nešto povrća, ima nekoliko tegla domaćeg meda i desetak kozijih sireva.

Dok gledan kako bi uzeja onih par muzgavaca, jedna mlada gospođa ispid mene tlači ovoga mladog ribara, zapitkivajući koliko su mali Moli, a koliko su veliki i zašto je takva razlika u cijeni kad su sve Moli. I onda na kraju kad bi se kao odlučila da bi uzela onih manjih

Mola, pita ga oće li joj očistiti te Mole za istu cijenu. Mladić već pizdi pomalo od njezinih nagađanja, ali kako ga dere bura čini sve da riješi te dvi kašete ne bi li iša doma, i pristaje da joj očisti Mole džabe. Vrlo vješto on to nožem za minut uradi, ubaciva joj u kesu, a potom u drugu da joj ne promoči i ja dolazin na red za pogledat plodove mora, dok se mlada gospođa pribaciva u komunikaciju s babon koja prodaje na banku do njega.

- A kada su ove jabuke ubrane? Jesu li to iz hladnjače?

- Gospođo, nema sad jabuka, je iz hladnjače su, ali nisu dugo, bere se u devetom misecu.

- Neću kad su ih hladnjače.

- A pošto je med?

- 100 kuna.

- Šta 100 kuna?

- Gospođo, ovo je domaći med od kadulje, nije ono smeće iz Kine.

- Je li ovo domaći sir?

- Je, gospođo.

- Jel' koziji?

- Je, gospođo.

- A koliko ima u ovome jednom siru?

- Oko po kila do 60 deka.

- A koja mu je cijena, koliko košta?

- 60 kuna.

- 60 kuna kilo?

- Nije 60 kuna kilo, nego 60 kuna komad.

- A skup vam je sir!

Odjednom snimin onu babu kako su joj se samo obrve nakostrušile od totalnog popizdikusa kad joj je ova nakon stotinu pitanja i odgovora rekla da joj je sir skup.

- Slušaj ćerce, nije moj sir skup, nego si se ti loše udala!

BIRO, KAFIĆ, KUĆA

Ružica Gašperov

Bila bi savršena večer da ona moja luda ne friga srdele. Jebale je srdele ! Usmrđila je cilu kuću, a onda se još mala sprema za vanka, pa se našpricala s nekin govnon. Dođe mi ih obe istirat. Nema čovik mira od njih ni po danu ni po noći. Uvik nekog vraga klapaju, šuščaju, viču, pivaju, a meni je već na vrh glave i posla i familje i obaveza.

Jutros san uru vrimena izgubija na birou, slali me ovamo, slali me onamo, da bi mi na kraju rekli da nemaju za mene ništa. Odahnija san. Već san se vidija u nekoj jebenoj robijašnici, a nisan ja više za to. Ostarija san. Godine stigle, penzija ni na vidiku. A kako ću objasniti onoj mojoj raži da ne mogu ? Ona odma privede u neću i eto ti pizdarije.

Radi toga san svratija u kafić malo se naštimat uz pivu. Gladija san orošenu čašu dok san namišta facu. Triba mi malo dok se ufuran. Ne mogu joj doć na vrata s cerekom. Odma će me pročitati. Kad san se nagladija čaše, diga sam je i prinija ustima. Pjenila se ka piva; mirisala je ka piva; bila je gorkasta ka piva, ali nije bila piva nego jebeno bezalkoholno sranje. Zabranija mi je doktor pit pravu pivu uz tablete.

Vidija san Ivušu kako prelazi ulicu, pa san mu mahnija. Sija je kraj mene , ispriča mi šta ima novoga na kladionici, dâ nekoliko savjeta i popija pivu sa mnom. Ko jebe doktora i njegove savjete ! Priša san i ja na pravu i napokon se osjetija ka čovik. Druga već nije bila gorka ka prva, a treća je bila taman. Dotle su došli Tomo i Arči. Radili smo skupa u Ingogradu, OUR Visokogradnja. Skupa smo i dobili otkaze. Sad skupa tražimo posal. I molimo Boga da ga ne nađemo, ali ko će to objasniti onoj mojoj. Triba za struju, triba za spizu, triba u frizera,

triba majicu za malu, triba cipele za malu. Pa, kupi bogati ! Radiš. Imaš plaću. Ja neman plaću.

Uz četvrtu pivu san o tome govoriya ovin mojin lapanima. Oni su klimali glavama i govorili da mi je svaka dobra ka sucu. I njima je skoro pa isto tako. Naručili smo još jednu rundu , jer san mora bit fer pa poslušat i njihove jade iako su isti ka i moji. Žene, dica, biro. Stalno u krug i da se ovako ne nađemo uz čašicu razgovora, odavno bi nas vrag odnja. Triba čoviku povremeno odušit, olakšat dušu, pa ako triba, i suzu pustit. To ona moja ne razumi. Samo zna vikat na mene ka da san ja kriv šta me poslalo na biro, a posla nema.

Poslin šeste, Tomo je reka da mora ić kući. Uzeja je jutros ribe na peškariju, pa ide dok se nije usmrdila. Krenija san za njim i puten namišta facu za onu moju doma. Dočekala me na vratima s podignutin obrvama. Odma san zna koja je ura, a znala je i ona. Odglumija san

koliko san moga tugu i nemoć i uputija se prema kauču. Drača je išla iza mene i brojila. Ja san brojija svoje. Obaveze, presing, jebene nepravde, porezi, korupcija. Iman spiku za ovakve situacije. Riči dolaze same. Onako iz duše.

Onda san se zavalija na kauč i zapritija da budu tiho, jer ću popizdit. Dosta mi je i moje muke, a ona me još pegla. Tu se gestapo povuče za špaker, a ja malo otkunjan dok ne spremi štagod za u kljun. Posli san se opet zavalija do navečer. Navečer budu sranja na televiziji, ali bolje mi je i to gledat nego nju slušat.

Gledan Ples sa zvijezdama. Lipo je digod bacit oko na mlado meso iako ona moja ne misli tako. Uostalon, jebe mi se šta misli ! Dosta je meni i moje muke

ČARAPE

Dražen Horvat

Na svijetu postoje mnoge tajne, ali najmisterioznija od svih je ona o neparnim čarapama. Naime, koliko god čarapa stavio na pranje, uvijek na kraju iz perilice ispadne neparan broj. Kako nosim jednobojne čarape bez uzoraka u svim nijansama, od sive do crne s pokojom tamnoplavom, samo sparivanje je dosta mukotrpno. Na kraju mi obično ostaju svijetlosiva i crna i još neka. Još bih nekako iznosio taj šareni par, pa makar kao čarape protiv uroka, ali što s tom jednom?

Pokušavao sam na sve načine prevariti taj podmukli stroj. Brojao sam čarape, ali stavio ja u perilicu paran ili neparan broj, rezultat bi uvijek bio isti- neparan. Pomislio sam kako me perilica jednostavno vara i negdje skriva čarape te ih po potrebi izbacuje. Rastavio sam je na najsitnije dijelove, ali nikakvu čarapu nisam pronašao. Izveo sam pokus i umjesto svojih čarapa u bubanj sam ubacio prijateljeve čarape. Stroj je oprao i sve čarape su bile na broju. Taj stroj ima nešto protiv mene, zaključio sam. Razmišljao sam kako dalje živjeti s tim čudovištem i dosjetio sam se.

Napisao sam reklamaciju. Naveo sam točno kako se njihov vrhunski proizvod ponaša i zatražio sam da ga promijene i da me obeštete za pretrpljene materijalne gubitke i fizičku bol. Odmah sam se osjećao bolje, no perilica me je i dalje ponižavala. Vikao sam na nju, udarao je nogom, ali uzalud...

Nakon nekih mjesec dana dobio sam odgovor:

Poštovani gospodine,

Razmotrili smo vašu reklamaciju i u potpunosti je odbacujemo iz slijedećih

razloga:

- navedena perilica više nije pod jamstvom pa stoga ne možemo preuzeti troškove za servisiranje. Za popravak se možete obratiti našem servisnom odjeljenju koje će otkloniti kvar, a troškovi snosite sami.
- naša perilica nije programirana za krađu, pa stoga i ne može izvoditi radnje opisane u Vašoj reklamaciji.

Nadamo se da će Vas naš odgovor na Vašu reklamaciju zadovoljiti i da ćete i dalje koristiti naše proizvode.

Kakva drskost - pomislio sam. Ali neće oni sa mnom tako lako. Obratio sam se Inspekciji za zaštitu prava potrošača. Detaljno sam im opisao svoj problem i žalbi priložio reklamaciju i odgovor na reklamaciju. Nadao sam da će me razumjeti i donijeti rješenje u moju korist.

Odnos između mene i perilice još se više pogoršao. Ne samo da mi je rasparivala čarape, već je i bojala robu. Tako sam jedan tjedan bio u nijansama crvene, drugi u nijansama plave, roze... upropastila mi je cjelokupnu garderobu. Naš suživot više nije bio moguć

Baš sam se, sa strahom, spremao na pranje, kad je zazvonilo. Na vratima su se pojavila četvorica, dvojica u odijelima, a dvojica u kutama.

- Vi ste ovdje zbog perilice? - obradovao sam im se
- Upravo zbog perilice, zar ne kolega?
- Tako je, kolega.

Uveo sam ih u kupaonicu.

- Baš dobro da ste došli, evo baš se spremam prati, pa ćete sve vidjeti i uvjeriti se kakvo je stanje. Nadam se da imate vremena?
- Imamo vremena koliko god trebate, zar ne kolega?
- Svakako, kolega, to nam je posao - nasmijao se mlađi u odijelu.

Utrpao sam robu u bubanj. Na kraju sam ubacio par po par čarapa kako bi se mogli uvjeriti u pravdu. Obojica su nešto zapisivali u formulare. Bio sam sretan jer će sve biti propisno uneseno u zapisnik. Uključio sam stroj. Ja sam sjedio na podu. Dvojica u odijelima sjedila su na stolicama, dok su druga dvojica stajala iznad

njih, naslonivši se na dovratnik.

- Kada je sve to počelo?- upitao me stariji.

- Pa, ako bolje razmislim sve je počelo nekoliko mjeseci nakon njenog dolaska. U početku se ponašala normalno, ali onda odjednom, bez ikakvog razloga počela mi je rasparivati čarape.

- A je li razlog gubitka čarapa mogao biti neki drugi, možda su se, na primjer, mogle izgubiti pri transportu ili sušenju? - zanimao se mlađi.

- To sam i ja na početku pomišljao, ali nije. Odmah po završetku pranja izvadio bih robu i prebrojio čarape i uvijek, baš uvijek je broj bio neparan.

- Da, da zanimljivo - sa mnom se slagao stariji.

- Još bih želio naglasiti da se ponaša sve gore. Sada već i boji odjeću, ne znam što je sljedeće.

- U potpunosti Vas razumijem - tješio me mlađi.

U tom trenutku se u bubnju pojavila tamno modra boja i vidjelo se kako sva roba poprima tu boju.

- Evo pogledajte što mi radi - rekao sam im već pomalo nervozan - a ja se tako s njom borim svaki tjedan.

Oni su samo klimnuli i nešto upisali u zapisnik. Počelo je centrifugiranje i uz glasnu buku i poskakivanje perilica je završila pranje. Robu sam stavio u kablucu, a pritom sam izdvojio čarape. Pred njima sam ih sparivao.

- Evo vidite, nedostaje jedna čarapa - dokazao sam im pobjedonosno.

- Mislim da ste se sada i tu mogli uvjeriti u opravdanost moje žalbe.

- Da, da, svakako. Slažete li se, kolega? - upitao je mlađega.

- U potpunosti, kolega - nakon toga jedan su drugome potpisali zapisnik, a onda su i meni dali da potpišem.

- Sada kada je sve jasno nadam se da ćete me riješiti ove noćne more? - bio sam sretan što je napokon sve gotovo. - Jedno od nas dvoje mora iz ovog stana.

- Nas dvojica se u potpunosti razumijemo - rekao mi je stariji i potapšao me po ramenu.

- Molim Vas, pođite s nama- zamolio me mlađi.

- Ali. što to treba značiti - bunio sam se, ali osjetio sam čvrsti stisak one dvojice u kutama. Pokušao sam se istrgnuti iz njihova zagrljaja, a potom osjetio ubod. Svijet se lagano počeo okretati. Zadnje što sam vidio prije svog dolaska ovdje bilo je okretanje bubnja.

DAME KOJE BIRAJU

Jelena Božić

Zapitat ćeš se jednog jutra, ako već nisi, šta je uradio s majicama koje si mu poklonila. Pitat ćeš se tko ih oblači ujutro i na sebe lijepi onaj specifični miris njegove kože pomiješan s dimom cigareta. Pitat ćeš se tko se budi pored njega, krmeljavog i toplog od sna, nakon što se izvuče ispod njegovog čvrstog zagrljaja koji ti je bio utočište godinama. Kad si ti posezala za njima, sva raščupana i tek probuđena, tebi su te majice bile previše djetinjaste. Krevet iz njegovih osnovnoškolskih, srednjoškolskih i svih ostalih dana ti je bio premalen. Zidovi njegove sobe previše šareni, a i on se uvijek smijao svakoj gluposti na svijetu. Ta zvonkost i prodornost njegovog smijeha odavala je da nije bio nimalo ozbiljan, nimalo sofisticiran. Nije poznavao melodiju šuškvavih valuta, nije mu bilo važno kakve majice nosi. A ti ne da si previše pažnje posvećivala njegovim majicama, nego si ih htjela sve pobacati i oblačiti ga u košulje od kašmira. Htjela si da plešete na zabavama na kojima se pije skupo vino i jede kavijar. Htjela si ples koji biraju dame.

Sjetit ćeš se jednog jutra, ako već nisi, kako bi uvijek prije njega ušla u kupaonicu. U kupaonici bez polica imala si svoju policu na kojoj su stajale kreme, losioni, parfemi, regenerator, neser sa šminkom i sve druge stvari koje si nosila sa sobom svaki put kad bi dolazila. Taj poveći kofer koji si vukla uključivao je prejaku želju za mijenjanjem iz korijena svega što on jest, neostvarenu želju za putovanjima oko svijeta, doručke na kojima ćeš svoje nožne prstiće umakati u plicak nekog oceana i prikrivenu želju da se ne budiš više u njegovoj sobi i ne oblačiš njegove majice koje su ti već nepodnošljivo smrdjele na prazan novčanik, premalo ambicije i jeftini dezodorans. Svaki put kad bi se nasmijao, onako specifično, svugdje i uvijek prepoznatljivo,

te tri željice za koje zlatne ribice nije bilo bi te probole pod rebra i stvorile bore između očiju. Ponekad bi provodila u toj kupaonici previše minuta nego što je to bilo potrebno. Razmišljala si o svemu i svačemu, samo ti jedno nikad nije palo na pamet. Dame koje biraju, biraju svaki svoj ples i same su krive za pogrešne korake.

Probudit ćeš se jednog jutra, ako već nisi, u svilenoj spavaćici sa svojim ormarom za šminku u trosobnoj kući s pogledom na liniju na kojoj more i nebo vode ljubav. Nećeš znati zašto, ali kad ti vjetar prođe kroz kosu tek opranu i savršeno njegovanu, shvatit ćeš da je taj balkon za tebe pogrešno mjesto. Neće te s tih misli smetnuti ni tvoj muž koji ti donosi bijelu kavu i **kroasan** jer ćeš shvatiti da živiš pogrešne snove. Zapravo želiš doručkovati jeftinu cigaretu i smijeh u nečijoj majici. Tvoja savršeno ugladana vanjština, shvatit ćeš, odražava tvoju nesređenu i uvelu nutrinu, kao što tvoja besprijekorna kuća na plaži nije ništa drugo nego bijeg koji je ostavio krvava stopala, iscrpljeno tijelo i zapostavljen duh. Da si nekoć s njegovim osjećajima bila pažljiva kao s nanošenjem tuša i rumenila, možda sad ne bi imala neizbrisive crne podočnjake.

Okružena svim stvarima koje si od pamtivijeka zapisivala u dnevnik svojih maštarija, shvatit ćeš zašto je imao onako zvonak i prodoran, specifičan, svugdje i uvijek prepoznatljiv, samo njemu svojstven smijeh. Shvatit ćeš jer ćeš ga čuti kako se ori svijetom ozidanom tvojim ušima.

Zatvorit ćeš oči i zagristi usne jer znaš da nakon smijeha nanesenog vjetrom slijedi ispunjavanje tvojih nosnica mirisom njegove kože, a onda i suza koju ćeš pokušati spriječiti. Znat ćeš po glasnoći i prirodi tog smijeha kojeg čuješ svjetovima i vremenskim zonama udaljena da je... sretan.

Zaželjet ćeš jednog jutra, ako već nisi, da te samo još jednom prebroji na prste. Naravno, u sobi s neurednim zidovima, sivim zadimljenim zavjesama i mirisom jeftinog dezodoransa.

ŠUTI

Smilja Savin

Šuti. Zaboravi.

Ginuli su negdje ljudi koje je poznavala. Bolnica je bila puna osakaćenih mladića. Mrtvačnica zagušena leševima.

Poznati ginekolog srpskog podrijetla uhvaćen je kako kopa rupe u bolničkom krugu i zatrpava dragocjeni medicinski materijal.

- Kad budeš danas išla s posla, zaobiđi zgradu na Blatinama, snajperist puca s krova.

- Ššššštttt.... ne govori, ona je Srpkinja!

- Je li potpisala izjavu o lojalnosti?

- Krompir!? Krompir!? Šta si ti!? Srpkinja!?

Na Baniji su četnici uhvatili trudnu ženu, zvjerski joj rasporeli trbuh, izvadili dijete, naboli ga na bajunet, živu joj mačku zašili u trbuh.

Kuhar, do jučer u Partiji, a danas HDZ-ovac, u bolničkoj se kuhinji hvali kuharicama i pomoćnim radnicama kako ga je stranka zadužila pištoljem. Žene se hihoću posprdno.

- Tebi? Tebi su dali oružje? Zar su poludjeli?

On iz džepa radnog odijela vadi pištolj i repetira ga, likujući.

Bivši partijski sekretar radne zajednice, jednog sasvim običnog petka pita što je na meniju.

- Juneći odrezak u umaku i pire krumpir - odgovara mu.

- Juneći odrezak u petak?! - podvikne ljutito.

- A post?

- Kakav post? - uzvratila ona.

- Znam ja tebe! Uvijek si bila antikrist i izdajnik hrvatskog naroda!

Čovjek koji je snimio više splitskih pluća nego ima dlaka na glavi,

uhapšen i zatočen u Lori.

Špijunirao za četnike, dostavljao podatke okupatorima.

Jednog ponedjeljka dežura kao ispomoć na Hitnom kirurškom prijemu. Stiže vozilo Hitne pomoći iz Mostara. Vojnik nagazio na minu, razneseno mu stopalo.

Ona gura pokretni krevet dok jure prema dvorani i ne može odvojiti pogled od mladićevog lica. Nema više od dvadeset godina. Svijetle oči su razrogačene i lutaju izbezumljeno.

Odjednom je grabi za ruku i slabim glasom moli: - Spasite me, spasite me, sestro! - zatim hvata zrak i protiskuje: - Boliiii!

Jednog dana zazvoni telefon i Nikola Dobrić, čovjek koji je snimio sva splitska pluća, moli je da ga posjeti u sedmici na Traumi.

Zašto je zove? Zašto nju? Treba li otići? Zašto se boji?

Kasnije, na hodniku, ispred sobe broj sedam na Traumi, razgovara s čovjekom čije je lice crno kao da je upravo izišao iz okna rudnika. Naslonjen na zid, pridržava se rukom za prsa i priča svoju strašnu priču.

- Nedjeljna jutra, ako nisam dežuran, provodim na pazaru s prijateljima. Prošetamo, popijemo piće. Tu su me presreli. Rekli da me privode na ispitivanje. Odveli me u Loru. I jesu, ispitivali su me pet dana. Ubili su boga u meni. Tražili su da im kažem tko mi je veza, koje podatke dostavljam i sve takve neke gluposti. Kako im nisam imao što reći, postajali su sve luđi i okrutniji. Cijeli su me dan držali u kadi punoj ledene vode i tražili da potpišem prazan papir.

Nisam htio. Pišao sam krv, bubrege su mi razbili. Slomili četiri rebra. Peti dan su me odveli u Dračevac. Čovjek mi priđe i pita jesam li ja Nikola. Kaže, vi ste meni snimali pluća prije rata, vodila me rodica kod vas. Pita me što radim tu. Ja mu sve ispričam. Ne može to tako, kaže on. Ja ću to srediti. Otpustili su me iz zatvora i prebacili do bolnice. Ne znam kako da mu zahvalim. Spasio mi je život, a ni ime mu ne znam.

Rekla mu je ime. Njen rođak, koji se dragovoljno prijavio u Četvrtu brigadu da mu ne maltretiraju ženu. I ona je bila kao Nikola.

- Znaš, ovdje nitko sa mnom ne razgovara. Nije me posjetio nitko s mog odjela. Cijenim to što si došla i pozdravi rođaka. Njegov sam dužnik.

Hodnikom prolazi doktor Filipović, dječji kirurg. Nikolu ne gleda. Ona ga pozdravlja, ne odgovara. Kao da je hodnik potpuno prazan.

- Vidiš o čemu govorim - reče Nikola.

NE BI VJEROVALI

Zora Birimiša

Šimica se protegne u ležaljci pod odrinom i uzdahne. Otkad je umro don Kuzma, fali

joj iskrenog razgovora. Znao je sve o njoj. Zamisli se. Šimi je bilo devet kad je Toni umro.

Volio je more i krenuo s otoka u srednju školu pa na brod. Dođe doma ljeti. Ima samo njega.

Dugo nije mogla zanijeti. Svekrva je često spominjala da ih je u njenim godinama imala troje. Liječnik u gradu je rekao kako je s njom sve u redu i da bi se suprug trebao pregledati.

- Ma ko mu to smi reć? Stalno spominje svoju fameju di je uvijek bilo puno dice.

- Pošaljite ga meni na razgovor.

Nikome nije rekla, a i čemu? Ne bi joj vjerovali. Toni je bio visok, stasit, preplanuo od rada u polju. Sviđao se curama, a izabrao je nju, krhku, plavokosu, bila mu je do ramena. Svekrva bi joj prigovorila:

- Ča se bokun ne zdebljoš?

Baci pogled na valu. Sjeti se davne večeri. Toni je rano legao, a ona sišla do žala i sjela uronivši stopala u plicak. Začula je korake koji su išli prema brodicu u blizini.

- Bog, lipoto, javio se susjed.

- I tebi, odzdravila je zamišljeno.

- Friškaš se? Jo gren bacit mrižu. Mogla biš s menon.

Dugo je gledala more i nebo. Dok su padale "suze svetog Lovre", ponavljala je u sebi istu želju. Oko jematve je shvatila da je trudna.

Krene na spavanje, ujutro mora na misu.

U san joj dođe prekrasan lovački pas. Sjedne uz nju i reče poznatim glasom:

- Šimice, znon da Šime ni moj sin. Rec' mi čigov je?

Probudi se sva u znoju. Srce joj je lupalo kao bubanj. Shvati da je sanjala. Sutra će platiti misu za Tonija. Napije se vode i pokuša zaspati.

Sjedeći u kafiću, Šime opazi par vitkih nogu, slamnati šešir i ruku s engleskim seterom na uzici.

Sat otkuca sedam i po. Žena skrene prema pekarnici. Priveže psa za stupić, uđe i na

njemačkom zatraži crni kruh. Izlazeći, spazi da joj nema ljubimca.

- Plutooon! Plutooon!

Krene putem kojim je došla i raspita se kod Šime i konobara je li tuda prošao. Šime se ponudi da ga zajedno potraže. Dok su išli rivom, javljao se mještanima.

- Evala, Šime, 'ko je lipa gospoja?

- Furešta iz Mole vale. Pobiga jon je kucin.

Skrenu na cestu prema njenom autu. Možda se pas tamo vrati.

U tišini mjesne crkve nekoliko žena je prebiralo kronicu. Na ulazu u crkvu pojavi

se pas i krene prema klupama. Sjedne ispred žene koja je molila i pogleda je umiljato. Žena se ukoči.

- Toni, jesi to ti? Gospe moja, smiluj mi se ...

Dok su je žene vraćale svijesti, pas izađe na ulicu i krene prema školi. Legne ispred auta s njemačkom registracijom i nasloni glavu na prednje šape.

Prvi su vijest čuli penzioneri ispod palme. Žena starog Jakova je bila u crkvi i sve mu ispričala.

- Rekla je da Šimica više ni' svoja - završio je sućutno.

Do večeri je novost obišla mjesto.

- Šimici se u crkvi ukaza pokojni Toni ...

- Ma ča govoriš? Čula san da jon je doša u san ka' bili kucin i ništo reka ...

- A ča je reka?

- Tega se ne spominje.

- A jo san čula da je u crikvi krenu drito prema njon i reka: "Šimice, tužan san" ...
- Je, je pa se nesritna afanala.
- A prin tega je rekla: "Zato san te nočas snila"...
- Bidan, ni mu bila kapaca rodit nego jedno dite ...
- A jo san ču da je kucin poslin krenu put grob'ja ...
- Ni to bez vroga ... takega kucina nima niko u pajizu...
- Ovo će skoro sud svita.
- Je, govoru da će to bit nigdi okolo Božića.

SPROVOD

Petar Ćorić

Bilo je dva i dvadeset kad je Sina pozvonio na vrata. S unutarnje strane istih Sprle je, kako je dogovor bio najkasnije u dva, već lagano šizio. Krio je to, ipak je "ćunka", no u prsima mu je lagano tinjalo. A buknuo je kad je otvorio. Na do vratku je, nalik na ulični stupić, u bijeloj majici sa hajdukovim grbom na prsima, u pozi, ajmo, šta se čeka, stajao je metalac Sina.

- Di ćeš ti, jebo te?

- Šta di ću, na groblje.

- Nije umra Grdović.

- Pa volia je Hajduka, nemoj me sad – promumljao je Sina i uvukao se u stan.

- Da volio Hajduka? Pa Gigi nije zna zašto se balun jedanput ubacuje rukon, a drugi put nogon... Koji crni Hajduk? Brate molin te dođi vidi ovog...

- E o sa ću – začuo se Blesokes iz dnevnog boraka – jeba te, fali mi samo Krokstand u hokeju i iman dvi keke.

- Jesi normalan – nastavio je Sprle hodajući za Sinom – ubia si čovika, a saš mu doć u toj majici na sprovod. Mrtvon gangsteru! Pa jeba te, njegovi te neće nožon klat, klat će te sladoledom.

- Da sladoledom – osmijehnuo se Sina sjedajući za kuhinjski stol. Mirisalo je na ćevape.

- E, nož je oštar, sladoled nije. Znaš koliko to traje. Ćoviće, sladoledom. Cilo popodne.

Odjednom su se zbunjenost i panika potukle u Sinioj glavi. Na kraju je ipak malo izbećio oči ispod smeđih šiški i zapiljio se u ništa. Panika je, očito, popila batine. Razmišljao je o sladoledu.

- Oš' ladnu rakiju il' orahovicu iz regala? – upitao je Sprle držeći orošenu bocu. Izgledao je impozantno, onako vitak i visok, na

svjetlu frižidera, u crnim hlačama i košulji, zalizan. Ko reklama za martini.

- Ne znam, rekao je Sina, još uvijek zapiljen.

- Aj javi ka se sitiš.

- Rakiju, rakiju - sjetio se.

- Pametno. – Sprle je nalijevao i drugu čašicu. – Neću ti puno, ti si još mlad.

Sina je trgnuo pola, uzdahnuo pa značajno pogledao ovoga.

- Sereš – nakrivio je obrve.

- Seren?

- To za sladoled. Ne mo'š zaklat čovika sladoledom. Otopia bi se.

- Evo njega... Pa šta je mafijašu kupit zamrzivač i dvije bakse sladoleda, pa nek se topi.

Sinine su oči opet pronašle ono mjesto za piljenje.

- Slušaj Sina, ozbiljno, ne mo'š u toj majci na sprovod, jebo te.

- Jel'?

- Ma vidi se kak'i si.

- Blesokes, imaš koju majicu crnu.

- Ne'an čistu.

- Jel' puno šporka?

- Ma ček, ček, ček – zaustavio je modnu razmjenu Sprle. – Iman ja majicu, prava za tebe. Crna, sa rogovima. Crvenim. Čisti hevi metal.

- Sereš...

- Nisan, ozbiljno, donio s broda. Iz Hjustona čoviče. Da san je Aniti, a ona da je neće nosit. Da jon je malo pre...

- Ozbiljno?

- Evo nek je nazoven, da vidin di je... – rekao je klizeći prema balkonu s mobitelom u ruci.

Sina se zamislio kakva mu se to sad vražja spačka sprema.

- Sređeno – vratio se ubrzo, jako ubrzo – za dva'est minuta će majica bit kod Anite u tiskari. Moremo po još jednu – rekao je hvatajući bocu.

- Taman ćemo stić na sprovod. Žalovat ćemo se posli.

Dvadeset minuta kasnije Blesokesov se Uno zaustavio ispred tiskare.

Sprle je uletio i izletio iz nje za manje od deset ciklusa sva četiri žmigavaca. Stao je kraj zadnjeg prozora pa raširio majicu. Sina je vidio i boljih majica, no kako je svakako očekivao nekakav zajeb, ovo je bila super ugodno iznenađenje. Crna, imala je i rogove, ravne jareće na lijevom, zakrivljene ovnovske na desnom ramenu. Sina bi volio da imaju i pripadajuće lubanje, no što je tu je. Imala je i natpis, iste te vatreno crvene boje, neki blago gotički font: **Vulva tragus superior vulva dalmus.**

Sina ju je sumnjičavo vrtio u rukama. Još je mirisala na boju, no i Sina je mirisao na rakiju. Kud i kamo jače.

- Ma šta vulva?! Piše pička, jebo te!

- To ti je latinski, vulva dolazi od vulvus, šta na latinskom znači ispupčenje. Ka i vulkan, valjda. Jel vidiš poveznicu između pičke i vulkana?

- Vidin - slegnuo je ramenima. Ruku na srce, Sina može vidjet vulvu u gotovo svemu.

Obred je već počeo kad su stigli. Toplo proljetno popodne, dan savršen za sve osim pogreb. Ljudi je bilo toliko da ovi nit su išta čuli nit su išta vidjeli. Nit ih je bilo briga. Samo su gledali u smjeru u kojem i svi gledaju i povremeno mrljali "amen". Bez obzira što su svi govorili "svjetlost vječna svijetlila njemu".

Dočekali su nekako kraj, pa kroz gužvu otklipsali izrazit saučesće. Sinu su putem neki čudno gledali, no nije to ništa novo, ljudi gledaju, šta's sad.

U svemu tome naletio je na svećenika. Čovjek je mirno, s misalom pod rukom prolazio između nedovršenih grobova i lokvica i blata, no kad je ugledao Sinu, okrenuo je glavu, zastao zbunjen, ponovo se okrenuo da provjeri pročitano, pa ubrzao vrteći glavom i križajući se.

Sjeli su u auto i za par minuta parkirali ispred lokala. Koke je sjedila na šanku, pila kavu i listala nešto šareno. Osim nje nije bilo nikog, čak je i poker aparat bio slobodan.

- Jeste li ga dobro zazidali, nemoj da se taj vrati povampiren – rekla je čim su prešli prag.

- Neće taj nigdi, ne treba ti se mislit. Ono je od stereoida, ne može dignit ploču.

- Jeste se lipo proveli?

- Kako-tako, hvala. Ti?

- Pravo lipo, svi na sprovodu, mir Božji.

- Kavu meni, njima valjda pive.

- Veliku točenu – dobacio je Sina odlazeći prema WC-u.

Koke ga je, obješena o ručicu točionika, nezainteresirano gledala.

- Daj Sprle, molin te, ovu dvojicu nemo's ništa ozbiljno pitat, aj ti mi reci kako je Gigi Govedina strada. Svi nešto seru, a vi'iš da niko po pizde vode ne zna.

- A ništa, iša je zgazit Sinu,ovi se izmaka a Gigi zabio u neku zidinu. Iz zidine virila šipka i brajo se nataka. Ka hoba na osti. Puć! – još je uboo kažiprstom zrak ispred sebe, dojma radi.

- Ma di je naša tak'u ruinu?

- U Dugon Ratu. U onoj tvornici šta više ne radi.

- Aaa, doli. Pa di doli? A što je iša zgazit Sinu, šta ga nije samo pribija?

- Neš ti Gigi problema krenit zgazit koga.

Koke je klimnula glavom kao da razumije, no mnogo toga njoj nije bilo jasno. Nije forsirala, znala je da za šankom sve istine prije ili poslije izađu na sunce.

Sina je izašao iz WC-a zatvarajući rasporak. Uzeo je pivo sa šanka, potegao dobar gutljaj, oblizao brkove, objavio da ide po cigarete i odgegao prema kiosku.

- Šta mu ono piše na majci? – zanimalo je Koku.

- Vulva tragus superior vulva dalmus.

- Luđa, brale - rekla je mijenjajući kriglu ispod pipe. - A jel znaš i šta znači?

- Da, znan. Ja san to i smislio. Kozja pička je bolja od ovčje.

Koke je smijehom prasnula u kriglu, pjena leti zrakom. Samo leptirići nedostaju.

- Pa latinski je ipak zvučalo svečanije. Nekako.

- Zato i nije na hrvatskom.

- A jel zna on šta piše?

Sprle se nasmijao umjesto odgovora.

- A oš mu reć?

- Oću. Poslat ću mu mejl ka oden na brod.

- Šteta šta niko više ne govori latinski.

- Šteta – javio se Blesokes, zadubljen u ponudu kladionice.

PLJAČKA

Luca Kozina

- Diži se, ajd spremaj se, zakasnićemo! - ne, ne za školu već za – pljačku.

Dok sam se lijeno oblačio osjećao sam onu nervozu koja me hvata prije pisanja kontrolnog iz diferencijalnih jednadžbi. O ovoj časti koja me dopala pravovremeno sam bio obaviješten punih tjedan dana ranije (u slučaju da, kako je stari rekao - te bude tribalo dugo nagovarati). U početku sam im razumno i sa bezuspješnom staloženošću pokušavao objasniti nedostatke tog pothvata, ali su me sasjekli u korijenu banditska država, tajkuni, zavod za zapošljavanje, stara Ive sa kata ispod i ostali, bilo izmišljeni, bilo stvarni neprijatelji mojih roditelja. Kad malo bolje razmislim, svi su (osim Ive, koja je bila umrla dan prije, samo mi to još nismo saznali) bili izmišljeni. Koliko su bili tvrdoglavi, toliko su bili ogorčeni. Jednostavno netko mora biti kriv. Ne znam zašto se nikako nisu mogli ugledati na mene – kad vidim bilo što što zamiriše na politiku, samo upalim rezultate utakmica na teletekstu i pritisnem mute. Na kraju sam pristao jer je sažaljenje nadvladalo zdrav razum – već su stari pa im treba popuštati kao maloj djeci. Nakon što sam se nekako izvukao iz starina bear huga, pribrali su se i ozbiljno me stali uvjeravati da će to biti najhumanija pljačka ikad! Naravno osim onog dijela sa suzavcem koji sam eto baš ja trebao obaviti (oni su se već rasporedili za ostale etape plana). To su inteligentno opravdali činjenicom da će tako biti najuvjerljivije jer ionako - dica tvojih godina divljaju po utakmicama, pa i po ulici rasprskavaju suzavac.

Kad sam ušao u zamračenu, zagušljivu kuhinju starci su me uživljeno dočekali – ipak je ovo bila moja prva pljačka. Stari me posjeo kraj sebe i prije nego sam uspio dohvatiti jučerašnji seljak

namazan Margom, on je neprimjetnije od Davida Coperfielda (magični trikovi su mu bili tiha patnja) izvukao suzavac iz džepa i udrio objašnjavati i pokazivati kako se njime rukuje, dok nas je stara sa strane razdragano gledala i u pauzama povlačila dim. Nisam slušao, buljio sam u dim koji se u slow motionu spuštao na moju fetu kruha i maštao o diferencijalnim jednadžbama. Idila prosječne hrvatske obitelji je došla svom kraju kad je sat otkucao sedam sati. Morali smo požuriti jer je pljačku trebalo obaviti **negdi nakon osam**. Izabrali su **negdi nakon osam** jer po njihovim višednevnim kalkulacijama i istraživanjima terena tad ne bi trebalo bit puno kupaca, a i trebalo je vremena dok se doveze do tamo, zbog radova na bojanju asfalta po tko zna koji put u ova tri mjeseca. Brzinski smo ponovili točke dnevnog reda i Merđom 86 se, uz taktove Ode Radosti koja je zatrešala čim je stari upalio radio iz drugog puta (ni danas ne znam iza koga je ostao HRT3). Bio je tako uzbuđen da nije primjetio da mu se svidila.

Stigli smo na vrijeme. U retrovizoru sam ugledao odbljesak sunca na golemom crvenom natpisu Murek. Prvi sam izašao iz auta. Još dok smo se vozili primjetio sam kako su starom drhtale ruke na volanu, a staroj se zavrtilo od muke što stvari pored nje tako brzo prolaze. Odmah za mnom su i oni izašli. U dućan smo ušli stara i ja bez da smo pogledali starog i išta mu rekli. Jedino mi je taj dio bio kul. Stari je morao ostati jer je bio zadužen za čuvanje straže kraj auta. Bezlazleno smo švrljali dućanom (bili smo jedini tamo), komentirali visoke cijene Podravkinih konšervi i birali dvije-tri najpotrebnije kućne potrepštine. Biranje je malo potrajalo jer se stara nikako nije mogla odlučiti za Silan ili Lenor.

- Razlika se vidi nakon pranja! – stalno bi ovako opravdavala svoje egzistencijalne dvojbe pa sam zato šutio, ali kad je dilema zaprijetila da će se pretvoriti u trilemu tad mi je dopizdilo. Šutke sam ju odgurnuo prema kasi. Sve je išlo super do trenutka kad sam trebao raspršiti suzavac na prodavačicu. Dok sam se natezao s njim, stara je, da mi da na vremenu, platila račun (što nije bilo u planu). Već se počela tresti od bijesa. Prodavačica, ženska u tridesetima sa naljepnicom MARA na dobrim sisama, primjetila je njenu nervozu i

zablenula se u mene, a ja crveniji od njene kute, sav u spazmodičnim trzajima, pokušavao sam se sjetiti uputa koje nisam zapamtio. Zakon vjerojatnosti mi se nasmijao – uspio sam! Ali ne, kurvin sin me ipak zeznuo – dućan je preplavio gusti, bijeli dim. Zbunjeno sam se ogledavao oko sebe iako ništa nisam vidio, ali sam zato čuo Marino skričanje upomoć isprekidano glasnim kašljem, pa reski zvuk otvaranja i zatvaranja kase,

- Pas mater! - trčeće korake i napokon škripu teških vrata. Orijentirajući se prema tim zvukovima potrčao sam prema svjetlu što se slabo naziralo i nekako se našao kraj auta. U istom sam trenutku požalio: stara je stajala preda mnom sa kasom u rukama koja ju je sprečavala da gestikulira nevjericu. Neartikulirano je psovala sve žive i mrtve. Trebalo joj je vremena da se pribere.

-Pas mu materrr, vrata je zaključao, zaključao, debil glupi. Ubij me, ubij me, pa di je oon? Šta sad, štaćemo? – obrati mi se kao da sam Bog ili nešto svemogućije. Pomislio sam da je pukla skroz naskroz, ali kad je svom snagom tresla kasu o pod i ne osvrćući se, potrčala prema cesti, shvatio sam da definitivno moram ili podnijeti molbu za posvojenje ili podnijeti molbu Domu za nemoćne. Lagano sam potrčao za njom. Ne znam kako sam došao do stana, samo znam da kad sam ušao u kuhinju, sekundu nakon stare, našao starog oмотanog dimom jakog duhana koji mu je divlje podrhtavao u ruci. Uplašenim pogledom je popratio naš (njen) luđački upad. Stara je odmah udrila psovati, vikati, umalo nije preskočila stol koji se na sreću ispriječio između njih dvoje. On se upinjao da nešto kaže. Mucajući je objasnio da je naišao njegov stari prika Bero, - ma mora sam sa njim gucniti u susidnom kafiću, samo na minuticu. Vas ionako dugo... – nije dovršio.

- A vrata, zašto si, pobogu, vrata zaključao? - Nisam čuo što je rekao. Ušao sam u sobu i bacio se na pisanje molbe. Odlučio sam se za dom za nemoćne.

MESAR IZ YORKA

Ivan Katičić

I

Mesar iz Yorka, krupnim masnim slovima piše na naslovnici gradskih novina, sa crtežom obezglavljenih prostitutki i prosjaka na ulici. Nije ugodan osjećaj, pogotovo meni, ženi koja, k tome, radi na mjestu kamo svatko zalazi. Desetak osumnjičenih je dosad ispitano, ali bez ikakvog rezultata; mole se svi koji raspolažu bilo kakvom informacijom da se jave naredniku Neasmithu, piše u nastavku.

- Ja živim život lualice i nesretnikaaaa - otpočinje Klobučar svoju pjesmicu, promuklim glasom.

- Daj još jednu pintu! - naređuje mi, keseći one svoje trule, na vrhovima crne i okrhnete, zube poput starih porculanskih šalica. Nekad je pravio najljepše šešire, točno po mjeri i obujmu glave. Kažu da je jednom bio i na dvoru kod same kraljice... Već odavno mi treba jedan, ali u ovakvom stanju nije više za ništa sposoban. Osim njega, u krčmi je samo nekoliko gostiju, poznata lica nadničara s podočnjacima. Razlog je sigurno oštra gusta kiša koja ne prestaje još od sinoć.

Upada, skupa sa zapuhom hladnoće, krupni muškarac s crnom kukuljicom i ogrtačem s kojeg se u slapovima slijeva voda. Bojažljivo se osvrće odmjeravajući nas, pa se potom strovaljuje za slobodni stol. Klupa od jelovine cvili pod njegovom težinom, a Klobučar prestaje s pjesmom, što od zatečenosti, što od mog pokreta prstom da šuti.

- Izvolite gospodine, čime vas mogu poslužiti? - pristupam mu pomalo bojažljivo.

- Done's mi nešto za pois't i pop't - reče i stavlja mi u dlan tri novčića.

Članci prstiju su mu izbrazdani i krupni. Ispod noktiju mu je crna

sukrvice. Studen mi prolazi duž cijele kičme pri samoj pomisli na naslovnicu...

Obilato mu punim zdjelu još uvijek toplom kašom od bundeve i mrkve. Dok mu nalijevam pintu, rukom rastvara ogrtač. O pasu mu je veliki, mesarski nož na kojem je zgrušana krv. Nestrpljivo tapka zakovanim čizmama. Pivo mi se prelijeva i naplavljuje šank bijelom pjenom. Valjda ne primjećuje moju preneraženost? Brišem kriglu i sve skupa mu usplahireno odnosim za stol.

- Izvolite gospodine!

Bez riječi uzima zdjelu i nalakćen počinje jesti. Hranu hlapljivo guta, sve zvoni od njegova mljackanja. Valjda se od ubijanja ogladni? Riđa brada, oko usta, mu je slijepljena i masna.

- ... po svijetu kročim, noveeee točim... - opet Klobučar, ta pijana budala, sve će nas skupa ugroziti sa svojim neartikuliranim pjevanjem!

Polako se osvrće i gleda u Klobučara. Hvata dršku noža. Jedva stojim na nogama koje mi klecaju kao da je potres. Uzima svoju pintu i polako, teškim koracima iza kojih ostaje tamno blato, upućuje se prema Klobučarevom stolu.

Zastaje i zamahuje kriglom u namjeri da mu smrska lubanju!

- Čije su ono zaklane ovce, vanka na kolicima? - ulijeće neočekivano narednik Neasmith.

Srce mi tuče poput zvona na našoj crkvi, kao nikad u životu!

- Moje! - ponosno izjavi došljak i snažno se kucne s Klobučarom.

- E pa miči ih oдавде, smrde ko svi đavli! Tiraš gospođi mušterije iz gostionice! - pozdravlja me uljudno skidajući šešir i odlazi.

II

Konačno san na nekon toplon mistu. Šta me svi gledate, ka da nikad niste vidili smoćenog čovika? Smrzajen se; mater je uvijek govorila da ladnoća dolazi od nogu... Kako i neće kad su mi čizme ovakve.

- Izvolite gospodine, čime vas mogu poslužiti?

Kako mi se ova mala obraća, ko da san kralj, plemić u najmanju ruku... E, pa morat ću te razročarat dušo, gotova su ta vrmena.

Ovih par novčića je sve šta iman.

- Done's mi nešto za pois't i pop't. - Toliko san gladan da bi moga od šuba po ovog stola od hrastovine požderat.

Mora san ih poklat. Emma, Jane, Caroline i Mina; moje cure. Nisam im ima šta dat za ist, ni ja nisam ima za sebe bogzna šta. Gledale su me i molile, al ne mogu ja izmišljat ranu! Za sve je kriv oni prokleti požar; osta je samo pepel, a on se ne može jist. Bolje da san in skratia muke, dovoljno su se napatile, moje cure. Pra san ruke nekoliko puta, ali ova krv ispod noktiju se ne da.

Šta se ona mala toliko poteže, oće li mi više donit ist?! Dobro miriše, neka čorba, povrće, šta li... A i ovo je glupo misto za držat nož, probada mi bubrige... Eno toči pivu! Odlično, baš će mi dobro leć. Ali prvo ću se naist te čorbe. Dobro napuni s ton kacijolon, moga bi cili kazan pojist. Šta me gledaš tako mala, šta se tresesh? Pa nije vamo ladno. Preлива joj se piva, pa jesi sakata...

- Izvolite gospodine!

Mala, nisan ti ja vidia gospodina... ovdi. Šta je ovo, šta si mi ovo izvadila? Ovo je mrkva, a ovo narančasto... Ukusno je, a i da nije, briga me, glavno da je toplo, da iman čime zavaravat glad.

- ... po svijetu kročim, noveeee točim...

Gledam unazad da vidin ko piva našu pismu i iman šta vidit! Moj stari prijatelj Klobučar! Prominia se, nije ni čudo šta ga odma nisam pripozna... Ima podočnjake ko patlidžane. Lice mu je blido, ispijeno; mrtvačko. Nije mu lako nakon šta mu se mali utopia. Al šta možeš, život ide dalje... Iden ga pozdravit i popit koju s njim, za ona dobra vrimena kad je para bilo ko kamenja, kad su sve krčme bile naše...

Ža mi je male, samo blato joj ostavljam, ribat će pod do preksutra. A takvo je vrime, lije ko da je kraj svita. Pripozna me je, idu mu suze...

- U zdravlje - govorin mu tiho, - starino - i da ćemo se kucnit kad upadne ona budaletina Neasmith.

- Čije su ono zaklane ovce, vanka na kolicima? - nije ni uša a već ispitiva.

- Moje! - odgovaran mu i kucam se s Klobučarom.

- E pa miči ih odavde, smrde ko svi đavli! Tiraš gospođi mušterije iz gostionice!

Uvik se bahati, stvarno bi ga neko triba zaklat jednog dana.

Najrađe bi mu viknija: - Ne smrdu više od tebe, prašćino debela!

Ali ne da mi se u stanicu, ne opet... Dovršit ću pivu pa iden na plac prodat svoje cure. Zbogom Emma, zbogom Jane, zbogom Caroline, zbogom Mina. Pasite gore sočnu, zelenu travu...

THE HUB OF THE WHEEL

Luka Krstulović

A bee was buzzing around me, at first I thought, but then I reminded myself I'm not on the planet anymore. It took me a second to adjust to the hum of the central wheel turning the station around. It's catching those last rays of the star before we drift to the darker side of Wacai. The hum is the only way to know this - the holographic projection of space outside is not an accurate representation. Nothing beats an actual window and an actual star when down on Wacai.

As the hum subsided, the mess hall got even livelier. I could hear several dialects from down under. Then some refined dignitaries from our neighbours in Sicta and Tirden. Even some unusual clickers from Gara-tif, with their jittery teeth and clanking harnesses. Jesus, those guys freak me out. If I ever need to work with them I'll make sure it's not face to face. Well, face to tube skeleton.

The hum was now completely gone and I tried to ignore the rest. I had my new coursebook in front of me; Inter-sector Trade Regulations. Pages lined with agreements, laws, trade contracts and other bureaucracy junk I'm forced to sift through. As much as I hate red tape, it's a necessary evil. You need a necessary evil to function here, anyway. No telling when someone (or something) might try sticking a knife in your back. I skimmed the first few chapters while finishing my dinner, a well done fincor steak. Gotta love Wacai and its beef.

I was going to take a sip of my drink, when I got the distinct feeling someone was behind me. I turned around and sure enough, Mark was there, head down and eyes away as soon as he saw me look up to him.

- Hey, Jason - he faintly said, - is the seat taken?

- Nah, man, go ahead.

Mark slowly sat down, too slowly. His face looked drained, more than usual. I was pretty sure he lost some weight too. He was slouching, slightly shaking, and I could swear his skin was soaked in sweat.

- Let me guess, you failed it again? - I ask him bluntly.

- No, that's the thing... - he replied, turning his head away again. His fingers were restless, tugging on his jacket.

- What thing? - I try again after no reply.

He turned towards me with a worried look: - 'The results aren't in yet. I've been up all night. I couldn't sleep.

- Well, I'm sure you did good.

I didn't really think that. Mark was a failure, more or less. I felt sorry for the poor dunce, most of the time. He was a good guy, but no matter how much he tried to catch up with his studies he never quite got the gist of it. His future was looking bleak.

I turned my attention to the book again. Mark pulled out a bottle of water from his jacket pocket.

- Is it hard? - he asked me.

- Yeah, y'know, the usual stuff.

I ate the last bite of my steak. Moments passed.

- They delivered your new pad, by the way. I signed for it.

Sweet, I better pick it up then. - I closed the book. - I have to start practice today anyway. Thanks.

- Y-yeah, you're welcome.

I got up, book in hand. Mark was sipping his water.

- Well, later.

Mark slightly nodded while lowering the bottle from his lips. - Oh, Jason?

- Yeah?

- Are you - well... Um.

- Spit it out, I don't have all day.

Mark didn't lift his head. - It's nothing.

Of course he had something on his mind, and I had a pretty good

idea what it was. For a dorm-mate, Mark Tull was the worst possible choice. I sometimes wondered would I prefer a xeno instead. I'm not keen on sharing a bathroom with something that walks on four legs, but if it would spare me the daily melodrama that is Mark Tull, I just might consider it. Nothing Tull does results in success. He spends all of his time studying yet nothing comes of it. He barely leaves his room. If he does, he's in the library. I had no idea what he eats. I've never seen the man with a woman. Heck, I've never seen him with anyone else other than me, and that's only true because we share a flat.

- Okay then. Later.

A short "bye" and I was making my way through the mess hall, bumping into a few colleagues on the way, none of them of importance. It took me a good ten minutes to get to the dormitory access lifts - both the main and side exits of the hall were cramped with students going in both directions. The Trade University was holding a series of courses on nano-augmented livestock trading - this proved to be hugely popular with the colonists and our neighbours. Apparently, food shortages some clicks away were the incoming profit wave for us, and naturally everyone wanted a piece. The dormitories were on the level above the mess hall, library and accounting. A good deal of rooms have been assigned to guest lecturers and student transfers these days. Mine remained unchanged since I started here - Room 9-78, just one of many like it, close to a lift access, in the first inner corridor spanning from the station hub. I stood in front of its door, and it swiftly opened, invisible scans acknowledging my DNA and Uni rank. Stepping into the small living area inside, I headed straight to my room.

I keep it simple - a tidy bed, a neat desk and plenty of coffee in my personal drinks dispenser. I got it cheap from a colonist trader. One of my first deals, just for me. The sweetness of the coffee only makes it better. I resisted making one now, as my attention was set on the parcel on the desk. A plain white box with the words "Jason

Sweck - 9-78 - urgent - from: ISWAC-TU ICT Section". I removed the seals from the sides and opened it, with a brand new TU pad waiting for me inside. I booted it up with my index finger. - Hello, Jason - it said in a pleasant female voice, - would you like a guided tour of the new features you have available? - I responded with a negative, and the system showed my desktop, the same as the old one, only with a few more icons hidden in the background: statistical software, databases, live feeds of the stock market and courier deliveries. Those would have to wait, as my schedule popped up and notified me I have my first practical assignment of the semester in just an hour. The pad already prepared a route through the trade hub. Best to head now, try to avoid the crowds as much as I can. I took the pad with me in my back pocket, changed my tee to a shirt, and went out towards the lifts.

There was one thing I hated in the trade hub - the Row. The Row was the centre walkway of the entire tier, one corridor of glass stretching across Tier 2 in an enclosed loop. It had two large avenues for walking on foot, and an electron field, invisible to the human eye, dividing the corridor half-way horizontally. Above the field were hovers and gliders, making courier deliveries from node to node in special, far smaller halls out of reach to pedestrians. They were vents, I'm told, from when the station was originally built as a food processing plant, now refurbished with magnetic tracks for quick and relatively safe courier traversal. The occasional crash of a glider into the field is quickly shared across the Net in all of its gruesome detail. The younger species on Tier 2 cherish those moments of excitement, while most of the veterans of the Row barely acknowledge the crackling of electrons against a skull, tendon or metal. Densids complain the most, since their vision gradually becomes accustomed to the surroundings - you can easily spot a newly arrived Densid in the Row by their glasses; thick sheets of purple tiny hexagons laid over what they would call their heads and eyes. They say when the field is hit, it makes a blinding splash of particles, bathing everyone under the impact zone in a stream of

blue. The Densid do not appreciate litter like that.

The Densid, however, are the least of the problems on the Row. The Row is the perfect opportunity for a thief. Masses of all shapes and sizes regularly move to and from the Row on foot. Every dozen or so steps there is a connected hallway to an adjacent node, be it a shop, a resting area, or an office. Even with information booths and personal tablets, it is very easy to get lost in the maze of interconnecting nodes spanning the entire Tier. The all-glass transparency of the Row and the node roads may provide you with visual cues, but ultimately you must rely on a navigation system, preferably updated by the second. Nodes themselves can move and adjust their position, either because of the station self-adjusting for rotation and energy conservation, or because shops changed ownership. All this combined, someone with the right knowledge at the right time can strike rich. Enforcer patrols help out in thinning criminals, but the sheer amount of reported crimes daily is too big to handle manually, so a large chunk of them remain unsolved, if even noticed. Not surprising, most of the offenders are alien degenerates. A human or a similar species is rarely the guilty party. I'm pretty sure there's a reason for that.

I had no fear of thieves where I was going, though - a small general goods store, nestled in a remote node on the edge of the Tier, between a bakery and law firm. "Maechen's Stop" was the name. It was my assigned shop for Direct Sales. As I walked through several nodes and a small resting spot on the way, crowds slowly began to disappear and I was left mostly on my own, with the occasional passer-by. In some parts of the Tier, this would mean trouble, but this node sector was completely insignificant, a dead end of small offices and trade posts only meant to supply the very basic amenities and services to whichever lost trader stumbles their way in.

I climbed a short stairwell leading to my target node, and I found myself on a small square. The bakery was on my left, a huge windowsill lined with various bread and pastries, arranged in categories for different food consumption. The bread made for

cellular absorption was sold out, and there was an acidic smell coming from the back of the shop. In front of me was the law firm, "Schill and Schill". I could hear a distinct flapping sound inside, as if someone is wildly flailing their arms, or better to say, appendages, mixed with incoherent grunts and yells. I've learned to steer clear of those sounds.

The remaining metal cubicle was nondescript - a single door, no windows or shopping glass, just some stylized letters MS to the left of the door. My pad was happily beeping "destination reached" and automatically started holorecording for class review later on.

I knocked on the door. Moments passed. I couldn't hear anything beyond it. I knocked several more times, still nothing. The pad was indifferently notifying me my starting communication with my mentor is so far a failure.

- Beeh, stahf kucgjuk mla frit Mae?

I jumped and turned around. The bakery was now housing more than just bread on a stand; the chef itself. A Kinvan, best described to humans as a half-penguin, half-frog, with a pinch of pig. They like swamps, but hate space. I don't like them anywhere.

- Cih gral, stahf kucgjuk mla frit Mae?

- Wait, wait

I switched on the Babel. I normally don't use Babel while on the Row - I really don't want to listen to the crap xenos spew on the Row - it's worse than usual. The moment I switched the implant on, tugging my right ear lobe, the xeno's raspy gibberish turned into loosely translated English.

- Cih-say, do you need find Mae?

I nod and say yes. I don't think the yes got through.

- Knock two time, then kiss for check.

- What?

- Knock two time, then kiss for check!

I paused and said thanks, giving a thumbs up, turning to the door again. I didn't know what to make of either Babel's dodgy translation or the grunt I heard from the Kinvan right after: -

Thumb stupid. - I knocked slowly, hard, two times on the door. Nothing. Behind me I could hear the chef again:

- No, knock two times, **two times!** Understand? You thumb really stupid.

I went to show him a different finger when my pad beeped again. I held it up. It was stating I'm 8 minutes late to meet my mentor, leaving me 7 minutes to meet him or I must fail this session in accordance to Trade Regulation #487.2. I dismissed the message and cursed the thing, putting it back in my pocket. I raised my fist to knock again, but I suddenly realised what the chef was actually saying. I took my pad again, and checked the time - 01: 52 station time.

The Kinvan was still over his bread eyeing me with, I think, suspicion. It's tough to tell with Kinvan - their beaks are the most prominent feature of the face, with their eyes laid back into lumpy sockets. No neck makes them look odd, at times even charming, but this charm is lost on most xenos, and on me. I take a step towards the bakery and show it two fingers and wave my other hand holding the pad: - 'Two times, right?' - I point the two fingers on the pad timer. - 'Two hours?

- Yes, two times! Good, last!

- And then what? - I try to gesture as best as I can, keeping my palms open.

- Then kiss for check!

Not this again. I try to show it what I heard by puckering up my lips and kissing my hand, which only resulted in a - What? No! - accompanied by what seems to be a Kinvan look of disgust. It then said - Kiss, kiss, like it! - and pointed its fin-like arms towards its beak. It then opened a drawer behind the counter and pulled out a wad of IS credits. - Check, check! You kiss you check give!

Now it came together; knock at two hours, say you bring cash. Or ask for cash. But what did this have to do with any kind of shopping?

I thanked him with the best smile I could give a xeno and checked my pad again. It was 1:58.

- You buy bread? I have some for cows!

I shake my head and turn away. I turn off my Babel as well, just in time to cut the Kinvan's cursing: - 'Thumb guy jerk of-krilj ghentu bara!

It was now 1:59 and I stood in front of the door. A couple of seconds more and I could notice the courier track going into the cubicle light up. A brief flash of blue ions zipped across the vent into the cubicle, followed by a noticeable metal hit inside. Some chains or keys rustled inside. I could hear footsteps. It was 2:00.

I knocked on the door two times. Suddenly, a small hole opened in the door, a few centimetres below my shoulder height. I bent down and through the crack I saw several eyes, 4 pairs to be precise, on a slim triangle of a head. A voice immediately hissed: - What do you bring?

It took me a second to realise I'm talking to a Gahnivi. The Gahnivi were filthy insects. Sure, they walked on two hind legs, and they had only 4 arms instead of the usual 6 some others misuse, but that was the only part of a Gahnivi that wanted to fit in with more civilized beings. Gahnivi are the disposable work force. They're the ones who work in the sewers. They're the ones who eat the dead. They're the ones incapable of singular thought. They're not fit to run a shop. How is this one talking in perfect English?

- What the hell are you?

- What do you bring, human?

- You're not Maechen, right?

It didn't answer.

- What did you do to him?

-...You met with Nasty?

- Who?

I swear the insect stood there for a minute, his eyes slowly widening then closing, pair by pair. I'm sure he was trying to process whatever little thinking a Gahnivi could manage. They're used to a strict

routine, a repeatable pattern, but not problem solving. And I was a problem.

The insect closed the hole, and the next thing I hear is an engine sound, with metal clanging inside. I knocked and yelled at the door, but the vent soon shone blue again, and the insect was gone. In a hover.

The station hummed its rotation again, and the square shook for a brief moment. Nodes were being rearranged, in this sector! This was an irregularity by all accounts. Nodes are always rearranged when sectors are closed for business, or in emergencies. I had no time to think this through, as the cubicle in front of me was soon detached with its vent, and lowered into the depths below of the Tier. Nodes and their roads were shuffled into new places, quicker than usual. I could see xenos and people falling down, tripping, holding to the glass on stairs. In front of me was now a packet of air, with a railing rising from underneath the square plate. I held on to the railing while the square repositioned itself a few metres higher than before, and to the left. We were now neighbours to an office node and a fashion mall. The square stopped, the hum stopped. Everyone in the corridors readjusted and continued on their way. A quick glance behind me and I saw the chef unphased, working with his bread in the back. My pad then beeped, and showed me a brief holomessage, from Wacai Station Transit: "We apologise for the sudden sector rearrangement. An emergency quarantine is in effect for certain nodes. All of your navigation schedules have been automatically altered. Your destinations have now been readjusted to their proper coordinates for safe travel. Thank you for your understanding and have a nice day."

The pad then presented the new map of the sector. Maechen's Stop was never in my logs.

I made my way back to the Trade University immediately, through the Row and the central elevators. Nothing like this happened so far, and while there is always a possibility of a technical error, there was

no chance an error this magnitude was possible within the self-regulated Trade network. The Net is made to predict and eradicate errors before they happen. Errors in trade mean less profit. Even the smallest issue can turn the economy of the entire station, hell, the colony below. In some ways, an extra zero in a budget is less of a problem than five minutes wasted on a wrong node route.

Lost in my thoughts, I got to the Uni atrium without realising it. The giant hall was filled with xenos and humans alike; a larger group was in front of the main notice board. Cheers and sighs were meshed into one. I noticed all of them wore green armbands - these were all undergraduates. That's right - it must be the mid-exam. They were checking their results; a pass would mean their armbands change colour from green to blue, giving them access to higher levels of Tier 3 and advanced classes, not to mention a chance for apprenticeship. The colour change is a ritual for some; holding their hands up to the board, having their prints scanned and acknowledged, then gasping at the polymer fabric changing infrared emissions to the higher rank. They go one by one, confident their lives are improved, ready to take on the next challenge. (I felt indifferent that day. Glad, but indifferent.)

- Exam failed. Rank denied.

- Oh...

A short sigh from in front of the board quickly got lost in the group's combined snickering and shrugs. - Better luck next time - oh wait! - It's not like you didn't expect this...- Eh, it can't be that bad, bro... - Go back to your pit, Dull!

Oh boy.

Soon enough, slouching like an old man, Mark appeared from the group. His usual appearance was of a paraplegic. This wasn't an improvement. His armband was now green with 3 red slashes. His face was drained. The bags under his eyes were deep, pronounced. He was pressing his arms against his chest, but he wasn't heavily breathing. His steps were weak.

I wanted to remain unnoticed, so I started towards the stairs on the

right of the atrium, but before I could make an exit, Mark called out: - Jason.

Begrudgingly, I turned towards him. Eye contact with Mark is a painful affair - you're looking into the eyes of a lost puppy. There's a car crash somewhere there too, and you can't look away.

- What's up, Mark?

- I-I've failed it.

- Oh. Well. Sorry to hear it.

Mark made a few steps towards me, I made a step back. He was now a step away, and I think I noticed his hairline was receding.

- Can I ask you something?

- Yeah, man, I guess. Sure.

He lowered his head and stared at the floor. I hoped he wasn't planning on crying.

- What do you do when you know you're on the wrong track?

Last thing I expected from the poor guy was asking for self-help advice. Doesn't look like it would help.

- Well...You switch to the right track? That makes sense, right?

- What if there is no track?

- Then you find your own way, maybe?

Mark looked up and gave me the weirdest look. I could sense a hint of awe and surprise.

- So it's true then. It's the pattern in motion.

- The what?

Mark looked away, and for the first time I could see his eyes fully open. They were green, I never noticed.

- I have to go, Jason. - He went towards the left stairs, the dormitories, and added: - Thanks.

I didn't think much on it. I didn't want to deal with his behaviour that day.

When I brought up the events of the past hour to my class head, he didn't believe me. I told him to look at my records that were missing, which he did. He showed me everything was in order - the Net was stating I spent one hour and forty two minutes working for

a certain Mr. Safak Dinh in a small money exchange, two sectors away from where my pad originally led me. I rebutted this was an error and factually untrue, upon which I got the reply - the Net is not sentient, Mr. Sweck. - After some tenuous arguing back and forth, I gave up trying. I somehow managed not to blow a fuse at him and went straight back to the dorms. Apparently I was free for the rest of the day, even though I know I saw a full schedule of classes and assignments laid out the moment I got my pad.

I did not count on a sudden change of plans. Planning is what I do. I have a structure I can arrange, and I follow it to the letter. Surprises are bad news in an economy - predictions are an acquired certainty. I need a plan to succeed. The Uni is perfectly arranged just for this purpose; success. I'm not one to squander my potential, so I follow the instructions. I ease my way through the system, noting the cracks and bumps along the way. I'm used to bumps on the human side. I expect cracks from the xeno side. I do not want bugs in the system I was trained to live in.

I decided I should check if this ever happened before. Apart from curiosity, I had another reason - if errors like these did occur on a regular basis, then the Net is imperfect. An imperfect Net means skewed trade. But if that were true, then profits would not align, businesses would crumble, fraud would be rampant, and none of those are remotely possible. All transactions are accounted for. Complaints are few, many done with malicious intent. Bookkeeping is automatic. Numbers are crunched without fault. Does this mean a perfect Net implies a need for a few miscounts? Should we even care?

Can I turn a profit with this?

I entered my flat, ideas running in my head. Should I inform a news agency? Should I check with a hacker group and see if they could dig up any more dirt? Should I barge in the dean's office? I rushed into my room, opening up the Net on my pad. Searching for any other occurrences like mine was a dead end. Seems not even fiction had such ridiculous ideas. The Net was regarded as infallible, proven to be so with meticulous testing back when it was initially made over

200 Standard Years ago. The Net has never failed, not even the slightest recorded bit.

I got to my desk and sat down, cracked my fingers and started the coffee dispenser. It beeped a sad tone and its panel showed: ADD FILTER WATER. Irritated, I got up again, still with my pad in hand, and went back into the living area. We have a small kitchen to share. I turned on the tap, but no water came out. The station was humming again - pipes probably haven't realigned yet. "Mark, got any water on you?" I raised my voice so he could hear me. No answer. I turned around towards his room. The door was wide open, and the room was empty.

I never saw his room up until that point. I got to the door, but I felt wrong going in. There was a curious smell in the air; stale sweat and burned hair. There was a bed with no sheets, drenched. A table with books and notebooks, twisted with moisture, crumpled in a pile. The floor was marked with a puddle, coming from the cupboard all the way to the door. The cupboard itself was slightly ajar. I made my way around the puddle towards it. There was nothing else here, no pictures of family or decorations, nothing that would indicate a person living here. I reached for the cupboard door and pulled it open. Inside were shelves lined with clothes, all damp. On the bottom shelf were several bottles of water, a few turned over, cap removed. I've seen Mark drink these regularly. They were all the same shape and size, no label. Picking one up, it felt cold, and my fingers were tingling, as if they were being slightly pricked. My pad in the other hand then went:

"Warning: anomalous substance detected in immediate vicinity. Please do not touch any suspicious containers or merchandise. As per Trade Regulation #63-2..."

It kept on going about the routine procedure for dangerous goods. What the hell is this then? If it isn't just water... I went back to my room, opened the lid on the coffee machine, and put some of it in. It looks and acts just like water. No smell either. I closed the lid, and pressed "black". The machine went quiet for a second or two, then the panel lit up with: CHANGE FILTER WATER.

The thought of tasting it did slip into mind, but I wasn't that willing. This entire day so far has been filled with strange events, and I didn't need to feel strange as well. If Mark was drinking this, then-
Ding - my pad rang. I got mail.

FROM: <unknown>

TO: Jason Sweck (9-78)

BODY: COME TO THE ARBORETUM. 0:00. YOU WILL
HAVE GUIDANCE. MARK MEANS TO APOLOGIZE.

What the hell?

The arboretum was empty. Even with the fake sun mimicking a pleasant afternoon, it was not a calming sight. This station is known throughout the sector for the flora and fauna displayed here - a popular resting spot for passing traders and colonists. You could usually hear couples walking down the bridge over the pond, or what few birds and insects that are easily sustainable chirping and clicking amidst the brush and vines. Not a sound now. It felt plastic, more than usual. A coat of subtle neon enveloped the leaves of decade-old branches, making the natural tone a bit sharper. It was enough for me to notice, and it didn't help my unease. The arboretum is never closed for the public. It is statistically impossible for it to be empty, and yet I'm looking at a real life discrepancy.

It wasn't just the arboretum. On my way to this Tier, Tier 1, passing through the dorms and lift access, I was alone. It wasn't that I didn't bump into anyone, it felt like I couldn't. The station kept humming. Every turn I made not following the route my pad made for me became part of the route an instant later. I know it was moving with me. I don't believe it, but it must be that. I made my way to the lifts eventually, where one took me directly to the top. Didn't even need to change lifts half-way.

Standing at the centre of the arboretum dome, I couldn't tell I was

dreaming or not. For all I know, maybe I'm high on some toxic fumes. But if that's the case, I would have been warned far earlier. Our flat would have been quarantined. I decided to lay somewhere low, where I could make sure I had some safety. The plant booth - an assortment of different plants in a closed atrium. One entrance doubling as an exit. I bet there's at least one poisonous flower there. Or a heavy enough pot I could throw. So I made my way to the plant booth, passing the walkways for the aquarium and cavern. I found no-one there. Half-relieved, I took a seat by some Wacai weeds displayed in a series of pods.

What was going on with Mark? Should I have paid more attention to him? I didn't particularly care for his problems. I want to ask him but I don't feel like I'll get a proper answer. Fuck, if someone else hears about this, I'll first get one of those friendly mails from the Inspecting Committee where it will politely state I am "under routine investigation" and that I "will follow instructions from the assigned Inspector" - which I won't - and then it's off to the holding cells, and goodbye to any career, star-bound or grounded.

The plants were getting to me - I had never spent much time here, so I never noticed the scent of these. It was a musky, strong smell, somewhere between a roasted nut and burned wood. A dash of orange, or an equivalent of orange, was coming and going. I could almost see the spores flying out of the pods beside me, spreading their scent upwards, announcing they're ready to share pollen. One of the pods was bigger and filled with dark green sludge. A caterpillar was stuck on a small root that was peeking out of the sludge. It lifted its front from the root and then turned it backwards, a few times in both directions, as if looking behind will change its predicament. It fiddled with its small antennae for a minute or two and then it became completely still.

My pad rang - fuck, I took it with me. That wasn't very smart to do. I'm sure they can easily track me now. Can't turn it off, can't break it. Shit.

It was a mail. Sender unknown. It only said: COME TO THE

CAVERN.

Shit. There was no turning back now. Whoever this is, they know much more than I do.

I slowly got up and tried to quietly exit the booth. Peaked out of the booth in both directions before heading out. Back the way I came, this time making a turn on the walkway towards the cavern.

The cavern was, supposedly, taken from Wacai below, along with the accompanying plants and bacteria from the soil around it. It acted as a self-sufficient ecosystem of microscopic organisms to speed up the adaptation of other plants and animals brought in the arboretum. Now, years later, mushrooms were popping spores in the base of the cavern, while lush vegetation flourished around it, taking in the watered dirt and providing much needed oxygen. The cavern itself was not particularly wide or deep - maybe 10 metres wide, 20 deep - with a lower ceiling the further you go. It was always illuminated by fireflies that were regularly collected from the pond on the opposite side of the arboretum dome. That's why it's especially popular with the more ecologically aware guests - some good old fashioned recycling nets you political points with the greenies. Meaning grants.

The walkway was an easy slope downwards into a smaller recess where the cavern was placed, its entrance away from the walkway. I kept checking to the sides and behind me, just to make sure I wasn't followed. I stood on the ground after a short while, hesitant to turn the corner. I could hear nothing from the cavern. Strangely enough, the foliage around me was dead silent, not a single frog or bird nearby. I kept telling myself it's just my nerves, but a part of me knew there was more to it. I took a deep breath, and went around the cavern end, not sure what to expect.

Inside the cavern I saw a man. No, not a man; as my eyes adjusted to the lack of light, the shape in front of me got more detailed. Robotic legs and arms were strapped to a metal container, roughly my size in total. There was no head, instead on the upper part of the torso there was an enclosed glass sphere, showing a xeno inside of it. The sphere was filled with fluid, not gas, while the xeno itself

was a crude, small boneless mass of muscle and tissue. It had several metal tendrils attached to it, each tendril connected to a part of the robotic outer shell. I've heard of these in IST classes - it was a Ttefn. They stick to their home planets, plenty of clicks away. We don't get to see them often here, if at all. This was not a good sign. I don't like a xeno I know nothing about.

Its torso turned first towards me, then its legs. Its right arm was then raised, as if to say hello. I kept my distance, few metres away. I expected it would draw some kind of gun on me. Instead its torso started making a clicking noise, followed by a sheet of paper printed out right below the sphere. It brought its right hand to the paper, ripped it out, and extended its arm towards me.

I cautiously moved towards the xeno. The closer I got the more disgust I felt towards the blob.

I took the paper from its metal hand. It read:

YOU MAY CALL ME NASTY. I HAVE A BUSINESS PROPOSITION FOR YOU. FOLLOW ME.

The xeno awkwardly turned around. A few clicks and beeps were heard from its torso. Next, a jet of air appeared from the cavern ground - the ground shifted downwards and formed a slope into what seemed to be a hidden tunnel beneath. The xeno walked right on in, one leg at a time, without stopping. I thought of running away, but the back of my mind told me it wasn't a good idea. So I followed. The tunnel went on for a minute, opening up into a white lab. I recognised some of the computers and machines inside - all of them medical. Chemical research, too. Would fetch a nice price at any market. Nasty moved behind a holoboard to our right.

In front of us was a large glass cylinder, filled with water. It was dimly lit with a faint blue. Floating inside of it was a body - a human body. Naked, with several wires going into his arms, back, groin, neck - that neck, and that strung out face - it was Mark!

I yelled out to him and banged on the glass, but he didn't budge. I turned to Nasty, ready to curse it with every tailored insult I know and add a punch or two for good measure, but it was already waiting with another paper presented in its hand. I grabbed it:

HE CAN HEAR YOU PERFECTLY. NO NEED TO SHOUT.

My first thought again was to punch it, but I noticed its other hand was open and halfway towards me, likely ready for anything I might do. So I did the only thing left:

- Fuck you and your papers. What the hell are you?

The printed paper given only said:

AN ADMIRER.

Before I could ask anything more, Nasty's legs made a 180 and went to carry the torso, still turned towards me, toward a console close to the cylinder. Its right arm spun at the shoulder around and pressed a few keys, while his left arm pointed towards Mark. The dim cylinder slowly brightened up as lights appeared on the base from the inside. I could see Mark's face clearly now. His body degraded to just bones and skin. His hair looked grey, but I couldn't tell if it was the lighting playing tricks on me. There was a single tube going into his right nostril from a mass of cables above him – they were hidden in the dark, but now they looked like warped puppet strings.

A short burst of bubbles came from somewhere amidst those cables. Mark briefly twitched his head upwards, and coughed up a bit of blood. It lazily streamed upward as Mark opened his eyelids, just barely, and turned his eyes towards me.

- I brought you here, Jason.

His voice wasn't coming out of his mouth - it was coming from my pad. I held it up in disbelief.

- You are surprised, aren't you, friend?

His body remained floating in the water. He did not move, and his head and face were towards me, his eyes now open.

- It is a lot to take in, I know. I'm sorry for getting you into this.

His lips weren't moving. His voice was calm.

- I've made a mistake, Jason. It's alright now.

His eyes were green.

- Please, friend, I'm sure you have questions for me.

My mind was trying to connect the dots, but the sight in front of me was too disturbing to process. I held on to my pad tightly, as if my life depended on it. Who knows, maybe it did. I glanced at the

xeno still standing near the console, then at Mark, just to turn my head back to the pad. It kept updating the stocks and my class schedule in the background, ticking away news updates on the side. For a brief moment I was reminded the rest of the universe was going on as it always has. Then, a small window popped up from the icon bar, with an image of the person I did know – Mark was smiling in his uniform. I never did see that smile before.

- Is this better? You can talk to me like this if you want.

I looked back at him in the water only to find his gaze still piercing through me. I couldn't stand it even for a second and focused on the pad again instead.

- Yeah... this is better.

- I'm terribly sorry for bringing you here. You weren't meant to see this. It was all my mistake.

- What the hell happened to you?

- I've found my purpose. That is, it found me.

Photos of the university popped up. The Row. Wacai.

- I was a failure, Jason. You and the others could plainly see. I did not fit with you. I did not understand the system. I wasn't part of it like you are. I envied you. The others as well, but you especially. Every day you were closer to your goal while I was always steps back. There was no room for me to keep up. There was no room for me back home, either. I was stuck.

A string of numbers, graphs and schematics replaced the photos. I couldn't tell what they were about.

- I tried many things. Supplements. You know how The Row handles drugs. There are ways. Nothing really worked, however. My progress remained the same. There was something blocking me, something I couldn't fix by chemicals or sheer will. Intrinsic.

A photo of Nasty. I looked up at it, and it was still standing there, silent.

- Finding ways to kill yourself is hard to do on The Row. I asked around in places you'd hate. I heard of rumours about a certain Nasty. An alien who could help those with special requests. A benefactor of the lost. He was my saviour, Jason.

- Look where it got you, Mark, you're strapped to some machine-

- No, Jason, it's not what you think. I agreed to this. He saved me from death and made me something...more.

There was a pause. The water bubbled. The pad showed a familiar cubicle square. It was my lost Direct Sales classroom – it was the recording my pad took when I was there!

- You have been at Maechen's. It was my contact with Nasty for quite some time. That is where I got my fluid. I've never seen Nasty until today. Glorious today.

- Fluid?

- It is not water, but you know this already. It is good you have not tasted it.

The thought of him reading my mind made shudder. He either didn't notice or didn't care. I prefer to think it was the first.

- Nasty made the fluid especially for me. My genetic structure was interesting, he told me. When I drank, I could see things. Everything was clear. The Row was- well, here, I'll try to show you.

The screen blanked out, and was soon filled with a kaleidoscope of colours and sounds – various lines of blue and red were interwoven together in a quilt covering what seemed to be an endless sky. Explosions of violet, green and yellow dotted the horizon, with blocks of orange colliding with purple triangles at rapid speeds in all directions. The shapes meshed and separated at all times, with fragmented muffles of tongues, splashes, hits and humming – the humming – it was growing and growing and it seemed like it would never stop.

And then it was over.

- Wonderful, isn't it?

The screen went back to Mark's ID, happily smiling towards me.

- I could only see with the fluid inside of me. Reality meant little to me – yet I still clung to it. I couldn't seem to let go. Whatever was keeping me back from success was keeping me back from enjoying the gift I was given.

- Mark, this is crazy-

- Crazy? I thought so myself, once. Why was I living with you,

Jason? Why was I part of something greater when there is no cog for me? Why could I not understand you? Why could I not come close to anyone? Why could I not move on with my life? I thought it was my fault. I thought it was your fault. It was everyone's fault. But I never saw the big picture before Nasty let me drink. I just needed a frame to place it in.

- What are you-

- I had a special pad to get to Maechen's. It was off the Net, yet over it. Nasty made it especially for me. But this last time was different; I went to track the Stop, but it was nowhere to be found – the Stop was gone. Never existed. **Gone!**

His voice got more agitated. His body twitched in the tank.

- I couldn't find it on the Net, of course. There was no point walking in a random direction. There were only a few sips in my bottle left. I was desperate – if the fluid wore off, I would have to face the world as it is – colourless, soundless, **lifeless** – I couldn't stand it. I ran back to the Row to catch as many colours as I could, thinking I would never see them again. They were already fading away. I couldn't separate sounds anymore – the Row became one mass of living things doing everything together all at once, and it was awful. My mind was about to burst. I looked up at the electron field and hated how it was invisible. The couriers left no trail behind them. There were no words in the air. I don't remember the following hours.

His exam results appeared next to his photo.

- The next thing I remember is my failure. It was like a painful dream. I got used to this far too much to call it a nightmare. You were there, and I called towards you, to make sure I was actually there too. I didn't really expect you'd reply. I am glad you did, though.

- You were a mess, Mark.

- I know. When you told me I should find my own way – I noticed you. Your trail for the very first time. I have never actually seen you before.

I didn't know what exactly he was saying, nor how to respond.

- I could see the pattern behind you. In your hand. It was on your soles. A path where you walked lay paved. It was in motion – it was brilliant. You were at Maechen's just like I was, and I realised you were blind, and I could see.

- You're not making sense, Mark...

- I'm sorry, it is just...difficult to describe.

Suddenly, Nasty was a step or two near me with a large paper in his hand. I didn't hear him come close or the paper being printed. I eyed him carefully and took the paper:

MARK CAN INTERACT WITH THE NET VIA THE FLUID. HIS LATENT ABILITY WAS DORMANT UNTIL I PROVIDED HIM THE FLUID. HE IS UNIQUE, BUT STILL HUMAN. HE MADE AN ERROR. HE TAMPERED WITH YOUR NET SIGNATURE, UNKNOWINGLY.

My Net signature... Records of my activity. Everything I do; buy, sell, consume, use... My pad.

- I signed for your pad, Jason. I accepted it in your name. It wasn't supposed to be important. The Net saw me as you for a nanosecond, and I saw myself as you for that same nanosecond, and the fluid kicked in.

Nasty gave another print:

YOUR SIGNATURES MERGED. THE NET GLITCHED. TWO VARIABLES CANNOT BE ONE. IT SWITCHED YOUR SIGNATURES AS NEEDED TO KEEP THE SYSTEM STEADY.

- That is why I could see your pattern without the fluid. We were one without knowing it, Jason. And it was all my fault.

I took a moment to figure this through, and all I could muster was:

- Everything happened because of a delivery?

- No. Everything happened because of this specific delivery, under these specific circumstances. The Net aligned it to happen. I was needed to spin it, it seems.

I turned to Mark again, this time the real Mark. His eyes were still on me. There was something eerily distant, yet intimately close about his eyes. They were too vivid. His voice continued:

- After I realised what happened and how it happened, I knew I could do more. I had an emergency stash back in the flat. I used it all up. I could see again, but this time I could control what I see – I felt like a puppeteer, bending the Net, shaping the station to my will. I could see everything around me, and could feel the currents of information flowing around me. It felt like flying and swimming at the same time.

There was a slight smile now on his real face.

- But my body was weak – I was too tired to explore everything I could do. I used what little strength I could to find Nasty. I just followed his courier back to him – your trail linked to his trail that linked to his trail. It was easy, actually.

Nasty stepped toward the glass as well.

- Nasty took care of me and immersed me fully in the fluid. Now I see and know everything on the Net. About you, about Nasty, everyone. I will be the Spider of this Net. And I can tell you, it's an amazing web to spin.

Thinking back on the previous couple of hours, everything clicked. Mark had been with me the entire time. I knew why the station knew me. The worst part was, it felt right; as if this made perfect sense. Business as usual.

- This is the pattern in motion, Jason. This is my purpose.

The station hummed. I couldn't feel it, but the sectors were realigned, the nodes were readjusted. Connections were made, and others were severed. I saw none of it – but Mark saw all of it.

- Is this really necessary? - I said, unsure who (or what?) to ask.

- Yes. - Mark simply replied.

Nasty printed out:

IT IS A NECESSARY EVIL.

The hum remained as I stood there, looking at two things I didn't understand. I was only sure of one thing – a change of plans.

PRIJEVODI

LOVE MINUS ZERO/NO LIMIT (Bob Dylan, 1965)

Edita Bandur

My love she speaks like silence,
Without ideals or violence,
She doesn't have to say she's faithful,
Yet she's true, like ice, like fire.
People carry roses,
Make promises by the hours,
My love she laughs like the flowers,
Valentines can't buy her.

In the dime stores and bus stations,
People talk of situations,
Read books, repeat quotations,
Draw conclusions on the wall.
Some speak of the future,
My love she speaks softly,
She knows there's no success like failure
And that failure's no success at all.

The cloak and dagger dangles,
Madams light the candles.
In ceremonies of the horsemen,
Even the pawn must hold a grudge.
Statues made of match sticks,
Crumble into one another,
My love winks, she does not bother,
She knows too much to argue or to judge.

The bridge at midnight trembles,
The country doctor rambles,
Bankers' nieces seek perfection,
Expecting all the gifts that wise men bring.
The wind howls like a hammer,
The night blows cold and rainy,
My love she's like some raven
At my window with a broken wing.

LJUBAV MINUS NULA/BEZGRANICE

Moja ljubav priča tišinom,
bez ideala i nasilja.
Ne mora reći da je odana,
a postojana je, poput leda, poput vatre.
Ljudi nude ruže i obećanja.
Moja ljubav smije se poput cvijeća,
Valentinova ju ne mogu kupiti.

U jeftinim trgovinama i na autobusnim postajama
raspravlja se o raznim situacijama,
čitaju se knjige, ponavljaju citati,
izvode neoprezni zaključci.
Neki pričaju o budućnosti;
moja ljubav, ona priča nježno,
zna da nema uspjeha poput poraza
i da poraz zapravo nije uspjeh.

Maska i bodež se klate,
dame pale svijeće
U ceremonijama konjanika
čak i pijun ima što zamjerati.
Kipovi od šibica
ruše se jedan u drugoga
Moja ljubav namiguje, ne brine se,
zna previše da bi se svađala ili osuđivala.

Most se trese u ponoć,
seoski doktor luta,
bankarove nećakinje traže savršenstvo,
očekujući sve darove mudraca.
Vjetar udara poput čekića,

noć se gasi , hladna i kišna,
moja ljubav, ona je poput gavrana
na mom prozoru, slomljenog krila.

THE TIMES THEY ARE A-CHANGIN' (Bob
Dylan, 1964)

Come gather 'round people
Wherever you roam
And admit that the waters
Around you have grown
And accept it that soon
You'll be drenched to the bone.
If your time to you
Is worth savin'
Then you better start swimmin'
Or you'll sink like a stone
For the times they are a-changin'.

Come writers and critics
Who prophesize with your pen
And keep your eyes wide
The chance won't come again
And don't speak too soon
For the wheel's still in spin
And there's no tellin' who
That it's namin'.
For the loser now
Will be later to win
For the times they are a-changin'.

Come senators, congressmen
Please heed the call
Don't stand in the doorway
Don't block up the hall
For he that gets hurt
Will be he who has stalled

'There's a battle outside
And it is ragin'.
It'll soon shake your windows
And rattle your walls
For the times they are a-changin'.

Come mothers and fathers
Throughout the land
And don't criticize
What you can't understand
Your sons and your daughters
Are beyond your command
Your old road is
Rapidly agin'.
Please get out of the new one
If you can't lend your hand
For the times they are a-changin'.

The line it is drawn
The curse it is cast
The slow one now
Will later be fast
As the present now
Will later be past
The order is
Rapidly fadin'.
And the first one now
Will later be last
For the times they are a-changin'.

VREMENA SE MIJENJAJU

Okupite se ljudi,
kuda god lutate,
i priznajte da su vode
oko vas narasle
i prihvatite da ćete uskoro
biti natopljeni do kostiju.
Ako vam je vaše vrijeme
vrijedno spašavanja
onda vam je bolje da počnete plivati
ili ćete potonuti poput kamenja
jer se vremena mijenjaju.

Dođite pisci i kritičari
koji proričete svojim perom
i držite oči otvorenima
jer šansa neće doći ponovno.
Ne govorite prerano
jer se kotač još vrti
i ne zna se koga će prozvati.
Sad gubitnik, bit će pobjednik
jer se vremena mijenjaju.

Dođite, senatori i zastupnici
molim vas, odgovorite se na poziv.
Nemojte stajati na ulazu,
nemojte zakrčivati hodnik
jer onaj koji biva povrijeđen
je onaj koji je odugovlačio.
Bitka je vani
i bijesni.
Uskoro će protresti vaše prozore

i zatresti zidove
jer se vremena mijenjaju.

Dodite, majke i očevi,
svuda po zemlji
i nemojte osuđivati
što ne možete razumjeti.
Vaši sinovi i kćerke
su van vaše kontrole,
vaši putevi ubrzano zastarijevaju.
Molim vas, siđite s novih
ako ne možete pomoći
jer se vremena mijenjaju.

Granica je nacrtana,
prokletstvo je bačeno.
Sad usporen, bit će brz,
kao što će sadašnjost kasnije biti prošlost.
Poredak ubrzano blijedi.
Sad prvi, bit će posljednji
jer se vremena mijenjaju.

THE COURT OF THE CRIMSON KING

Peter John Sinfield (King Crimson, 1969)

The dance of the puppets
The rusted chains of prison moons
Are shattered by the sun.
I walk a road, horizons change
The tournaments begun.
The purple piper plays his tune,
The choir softly sing;
Three lullabies in an ancient tongue,
For the court of the crimson king.

The keeper of the city keys
Put shutters on the dreams.
I wait outside the pilgrims door
With insufficient schemes.
The black queen chants
The funeral march,
The cracked brass bells will ring;
To summon back the fire witch
To the court of the crimson king.

The gardener plants an evergreen
Whilst trampling on a flower.
I chase the wind of a prism ship
To taste the sweet and sour.
The pattern juggler lifts his hand;
The orchestra begin.
As slowly turns the grinding wheel
In the court of the crimson king.

On soft gray mornings widows cry
The wise men share a joke;
I run to grasp divining signs
To satisfy the hoax.
The yellow jester does not play
But gentle pulls the strings
And smiles as the puppets dance
In the court of the crimson king.

U DVORU GRIMIZNOG KRALJA

Ples lutki.

zahrđale lance zatvorskih mjeseca
uništilo je sunce
hodam putem, obzori se mijenjaju,
turnir je počeo.
Ljubičasti frulaš svira svoju melodiju,
zbor meko pjeva;
tri uspavanke na drevnom jeziku,
za dvor grimiznog kralja.

Čuvar gradskih ključeva
stavio je zasune na snove.
čekam ispred hodočasnikovih vrata
s nedostatnim nacrtima.
crna kraljica pjeva
pogrebni marš,
napuknuta zvona će zvoniti;
da dozovu natrag vješticu vatre
u dvor grimiznog kralja.

vrtlar sadi zimzelen,
a stao je na cvijet.
ja progonim vjetar broda - prizme
da okusim i slatko i kiselo.
uzorni žongler podiže ruku;
orkestar počinje.
dok se polako okreće brusni kotač
u dvoru grimiznog kralja.

u mirnim sivim jutrima plaču prozori
mudraci zbijaju šale;

žurim shvatiti božanske znakove
da zadovoljim obmanu.
žuti pajac ne svira
nego nježno povlači konce
i smije se dok lutke plešu
u dvoru grimiznog kralja.

ESEJI

PRIMJENA TEORIJE NARATIVNIH FUNKCIJA VLADIMIRA PROPPA NA PROSJAKE I SINOVE

Ivana Granić

Televizijska kompanija British Broadcasting Corporation (BBC) 1932. godine ostvarila je prvi televizijski prijenos na svijetu. Televizija je već u ranim fazama svojega postojanja počela preuzimati funkcije koje je dotada imala književnost. Zbog dostupnosti koja je naglo rasla i još uvijek raste, uz Internet, preuzela je funkciju informiranja i educiranja javnosti. Osim toga, ponudila je potpuni vizualni i auditivni doživljaj pa joj je pripala i funkcija zabave. Međutim, pojavnost vrijednih književnih djela nije opala. Logičan slijed događaja bilo je stapanje književne i multimedijalne stvarnosti. Uslijedile su brojne ekranizacije poznatih prozних djela, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj.

Primjerice, 1967. ekranizirana je Kolareva Breza, od 1969. do 1971. snimalo se Naše malo misto Miljenka Smoje, a 1971. ekranizirani su i Prosjaci i sinovi Ivana Raosa. Navedene ekranizacije na nacionalnoj su televiziji prikazivane mnogo puta i još uvijek ne gube na aktualnosti. Ipak, važno je istaknuti kako analize djela pri čitanju i gledanju nisu jednake. Pri čitanju ljudi dublje promišljaju semantičko značenje riječi, analiziraju jezik i otkrivaju dublje slojeve značenja, dok gledajući isto djelo procjenjuju kostimografiju, gestikulaciju i govor glumaca te na kraju zaključuju samo sviđa li im se ili ne. Nameće se i pitanje vjernosti prijenosa djela na male ekrane.

Cilj ovog eseja je analiza (ekraniziranih) Prosjaka i sinova Ivana Raosa, slijedeći pritom teoriju narativnih funkcija koje je Vladimir Propp iznio u svom djelu Morfologija bajke. Prije početka same analize, navest ću podatke o serijalu koji su nužni za bolje razumijevanje same raščlambe. Naime, Prosjake i sinove napisao je

Ivan Raos 1971. godine kada su i objavljeni u izdanju Matice hrvatske. Iste je godine napravljena i ekranizacija pod palicom Antuna Vrdoljaka. Pod političkom cenzurom bila je više od dvanaest godina pa su prvi put prikazani 1984. godine. Serijal podijeljen u trinaest epizoda doživio je golem uspjeh kod publike i kritike. Serijal nepatvorno oslikaje život u ruralnoj i zabačenoj Imotskoj krajini, Raosovom i Vrdoljakovom rodnom kraju, u razdoblju nakon prvog svjetskog rata. Bilo je to vrijeme u kojem su se obitelji, u očajničkoj borbi za preživljavanje, dijelile na nadničarske i prosjačke. Prikazan je život strogo patrijahalne, gotovo arhetipske obitelji, Kikaša i njegovih nasljednika, nadmoćnih u prosjačkom zanatu. Prosjake i sinove teško je žanrovski odrediti. Serijal bi mogao biti socijalna drama jer prikazuje pomalo žalosne sudbine svojih junaka, predstavnika tipova ljudi u društvu Imotske krajine na početku 20. stoljeća. Međutim, Raos je priči dodao znatnu dozu humora koji ostavlja dojam komedije.

Prema Proppovoj teoriji, postoji 7 tipičnih vrsta likova koje ima svaka bajka (Propp, 1982: 28-31).

Imaju ih i Prosjaci i sinovi:

1.) zlikovac

Svaku generaciju Kikaševe obitelji prati jedan zlikovac. Djed Kikaš vodio je borbu s vječnim konkurentom na prosjačkom tržištu, Škiljom iz Zagvozda. Njegov nasljednik, Matan, imao je opasnijeg neprijatelja, tzv. Dektivu, policajca koji je pokušavao uhvatiti Matana. Dektiva je doista došao do Matana, ali mu nije mogao napakostiti jer je ovaj glumio luđaka i boravio u psihijatrijskoj ustanovi, posve zdrav, pričajući doktoru svoju životnu priču. Kao zlikovca se može promatrati i Matanova oca, Jokaša, koji je neprestano prkosio Kikašu, odavao se porocima, istjerao Matana iz kuće nakon Kikaševe smrti i upropastio svo bogatstvo koje je bilo preostalo.

2.) junak

Glavni junak u serijalu je Matan Špalatrin, Kikašev unuk. Djed Kikaš ga je, kao najmudrijeg i sebi najsličnijeg, odmalena pripremao da, nakon njegove smrti, bude novi starješina. Ipak, Matanov lik imao je

značajna odstupanja od uobičajenih junaka. On je bio lukav, pohlepan i patrijahalno nastrojen. Mnoge njegove radnje nisu bile moralne i zakonite. Ipak, u prvim i posljednjim epizodama serijala jasno se ocrtala pozitivna strana Matanove ličnosti. Bio je mudar, spreman pomoći i, iza tvrde vanjštine, krilo se dobro srce seljačkog djeteta.

3.) osoba koja daje junaku magični dar

U pravom smislu te riječi, magični dar u Prosjacima i sinovima ne postoji. Međutim, može se vidjeti svojevrsan magični dar u mudrosti i snalažljivosti koju je Kikaš prenosio na Matana dok je bio dijete.

4.) pomagač

U prvom dijelu serije, koja prikazuje Matanovo djetinjstvo, on nije imao izravnog pomagača.

Međutim, u drugom dijelu, Matan imao je partnera i prijatelja Šunju.

5.) princeza i njen otac

U Prosjacima i sinovima ne postoji klasični lik princeze i njenog oca. Međutim, Nušu, Matanovu vjernu suprugu, može se tako promatrati. Iako nije bila princeza, idealni je tip djevojke iz bajke – pomalo naivna, poslušna i vjerna do samog kraja.

6.) glasnik koji šalje junaka na put

Na samom početku serije, Kikaš je okupio obitelj da provjeri njihove prosjačke vještine i nove trikove.

Nakon temeljite provjere, sve ih šalje na put u Hercegovinu, da uprose što više mogu i preteknu Škilju iz Zagvozda. Nije tipični primjer glasnika jer i on kreće s njima na put.

7.) lažni junak

Kao potencijalni lažni junak javlja se Matanov mlađi brat, Antiša. Dok je brat Iviša, pjesnik, pomagao Matanu do samog kraja, Antiša je pobjegao preko granice. Da bi se izvukao iz problema sa zakonom

zbog šverca, izdao je Matana. Ovom lažnom junaku nije se posvetila prevelika pažnja. Matan je u nekoliko rečenica opisao što se točno zbilo s njegovim bratom.

Nadalje, slijedi izlaganje narativnih funkcija Vladimira

Proppa koje se javljaju u djelu. Postoji 31 takva funkcija (Propp, 1982: 31-70), ali nije nužno da svako djelo obuhvaća svaku od njih. Međutim, bitno je da se ne preskače redoslijed funkcija.

1.) jedan od članova obitelji udaljava se od kuće – Već u prvoj funkciji javlja se značajno odstupanje.

Od kuće se udaljila cijela obitelj, kad su, po Kikaševoj naredbi, svi pošli u prošnju po Hercegovini.

3.) zabrana se krši – Ne postoji izravna zabrana izrečena junacima. Međutim, moralni kodeks branio je izvanbračne avanture, naročito sa muslimanima. Vrtirepka, Matanova rođakinja, prepustila se koketiranju sa čovjekom koji se predstavljao kao hajduk Ivan, a bio je musliman, sluga jednog od begova.

6.) zlikovac pokušava zavarati žrtvu da bi dobio nju ili njezin posjed – Ivan je ispričao Vrtirepki da je ustvari hajduk i da će je naposljetku oženiti pa mu se naivna djevojka prepustila.

8.) zlikovac naudi članu obitelji – Vrtirepka je, po povratku na selo, shvatila da je trudna te da je Ivan varalica koja je nikada neće oženiti.

9.) nesreća i nedostatak poznati su, junaku je dan zahtjev ili zapovijed, mora otići ili ga se šalje – Nakon što je Kikaš otkrio da je Vrtirepka trudna, htio je da počini samoubojstvo. Da bi se izbjeglo takvo zlo, don Pavao, seoski svećenik, poslao je Vrtirepku, u Matanovoj pratnji, da potraži Ivana u Hercegovinu i prisili ga da je oženi.

10.) tragač se složi s poslanjem ili sam odlučuje o njemu – Matan je poslušao savjet don Pavla i odlučio krenuti na put, odlučan da spasi rođakinjin život.

11.) junak napušta dom – Matan i Vrtirepka otišli su u Hercegovinu, ali Ivana je bilo nemoguće pronaći jer se lažno predstavljao.

15.) junak je doveden do mjesta gdje je traženo – Matan je, nemoćan pred činjenicom da je Ivan netragom nestao, ukrao mrtvacu, doveo ga u selo i svima slagao da je Vrtirepka obudovjela. Nakon nekog vremena, prije rođenja djeteta, u selo se vratio Džo Amerikanac, mještalin koji je uspio ostvariti dobar život u Americi. Oženio je trudnu Vrtirepku i s njom se vratio natrag u Ameriku.

16.) junak i zlikovac u izravnoj borbi – Nakon smrti omiljenog don

Pavla i djeda Kikaša, Matan nije mogao gledati kako se njegov otac, pijanac Jokaš, pred odrom ruga mrtvom djedu. Iz prostorije ga je potjerao puškom.

17.) junak je žigosan/obilježen – U obračunu između oca i sina, Matan nije mogao pobijediti. Morao napustiti rodnu kuću.

20.) junak se vraća – Nakon mnogo godina, odrasli i bogati Matan vratio se kući. Tamo je zatekao baku kako čuva dva mlađa brata, Antišu i Ivišu. Ostao je zatečen spoznajom da mu je majka umrla tri godine prije, a otac popio i prokockao svu djedovu ostavštinu.

21.) junaka progone – Zbog nezakonite prodaje robe i neopravdanog stjecanja bogatstva, Matana je neprestano slijedila Dektiva, predstavnik zakona u djelu.

22.) spašavanje junaka iz potjere – Nakon što je njegov pomagač Šunje bio uhićen i osuđen, Matan je morao pronaći načina da se spasi. Uz pomoć poznanika i rodbine, uspio se domoći potvrde da je psihički poremećen. Kako ga nijedan sud ne bi mogao osuditi, bio je prisiljen na boravak u psihijatrijskoj ustanovi gdje je liječniku ispričao svoju životnu priču.

29.) junak dobiva novi izgled – Kod ove funkcije također se javlja odstupanje jer Matan nije doista zadobio novi fizički izgled. Međutim, sud je presudio da je lud, a samim time i oslobođen optužbi, Matan je mogao napustiti ustanovu i nastaviti normalan život uz svoju suprugu.

31.) junak se ženi i nasljeđuje prijestolje – Posljednja od nabrojanih funkcija pojavljuje se uz značajne varijacije jer se Matan oženio već na sredini serije. Međutim, po izlasku iz psihijatrijske ustanove, Matan je odlučio da se Nuša i on vraćaju na selo, na mjesto gdje je sve počelo. Tamo kupuje i grobnicu, odlučan u tome da bude pokopan gdje i njegovi preci.

U samom zaključku, htjela bih ukazati da su se javila brojni odmaci od funkcija i da se nije pojavila polovica istih. Neka odstupanja uzrokovana su samom ekranizacijom, a drugi dio njih željom da se ljudi poistovjete sa serijalom i da život u određenom vremenu i prostoru bude što vjernije prikazan. Da se to i dogodilo govori visoka gledanost serijala, čak i nakon višegodišnjeg

prikazivanja. Međutim, funkcije koje se jesu pojavile pokazuju da klasični elementi bajke ipak postoje. Dok je najveća razlika upravo u karakteru glavnog junaka, najveća je sličnost u sretnom završetku.

1.<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=929> (Pregledano 8. svibnja. 2014.)

2.<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5126> (Pregledano 8. svibnja 2014.)

3.Vladimir Jakovljević Propp (1895. – 1970.) bio je ruski strukturalist i folklorist.

4.Morfologija bajke djelo je Vladimira Proppa. Objavljeno je 1928. godine. Knjiga je prevedena pedesetih godina prošlog stoljeća i, zahvaljujući njoj, on je ostavio značajan trag u folkloristici. Naime, Propp je istraživao ruske narodne bajke te utvrdio funkcije i morfologiju koju, po njegovoj teoriji, ima svaka bajka. Svojim je djelom ostvario utjecaj na Lévi-Straussa i Barthesa. Teorija iznesena u Morfologiji bajki može se primijeniti na svako prozno djelo ili film.

5.<http://www.matica.hr/knjige/155/> (Pregledano 10. svibnja 2014.)

Bibliografija

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=929> (Pregledano 8. svibnja. 2014.)

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5126> (Pregledano 8. svibnja 2014.)

<http://www.matica.hr/knjige/155/> (Pregledano 9. svibnja 2014.)

Propp, Vladimir. 1982. Morfologija bajke. Beograd. XX Vek.

ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ

Bernard Dukić

Neka pitanja Sofoklove tragedije

Heroje i heroine grčkih tragičara iz klasičnog razdoblja grčke civilizacije, umjetnosti i kulture (V. - IV.st.pr.Kr.) trebamo promatrati, kao i sva djela koja su preživjela zub vremena, kroz prizmu prošlosti i sadašnjosti. Kako se temeljna ljudska pitanja kroz povijest neminovno ponavljaju te kako je svaka civilizacija na njih odgovarala na svoj način kroz mitologiju, epove, religiju, tako je i klasična Grčka pružala svoja rješenja i to (između ostalog) i kroz originalni helenski izum: tragediju. Zbog toga, pokušat ćemo sagledati tri sastavnice Sofoklove *Antigone* uzimajući u obzir povijesno-društveni kontekst u kojem je nastala, vječna ljudska pitanja kojima se bavi te njenu trajnost koja se očituje i danas. Tako će se u ovom pregledu pokušati spojiti povijesne osobine tragedije i izvora iz kojih uzima svoje teme s književnom obradom teksta.

Autor *Antigone*, Sofoklo, spada među najznamenitije starogrčke književnike. Ostat će upamćen po utjecaju kojeg je ostvario u antičkom svijetu, nagradama koje su potvrdile njegovu veličinu te pogotovo po inovacijama kojima je poboljšao strukturu tragedije. Da bismo vidjeli u kojoj mjeri Sofoklo donosi napredak u tragediji te kojim se sredstvima služi na nove načine, koju ulogu imaju njegovi tragički junaci, moramo objasniti što je tragedija predstavljala starim Grcima, a posebno Atenjanima.

U helenističkom poimanju aleksandrijske škole tragedija jest τραγῳδία - pjesma o žrtvovanju jaraca (τραγος-jarac, ῳδία-pjesma) (Levi 2007: 432). Aristotel nas obavještava kako se tragedija razvila iz satirske igre (Arist., *Poetika* 4, 1449a, 20). Zasigurno tragedija svoj postanak duguje kultu orgijastičkog boga Dioniza. Ostatke tih

pomalo nejasnih početaka vidimo u Ateni Periklova vremena gdje su se dramske izvedbe održavale za vrijeme svetkovina Velikih Dionizija i Gradskih Dionizija u ožujku i travnju.

Strukturalno, dramski prostor je sadržavao scenski dio -skene- u kojem su glumci izvodili činove, prostor kora, to jest zbora -choros- te područje u kojem su se nalazili gledatelji -kaveia- (Levi 2007: 432). Mjesto izvedbe, theatron, se dovodi u vezu s glagolom theaomai- gledam, promatram. Članovi zbora, to jest kora - koreuti, odjeveni u jareću kožu, bili su integrativni dio samog djela. Premda u radnji nisu sudjelovali kao aktivna sila, dramska struktura bez njega je nezamisliva budući da su korske pjesme i monolozi i dijalozi glumaca činili epizodije, to jest sastavne dijelove same tragedije.

Kao što ćemo vidjeti, Sofoklo u **Antigoni** a i drugim svojim djelima upotrebljava kor za najavu događaja ili obrata zbivanja te za izricanje nekih filozofskih stajališta ili uputa (Dukat 2007: 14, 87). To se lijepo vidi primjerice u zadnjim stihovima **Antigone**: "Budi razborit - prvi je za sreću/ To uvjet, a ničim o bogove nemoj/ Ogriješiti dušu" (**Antigone**, 1347-1350). U tom se razlikuje (ne samo u tome) od druga dva značajna tragičara, Eshila i Euripida. Dok Eshil drži više do tradicije i daje veću ulogu koru, pogotovo u svrhu svog epskog izričaja, a Euripid općenito propituje sve ustaljene norme i donosi inovacije te tako koru umanjuje ulogu, Sofoklu je kor još uvijek sastavni dio tragedije, ne prenamaglašeni, ali ne niti zapušteni (Dukat 2007: 15, 249). Tragedije, među njima i Sofoklova **Antigona**, izvodile su se, kako je spomenuto, za vrijeme Dionizijevih svečanosti. Posvećeni zborovoda birao je tri pjesnika koja su se natjecala prezentirajući svoje tetralogije, s tima da je jedna tetralogija imala tri tragedije i jednu satirsku dramu. Važnost i popularnost tih djela za Grke je bila velika. Kako tragedije najvećim djelom obrađuju mit, koji Grcima predstavlja i pravu povijest, dramaturzi preuzimaju značajnu ulogu u grčkom društvu (Levi 2007: 432). Teme ovih djela (ili bar likovi, mjesta i općenito cijeli prostorno-vremenski smještaj) uzeti su iz mitološke prošlosti herojskog doba, to jest doba formiranja grčkog naroda i početaka grčke civilizacije, kretsko-mikenskog razdoblja.

Što se tiče **Antigone**, ona se povijesno nastavlja na situaciju poslije rata sedmorice protiv Tebe (obrađenoj od Eshila - **Hepta epi Thebas**). Likovi Antigone, Edipa, Kreonta te cijela povijesno-kulturna pozadina o ratu protiv Tebe vuče svoje korijene iz tih pradavnih vremena koje su Grci oblikovali u mitove. Također, tu su Antigonina braća, heroji Polinik i Eteoklo (koji pružaju dio zapleta iako su obojica mrtvi), s tim da ime ovog zadnjeg ima i povijesnu pozadinu (barem onomastički) jer se pojavljuje na natpisima ispisanim Linear B pismom a mikenskim grčkim jezikom (Cline 2013: 64).

Do Sofokla, tragedija je bila u jednom smislu više kao današnji mjuzikl - izmjenjivali su se pjesma i radnja. Eshil je bio priznat kao autoritet, no tada mladi Sofoklo 468. pr. Kr. pobjeđuje prvi put na natjecanju te počinje uvoditi svoje inovacije. Povećao je broj članova kora s 12 na 15 (rastvarajući kor u dva dijela s po sedam koreuta i s jednim vođom kora) što je bilo u svrhu većeg sudjelovanja kora u radnji, to jest najavljivanju obrata i događaja i stvaranju napetosti drame. Također, napustio je pisanje organski povezanih trilogija kao što je radio Eshil (Dukat 2007: 85-86). Posebnu zaslugu ima zbog uvođenja trećeg glumca i scenografije (Arist., **Poetika**, 4, 1449a, 20; Dukat 2007: 86).

Sofoklo kao tragičar i kao javna osoba obilježava na svoj način cijelo V. stoljeće pr. Kr. u Ateni. Obnašao je razne političke i religijske funkcije u Ateni, primjerice dužnost helenotamije (blagajnika pomorskog saveza), izabran je dva puta za stratega te je vršio svećeničku dužnost heroja i liječnika Halona (povezanog s štovanjem Asklepija). Kao autor tragedija, postao je klasik već u antička vremena. Pretpostavlja se da je veći dio njegovih djela izgubljen, a sačuvano je sedam tragedija: **Ajant**, **Antigona**, **Kralj Edip**, **Elektra**, **Filoktet** te **Edip na Kolonu** (Dukat 1996: 5-9).

Sasvim sigurno upada u oči povezanost određenih mitoloških likova, to jest lica u tragedijama, u tri djela. To su naravno **Antigona**, **Edip na Kolonu** i **Kralj Edip** koji su središnje osobe iz tebanskog ciklusa mitova. Usredotočujući se sada na samu **Antigonu**, tu tragediju možemo shvatiti samo ako uvidimo da ona

slijedi tipične Sofoklove postavke o tragičkom heroju, njegovoj muc i sudbini.

Tragički junak, ovdje junakinja Antigona, jest osoba tolike moralne i duševne snage da proživljavajući svaku patnju u svom životu ipak ostaje vjeran svom ishodišnom mišljenju. Tako Antigona, iako je svjesna Kreontovog proglasa o kazni osobi koja oda posmrtno časti Polniku, njenom bratu, bez imalo kolebanja izvrši taj čin. Koliko je ravnodušna prema tome hoće li se saznati da je to njeno djelo, pokazuje nam to da ni ne pokušava sakriti svoj čin pred stražarima, a Kreontu otvoreno priznaje (*Antigone*, 434-435; 444).

Takav tragički heroj jest lik kojeg ništa neće pokolebati u njegovom naumu, a svi pokušaji da se to učini, bilo razumskim isticanjem da treba biti umjeren i ne posezati za nemogućim (*sophrosyne*, što ga ističe Izmena u prvom činu), bilo grubom silom koju Kreont upotrebljava, dovodi samo do očvršćenja namjere junaka da ustraje u svojoj misli (Dukat 1996: 14). Da nam Sofoklo pokaže koliko je izvanredna i moralno jaka Antigona, uz nju postavlja njenu sestru Izmenu koja nema takvu snagu i ide, moglo bi se reći, uz tok događaja (Isto 1996: 14-15). Iako razumije Antigonu i dijeli njenu bol, Izmena će je prije pokušati odvratiti nego joj pomoći u njenoj nakani, jer je svjesna kako nije dorasla tim izazovima i da je sile više od nje priječe da ispuni svoju dužnost i oda počast svom bratu: "Ja dakle molim one što pod zemljom su / Nek oprostite jer evo sila priječi me; / A poglavare slušat ću. Jer raditi / Što snage prelazi baš nije pametno; (*Antigone*, 65-69).

Odakle Antigoni, a i drugim Sofoklovim likovima, ta snaga i nepopustljivost koja je dijelom i drskost i tvrdoglavost? Za početak, Antigona je heroina, osoba u svakom pogledu iznad smrtnika koji su sputani kaznama i brigom o sebi. Ona je isto tako svjesna te svoje posebnosti i odbija se prilagoditi postojećem stanju. Također, taj nepromjenjivi stav, ta nespremnost na kompromise, dovodi je do potpune samoće - čak je i kor odbacuje, i sama završava svoj život u tamnici. Drugo, moramo se vratiti u prošlost da vidimo uzore prototipetragičkih junaka i junakinja koji su, čini se, bili Homerovi

likovi (Dukat 1996: 17).

Još je u antici Sofoklo bio na glasu kao tragički Homer. U liku Ahileja vidimo prototip tragičkog junaka. Njegova srdžba (menis) uzrok je njegove nepopustljivosti prema višem autoritetu (Agamemnonu) iako zbog toga pati cijeli njegov narod, ne samo on. U Ahileja i općenito u Sofoklovim likovima očituje se ta ista tragičnost kojoj podliježu smrtnici a bogovi samo promatraju (Dukat 1996: 17-19). Takav heroj/heroína je svjestan da u vremenu u kojem obitava ne može upravljati konačnim događajima, njima upravlja Sudbina. Ono što takva izuzetna ličnost može jest ostati dosljedna i vjerna idealima u koje je oduvijek vjerovala. Tako u Ahileja, kao i kod Antigone, na kraju pobjeđuje humanost: ljubav prema čovjeku, i to u oba slučaja prema mrtvome. Prisjetimo se da Ilijada završava pogrebom Hektorovim, činom kojeg je Ahilej u trenucima milosrđa dopustio, budući da je savršeno svjestan okrutne sudbine i bogova koji su tu samo da doživljaju sreću ili tugu (Ilijada, 24, 525-535).

U Antigoni se spajaju dva glavna osjećanja, dvije činjenice koje upravljaju njenim postupcima. To su ljubav prema njenoj braći (obojici!) te spoznaja da su Kreontovi zakoni samo ljudski zakoni, prolazni, doneseni od strane čovjeka i s čovjekom će umrijeti. Nasuprot njima stoje vječni propisi, postavljeni od bogova, od davnina sveti, te se ona njima pokorava. Njoj su oni puno važniji jer joj utječu na dušu za razliku od ljudskih koji joj samo mogu satrti tijelo. Tu činjenicu Kreontu izravno govori ne hajeći za posljedice (Antigone, 450-453). Iako se možda čini da naša heroína pokazuje drski otpor, u stvari ona to čini iz ljubavi. Možda i najljepši stih cijele tragedije sadržava svu njenu bit tijekom razgovora s Kreontom: οὐ τοὶ συνέχθαι, ἀλλὰ συμπελεῖν φυν. Time potvrđuje što zapravo želi; na ovom svijetu slobodno voljeti svoju obitelj, oba svoja brata, ma kako ih drugi Tebanci, na čelu s Kreontom, gledali. Kreont to ne dopušta već je kao pravi tiranin šalje u Had, da tamo dade svoju ljubav braći.

1. Definiciju tragedije kao umjetničkog djela je odredio Aristotel: ὅστιν ὁππότε τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἔχουσης, ὁδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἰκάλου τῶν ἐν εἰδῶν ὅντων τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ διὰ παραγγελίας, διὰ βλήτου καὶ φόβου περαινούσα τῶν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. (Poetika, 4, 1449b, 20).

2. Također, Aristotel govori kako je Eshil prvi "uozbiljio" tragediju te da je isti dodatkom drugog glumca i razvitka dijaloga uzrokovao promjenu metra koji je odgovarao novostečenom stanju (jampski trimetar umjesto prijašnjeg trohejskog tetrametra).

3. Satirske igre, komedije, ditirambi-sve te manifestacije imaju u sebi karaktere Dionizijskih svečanosti (Dukat 1996: 3-4). Kad to povežemo s Aristotelovim podatkom, jasno jest da tragedija ima svoje korijene u pjesmi satira-jaraca koji su često asocirani s Dionizom.

4. Čudnom igrom slučaja, ispada da i Eshil i Euripid koriste kor na način da pojačavaju njegovu lirsku ulogu iako zbog sasvim suprotnih razloga. Radnja tragedije u Eshila je manje-više poznata, kor ne najavljuje velike promjene te se stoga razvija kao lirska pjesma. Euripid, pak, zbog svojih inovativnih poteza miče kor od zbivanja (Dukat 2007: 15, 251).

5. Tako Eshil obrađuje Prometeja, potomka Titana, u organskoj trilogiji Orestija bavi se mitovima o Orestu, Agamemnonu, to jest vladarima Mikene. Sofoklo se u Kralju Edipu i Antigoni dotiče tebenskog ciklusa, a Euripid također preferira mitološke likove koji se tradicijom od Homera nadalje prenose grčkim narodom (Elektra, Ifigenija).

6. Po prihvaćenoj interpretaciji, Eteoklo je klasično ime starijeg mikenskog E-te-wo-ke-le-we s značenjem "prava slava".

7. U opsežnijem fragmentiranom stanju nalazimo još satirske igre Sljednici, Inah te tragedija Euripila, a tradicija mu pripisuje i prozno djelo O koru.

8. Osim Izmene u prikazivanju Antigone kao osobe nadprosječne moralne snage sigurno ulazi i stražar koji je dovodi Kreontu i priznaje da mu je žao njene sudbe, no da mu je ipak važnije što će se njenim uhićenjem osloboditi krivice (Antigone, 436-440).

9. Možda bismo mogli povezati tu tragičnost ovih junaka s njihovim ponekad i neprimjerenim ponašanjem, to jest ponašanjem koje ima korijena u neposluhu, neprilagođenosti, srdžbi pa i obijesti. Tako Ahilej uzrokuje mnoga stradanja zbog svoje menis, Antigona u nepopustljivosti i prkosu osuđuje sebe a i druge na smrt, a Euripidova Medeja primjerice dopušta da u njoj nadvlada strast (thumos) kojom ubija djecu poradi osvete (Medea, 1079-1080)

10. οὐ γάρ τι μοι Ζεὺς ἔνν' ἢ κηρὺξας τάρδε, οἷδ' ἢ ξύννοκος τῶν κάτω θεῶν Δίκητοιοῦσδ' ἔνν' ἢ νηρωποισιν ἢ ρισεν νόμους

11. Antigone, 523: "Rodih se (postah) da ljubim, a ne da mrzim."

Bibliografija

Izvori

Aristotel - Poetika (Aristotle. ed. R. Kassel, Aristotle's Ars Poetica. Oxford, Clarendon Press. 1966., Perseus Digital Library)
 Homer - Ilijada (Homer. Homeri Opera in five volumes. Oxford, Oxford University Press. 1920., Perseus Digital Library)
 Sofoklo - Antigone (Sophocles. Sophocles. Vol 1: Oedipus the king. Oedipus at Colonus. Antigone. With an English translation by F. Storr. The Loeb classical library, 20. Francis Storr. London; New York. William Heinemann Ltd.; The Macmillan Company. 1912., Perseus Digital Library).

Literatura

Cline, H. Eric. The Trojan War: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2013.
 Dukat, Zdeslav. Grčka tragedija. Zagreb: Demetra, 1996.
 Grčke tragedije / Eshil, Sofoklo, Euripid; priredio Zdeslav Dukat; preveli Koloman Rac...(et al.)
 Levi, Peter. Podrijetlo kazališne umjetnosti i lirske poezije u: Cravetto, Enrico ur.(glavni ur. Hrvatskog izdanja prof.dr.Ivo Goldstein), Povijest-2 Egipat i antička Grčka. Zagreb: Europapress holding, 2007.

Deconstruction of “I am not what I appear to be” Diesel ad

Melita Anušić

An interesting dispute occurred in 2013 when a brand new Diesel fashion campaign saw the daylight. Under the guidance of a new artistic director – Nicola Formichetti – who happens to be, according to Diesel, one of the “fashions most inventive and imaginative forces” and the creator of “some of the most controversial and memorable images of the decade” (<http://www.diesel.com/nicola-formichetti>), Diesel has once more shown what it is all about – contemporariness and, above all, controversy. That being said, Diesel’s artistic team managed to stir the feelings in wider public since the campaign was as (thought) provoking as possible. One of the ads, that has successfully drawn the eye of the public and provoked strong reactions not only among muslimah society, but also among the members of the Media Literacy Project team, was the ad of a “white woman in a niqab with much of her body exposed and tattooed” (<http://medialiteracyproject.org/deconstructions/counter-ad-diesels-affront-muslim-women>) stating “I am not what I appear to be”. As it happens, the Media Literacy Project team thought the image to be “an affront to Muslim women’s modesty” and have, therefore, offered a series of counter-ads “as a beacon of positivity about Muslim women’s modesty and power in an otherwise dreary, mass-media climate of objectification and sexualisation of women” (<http://medialiteracyproject.org/deconstructions/counter-ad-diesels-affront-muslim-women>).

Although the idea behind Diesel’s ad is seemingly innocent

and promotes the concept of prejudice-free world, the question arising is why is it necessary to confine the people of non-western cultures to “a narrow and discursive space created by the west” (Shome 594) in order to shatter the existing prejudices? The ad itself comprises a number of elements which, indeed, are attention grabbing and to an average observer nothing would probably seem fishy. However, observing the elements carefully led me into thinking that they are highly offensive and in contrast with the teachings of Qur’an which makes me wonder whether the ad itself is promoting diversity and tolerance, or if it is just another work of mockery of non-western people, more precisely Muslim women, by westerner. In order to prove that the ad is directly mocking, victimising and taking all the power from Muslim women I aim to exemplify the underlying assumptions related to various elements of the ad. The ad is attached at the very beginning of the analysis for the reader to easily follow the development of argument.

I will begin the analysis by deconstructing the meaning of the text on the right side of the ad – “I am not what I appear to be”. After that, the analysis will focus on the left side of the ad which contains a powerful, uncanny, image of a Muslim woman. The image is full of perplexing elements whose meaning I will deconstruct by examining niqab as a whole and continuing by analysing the tattoos and the bracelet “connecting” wrist with the index finger, while the conclusion will give an overview of the ideas and an insight into what this type of ad could result with. As a western woman I find referring to westerners throughout the analysis as the only acceptable approach since speaking of the opinions of other cultures on this topic would be irrational for I cannot be sufficiently familiar with the general perception and depiction of Muslim women in other cultures but the western.

Taking into consideration the direct message of the ad – “I am not what I appear to be” the author of the ad seems to assume that the observer in the west is prejudiced and needs a sexualised image of a Muslim woman in order to understand that, beneath the veil, she is not “passive, powerless, backwards, uneducated, victimized, and more” (Mohanty qtd. in Shome 594) as they often happen to be depicted in western cultures. Is not that derogatory and disrespectful to both the observer and the women who choose to cover themselves? On one hand, the author misunderstood that some Muslim women “find veiling empowering, because it is a display of pride in being Muslim, loyalty to their culture, or anti-imperialism” and that those women see the veil as an element “liberating them from feeling sexually vulnerable to men”(http://www.nupoliticalreview.com/?p=2079). On the other hand, the author of the ad perceives the observer as prejudiced and cognitively incapable of comprehending and accepting differences between people related to culture, ethnicity, sex and so on, and aims to improve the observer by offering an “innovative” insight into non-western cultures. Why would anyone coming from a different cultural background have to be adapted to the expectations of people from western cultures, or more broadly speaking to the

expectations of those who wish to get a public recognition that their discriminatory beliefs, regarding position and lives of Muslim women and their religion, are correct?

After examination of one possible meaning behind the written text, observing the person whom the text is speaking for is necessary in order to understand the inconsistency in the promotion of tolerance. The niqab worn by the woman is rather unconventional – not only because it is revealing her body, which is completely nude underneath, but because of the material the garment is made from and the details of it, particularly the details around the area surrounding eyes. From my standpoint, the author of the ad begins to mock Muslim women at this very moment for there is an overwhelming sense of contradiction between the explicit message “I am not what I appear to be” put forward and the details of the woman’s garment. Considering that this ad is, primarily, advertising the products of a company specialised in the production of denim clothing there is nothing unusual about the fact that the niqab is made from the same material. It is necessary to note that there have been outrageous attempts at portraying even the choice of material as shocking and showing no sympathy and stating that if Formichetti has to “pull this kind of crap to get attention, he probably doesn’t believe that his talent can speak for itself”(<http://antwerpsex.wordpress.com/2013/09/05/loathe-nicola-formichettis-denim-burka/>) which I completely disagree with. Creativity is the capability of producing something yet unseen, in that sense producing a denim niqab would be something creative. Yet, this creativity, as noted in the same article, “has to be tempered by some kind of dialogue about privilege, and there are certain things, like religious symbols, that are ‘off bounds’” – meaning, giving a niqab an element of contemporariness by using denim is perfectly fine. However, using this new material (along with the written text) as a hook to draw the attention away from the underlying mockery, as Formichetti possibly attempted to do, is unacceptable.

The material is, therefore, not a problem. The problem

arises once we, as the observers, move on to investigate the woman's face and are confronted with an unusual, yet most important element of this niqab, there is but one question to pose – why is the woman's face framed in the pocket of a pair of jeans? One explanation could be that the pocket is bringing a twist and a breath of innovation to a traditional, perhaps even boring niqab. Undoubtedly, the pocket is a part of jeans individuals sit on and therefore, using it as a means of covering a woman's face is offensive. The author of the ad is using this element as a way of expressing the idea, regardless of the written message, that Muslim women, although worthy of wearing brand-new, expensive clothes as Diesel's is, are nonetheless second class citizens which is the reason why the pocket has been cut out of someone else's jeans and stuck on the woman's face. This has been taken to another level of satire and mockery once the author decided to fixate the pocket with rivets. The rivets, so tightly fixed around the face, represent imprisonment, passivity, immobility, deprivation of the right of speech – all of which are common beliefs among many westerners when it comes to women who decide to cover. Once more, if the idea was to promote diversity and tolerance it experienced a horrific fail since tolerance is not to be promoted by what can be perceived as direct mockery and satire disrespecting people from non-western cultures, their traditions, customs and conscious choices as is the case with wearing a niqab.

Another captivating element of the image are tattoos covering almost every inch of the woman's body. It is important to note that permanent tattoos are prohibited by Islam because that is "haraam and is changing the creation of Allaah" (<http://islamqa.info/en/99629>). Using an image of a tattooed Muslim woman in a public advertisement is highly offensive and can be perceived as a mockery of Muslims in general, but also of the Islamic religious laws. Nevertheless, as Khosla et al. noted, one of the reasons for acquiring a tattoo is the desire to prove toughness. There is more to this desire since getting a tattoo represents an individual's wish to acquire identity and is one way of expressing the

need for independence among people who are in a checkmate position – the position of not being able to obtain their independence. Once again, if the written text of the ad was promoting tolerance and the idea that Muslim women are independent, brave and in the same position as women in western cultures, why would it be necessary to tattoo the woman's body when tattoos, above all, express the need for independence? By introducing tattoos the author of the ad might be stating that the right of speech, personal identity and independence of women in Islam are utopian ideas and that the Muslim society remains backwards while the west moves forward. What if the author is implying that the position of women in Islam is permanent just as the tattoos on the body of this particular woman are? In that case, personal opinions of the author are not in concordance with the message he attempts to send through the written text since even he is highly prejudiced regarding the freedom of Muslim women.

Tattoos on the image are versatile, ranging from a flower to a skull, but the one that caught my eye is found on the upper part of the woman's arm. The tattoo is possibly the author's way of giving instructions on what this woman, as a representative of other Muslim women, is to do in order to free herself from the "oppressive" Muslim society. The quote "NO PITY FOR A COWARD", which is also the title of a song of a metal band Suicide Silence, is inscribed in a cloud surrounded with bolts. The lyrics of the song say "Put that gun to your head / You're a fucking disgrace / Can your God save you now?" along with "No one has pity for you [...] pull the trigger, bitch!"(<http://www.azlyrics.com/lyrics/suicidesilence/nopityforacoward.html>). If the author was implying that the position of women in Islam is fixed, he is now taking a step further by mocking the faith in Allah and depicting suicide as a way out since there is "no pity for a coward". In that case, Muslim women are bitches and cowards for they decide not to confine to the expectations of some westerners – they are different and therefore misunderstood in the western society. Can the concept of cowardice be measured by what the person decides

to wear, in this case on the basis of a niqab, and which religious laws to follow? Can conclusions about personality, lifestyle, position in the society be based on a dress-code? Conclusions should, most definitely, not be made on the basis of the external appearance yet they are and unfortunately, the implicit messages (as the ones in this ad), most probably, form a negative opinion and prejudices about Muslim women in wider society leading to a higher degree of ethnical discrimination. A different viewpoint was offered by Rowan Atkinson who vigorously argued that mocking and expressing hatred towards someone's religion, as opposed to race, is acceptable since "race and religion are fundamentally different concepts – you cannot choose your race, you can choose your religion" and he required a firm line to be drawn between these two concepts. Indeed, a person can choose his or her religion at some point in life, but once chosen the religion cannot be divided from personal identity of a person. Mocking Muslim women for wearing a niqab (a garment related to religion) would, according to what Atkinson implied, be okay and the person doing so would not need to justify the words fired at the given woman – that is not the right of speech, that is the right to ignorance, prejudices, discrimination, assault, aggression, stereotyping, hatred, negativity, indoctrination of masses and so on which has to be prevented either by law, or by better programmes of intercultural and anti-racist education.

Last but not least important element of the image I will analyse is the bracelet the woman is wearing. One possible explanation would be that the bracelet is simply an accessories representing, in Formichetti's words, "the history of diesel. Denim, leather and military" (<http://www.wonderlandmagazine.com/2013/10/diesel-reboot-at-galleries-lafayette/>). Perhaps the word military is the most significant word in the quote since the bracelet resembles a chain, fixed tightly around woman's wrist and the index finger. Thinking about the word military brought a number of associations to my mind, some of which are jail, strictness, following of the rules imposed by the superior, subordinate position of new soldiers and convicts in the jail, tough and tiring times,

weapons, war, turmoil and so on. If we, as the observers, begin to think about the bracelet as the author's way of indicating that Muslim women are entrapped then it would be easy to connect this with the idea behind niqab and tattoos. The bracelet, the woman is wearing, seems not to allow even the slightest move of a finger which could be the main message the author of the ad is trying to get across – that Muslim women's lives are characterised by immobility, oppression, deprivation of basic human rights, lack of independence and inequality which is all a product of personal prejudices and popular misconceptions about Islam and the position of women who decide to wear niqab. All of this would serve as a proof of the author's intention which is to mock non-westerners for proudly displaying their religion while shallowly pretending to promote tolerance and equality through the written message. It may appear that the author of the ad is not allowed to state his opinion on the topic, not even implicitly. However, this is not an attempt at taking away the freedom of speech (from Nicola Formichetti) when it comes to religion but rather a wake-up call for everyone mocking religious beliefs without fully understanding what those beliefs may mean to individuals. Rowan Atkinson stated that “if the activities or teachings of [...] religion are so outrageous, irrational or abusive of human rights [...] they deserve to be intensely disliked”, but who is as competent and well-informed about any religion to dare to state that the religion, any religion, is outrageous, irrational, abusive, oppressive and deserves to be hated on the basis of, in this case, the choice to wear a niqab? Such, unfounded and influenced by common misconceptions, characterisation of religion and the “believers” is unacceptable for it is, and I will use Atkinson's words, “outrageous, irrational or abusive of human rights” and those who feel competent to do so “deserve to be intensely disliked” (<http://rationalityofaith.wordpress.com/2011/11/24/rowan-atkins-on-on-the-right-to-insult-and-blaspheme-against-religions/>) since generalising is not the right approach to any sensitive topic whether religion, ethnicity or any other burning question of today.

As I have already mentioned, Nicola Formichetti is well

known for controversial images and this ad was one of many Formichetti's attempts to mock religious beliefs through #Dieselreboot campaign. It could be said that his approach to mockery of Islam, in this particular ad, is brilliant – brilliant in the sense that Formichetti made it almost impossible for an average observer to notice what is possibly hidden behind the image of a half-naked, tattooed Muslim woman by carefully selecting the text of the ad “I am not what I appear to be” which smoothly redirects the observer from thinking deeply about any implicit messages of the ad, to the written message. Unfortunately, the ad is mocking and playing with the deepest beliefs of people and promoting the idea that Muslim women who decide to veil are oppressed, unthinking, subordinate, imprisoned, passive, deprived of basic human rights and with a strong sense of cowardice simply because they decide to be themselves and not to live their lives to please those who believe women's bodies are to be exposed and available to the gazes of men, as well as other women. The aim of this paper was to point out and explain only some implicit messages found in this ad, in order to prevent that this approach to depiction of women from non-western cultures becomes common and in that way stretches the existing prejudices to a level where the prejudices become ubiquitous and considered acceptable due to the media supporting the distribution of these kinds of messages across the world.

Bibliografija

<http://antwerpsex.wordpress.com/2013/09/05/loathe-nicola-formichettis-denim-burka/> Web. 14 June 2014.
<http://www.azlyrics.com/lyrics/suicidesilence/nopityforacoward.html> Web. 10 June 2014.
<http://www.diesel.com/nicola-formichetti> Web. 25 May 2014.
<http://islamqa.info/en/99629> Web.

10 June 2014. Khosla, V., Verghese, J., Gordon, H. (2010) "Tattoos: what is their significance?" *Advances in Psychiatric Treatment*, 16: 281-287. doi: 10.1192/apt.bp.108.006205 Lombardo, S. Muslim American women and the hijab: Dismantling the patronizing narrative. Web. 15 May 2014.
<http://medialiteracyproject.org/deconstructions/counter-ad-diesels-affront-muslim-women> Web. 15 May 2014.
<http://www.nupoliticalreview.com/?p=2079> Web. 15 May 2014.
<http://rationalityoffaith.wordpress.com/2011/11/24/rowan-atkinson-on-the-right-to-insult-and-blaspheme-against-religions/> Web. 14 June 2014.
Shome, R. (1996), *Postcolonial Interventions in the Rhetorical Canon: An "Other" View*. *Communication Theory*, 6: 40-59. doi: 10.1111/j.1468-2885.1996.tb00119.x
<http://www.wonderlandmagazine.com/2013/10/diesel-reboot-at-galleries-lafayette/> Web. 25 May 2014.

L'USO DEL CONGIUNTIVO NELL'ITALIANO CONTEMPORANEO

Vlatka Ivančević
Ivan Grančić

“C'era una volta il congiuntivo [...]. Nei salotti i ben pensanti e i ben parlanti tremavano nell'affrontare la desinenza d'un congiuntivo, sbagliarla era una gaffe imperdonabile, peggio che indossare scarpe marrone con lo smoking [...]. A cent'anni di distanza è morto anche il congiuntivo, ucciso da quegli strumenti di comunicazione che in anglo-latino si chiamano mass-media e in italiano mezzi di comunicazione di massa.” (Marchi 1984: 87)

INTRODUZIONE

Con questo lavoro si propone di analizzare l'uso del congiuntivo nella letteratura contemporanea avvalendosi degli esempi tratti dal romanzo *È una vita che ti aspetto* (2003, Milano, Mondadori) di Fabio Volo.¹ La scelta di questo testo innanzitutto dipende dal fatto che Volo appartiene a una nuova generazione degli autori italiani, lo stile dei quali rispecchia le tendenze dell'italiano contemporaneo. Confrontati con la sempre più presente crisi della lingua colta, ci è sembrato opportuno prestare attenzione all'uso del congiuntivo ponendo in rilievo l'importanza di questo modo nel modellare diverse sfumature di significato. Oltre a questo, l'obiettivo centrale è vedere con quale frequenza il congiuntivo si è manifestato nella letteratura contemporanea e in quale misura si è cercato di evitarlo. In tal modo sarà visto in quale quantità la lingua ed i parlanti accettano il congiuntivo siccome sono appunto essi che la cambiano e diffondono. Questi argomenti verranno approfonditi e ulteriormente elaborati nel corso di questo lavoro.

CONGIUNTIVO

Dagli ultimi decenni del Novecento, si assiste a un costante declino nell'uso del congiuntivo, causato non solo dal declino della cultura generale, ma anche a causa della qualità dell'istruzione. Tale fenomeno, su cui si discute molto spesso, viene noto, anche ironicamente, con l'espressione 'morte del congiuntivo'²

Anche se la logica e il buon senso ancora più che la grammatica assegnano caratteristiche ben precise all'indicativo e al congiuntivo, l'indicativo tende sempre più a imporsi a danno del congiuntivo. Ci sono tante ragioni di questa vincita dell'indicativo: la diffusione su scala nazionale delle parlate regionali dell'Italia centro-meridionale che ignorano l'uso del congiuntivo presente; la difficoltà di memorizzare le forme (soprattutto irregolari) dei tempi del congiuntivo³, la coincidenza di molte desinenze dei tempi del congiuntivo con quelle dei tempi dell'indicativo; e poi, anche, la tendenza del parlante di utilizzare l'indicativo, che è il modo dell'oggettività e della realtà, per indicare azioni, eventi, stati d'animo o modi di essere in forma oggettiva-realistica volendo così attribuire alle loro parole una sicurezza o convinzione che forse non hanno dentro di sé. Più grave, invece, è il caso in cui si usa l'indicativo al posto del congiuntivo in frasi come 'Mi sembra che Luca è già tornato.' o 'Credo che Maria non ha preso dei soldi.' Quindi, sarà bene tenere presente che utilizzando il congiuntivo, esprimiamo sfumature di significato tutt'altro che secondarie e inutili. (cfr. Sensini 1997:267-268)

Sebbene molti ritengano l'uso del congiuntivo in costante declino, i due linguisti, Valeria Della Valle e Giuseppe Patota ne sostengono la vitalità e la prevalente correttezza non solo nello scritto ma anche nel parlato.⁴

Occorre segnalare che, essendo variabile e dinamica, la lingua deve essere costantemente esaminata per tracciare le manifestazioni di cambiamenti linguistici, in questo caso sostituzione del congiuntivo con gli altri tempi verbali.

METODOLOGIA

Prendendo in considerazione la vastità degli esempi del congiuntivo che si possono trarre dal libro *È una vita che ti aspetto* (2003) di Fabio Volo e per evitare inevitabili ripetizioni, ci si è limitati ad analizzare 87 proposizioni, rappresentanti dei casi esemplari, i quali dimostrano l'uso tipico del congiuntivo nelle proposizioni subordinate, ponendo comunque in rilievo alcuni casi particolari e accentuando soprattutto delle deviazioni dalle norme e regole delle grammatiche prescrittive.⁵ Questo numero delle proposizioni è bastato per servire allo scopo di questo lavoro. Le deviazioni sono state segnalate con l'asterisco, i congiuntivi sono stati segnalati in grassetto, mentre i verbi e le congiunzioni dai quali esso dipende sono stati sottolineati. L'analisi è stata organizzata di modo che consenta al lettore di seguire facilmente la suddivisione, la quale è basata non solo sull'approccio sintattico ma anche semantico, con la predominanza di questo primo. Di fatto, il raggruppamento è basato sulla sintassi, ovvero sulla divisione in base ai tipi di proposizioni, però con un'ulteriore suddivisione semantica di alcuni tipi di proposizione (le soggettive e le oggettive). Il raggruppamento sintattico è stato segnalato con le lettere maiuscole dell'alfabeto (A, B, C, D, ecc.) e le ulteriori suddivisioni sono state segnalate con le minuscole (a, b, c, d, ecc.). Tutte le proposizioni sono state numerate per facilitare la comprensione dell'analisi, la quale inizia prendendo in esame le proposizioni soggettive e termina con l'uso del congiuntivo nell'ordine marcato delle proposizioni.

ANALISI

A) Soggettive

a) Verbi impersonali

(1a) Capitava raramente che mio padre **fosse** a casa il pomeriggio. (p.67)

(1b) Capitava che dopo la serata del venerdì lo ***dovevo**

riaccompagnare a casa io perché non era in grado di guidare.
(p.20)

Pur usando il congiuntivo nelle proposizioni soggettive, le quali di solito ne richiedono l'uso, ci sono dei casi nei quali l'autore effettua una deviazione dalle regole di grammatica. Un esempio è il verbo 'capitare', dopo il quale egli di solito usa il congiuntivo, come si può vedere dall'esempio (1a). Si noti però l'uso dell'indicativo al posto del congiuntivo nell'esempio (1b). Questa deviazione è insolita, e sembra immotivata, soprattutto se si prende in considerazione l'uso corretto del congiuntivo dopo gli altri verbi impersonali, quali 'bastare', 'succedere' o 'sembrare'.

b) Espressioni impersonali

(2a) Non era vero che ci fosse tutta quella libertà. (p.131)

(2b) Le ho detto che non è vero che gli artisti *non sono persone pratiche. (p.132)

Se è vero che nei costrutti con voce del verbo 'essere' e sostantivi e aggettivi fortemente fattuali ('sicuro', 'vero', 'certo') è ammesso l'uso dell'indicativo, tant'è vero che la negazione di questi stessi costrutti comporta l'uso del congiuntivo. Questo fatto spiega l'agrammaticalità dell'esempio (2b).

c) Negazione del verbo essere

(3a) Non è che potessi dire di essere felice o no. (p.108)

(3b) La mattina non ero così coinvolto o spaventato come la notte, ma essendo paranoico non è che *potevo far finta di niente, dimenticare, non notare. (p.21)

Questi esempi sono un particolare tipo di proposizione nel quale il verbo 'essere' viene negato e perciò la frase completiva non viene intesa come un fatto reale, bensì come una frase esprimente concetti non veritieri o fittizi. Tuttavia, l'autore non si serve sempre del congiuntivo in questi casi e lo dimostra l'esempio (3b).

B) Oggettive

a) Verbi di pensiero o di opinione

(4a) Ho pensato subito che dovessero amputarmelo. Il solito ottimista. (p. 17)

- (4b) Uscendo dall'ambulatorio con il cervello che mi fumava per la frenetica attività, pensavo che forse ***non avevo capito** bene. (pp. 29-30)

'Pensare' è un tipico verbo che introduce le proposizioni oggettive e allo stesso tempo, essendo appunto un verbo che esprime opinione, richiede il congiuntivo. Perciò sorprende l'uso agrammaticale dell'indicativo. Non è insolito sentire gli italiani usare l'indicativo dopo questo verbo e lo si usa su un livello diafasicamente più basso, il che non significa che questo uso sia corretto, come nell'esempio (4b).

b) Speranza, dubbio, timore, ecc.

- (5a) Speravo solo che la luce del mattino **arrivasse** a pagare il riscatto per liberarmi. (p.16)
- (5b) Quelli che di solito fissi il telefono perché sei curioso di sapere chi è, ma hai anche paura che **sia** un rompipalle e non sai che fare. (p.78)
- (5c) Mi sono addormentato avvolto da quel profumo di rivoluzione. Nella speranza che la notte mi **portasse** consiglio. (p.48)
- (5d) Comunque, rimane sempre il dubbio se la mela **abbia** lo stesso sapore per me e per loro, e soprattutto se, prima di essere morsa, abbia un sapore suo. (p.74)
- (5e) Ci sono delle notti in cui ho la sensazione che due braccia **siano** troppe per dormire bene. (p.17)
- (5f) Che peccato che proprio quella mattina ***avevo** un appuntamento. (p.174)
- (6a) Perché, visto che mi aspettavo sempre la catastrofe, il fatto che **non fosse** ancora **successa** doveva rendermi felice. (p.34)
- (6b) Non so se è stato per il fatto che con Giovanni ***avevo** una certa confidenza, non so se era il momento giusto, ma quella volta ho risposto: "Non credo... non credo di essere felice". (p.24)

Questa categoria di esempi è contrassegnata dall'appartenenza a uno stesso campo semantico, nonché quello sintattico. Salvo l'esempio

(5a), in tutti questi esempi il congiuntivo è retto da un sostantivo, come per esempio: ‘paura’, ‘dubbio’, ‘speranza’, ‘sensazione’. Questi sostantivi hanno una forte connotazione e denotano la non-realtà. L'autore fa un quasi perfetto uso del congiuntivo in queste frasi. L'unica eccezione è l'esempio (5f) in cui dopo il sostantivo ‘peccato’ viene usato l'indicativo invece del congiuntivo. Questi esempi dimostrano come l'autore ricorra alla nominalizzazione, un processo caratteristico del linguaggio giornalistico, soprattutto quello dei telegiornali.

Un caso particolare sono invece le proposizioni classificate sotto il numero (6), dove l'espressione ‘il fatto che’, secondo le regole di grammatica, richiede il congiuntivo. Questa nozione si scontra con l'idea del congiuntivo come la rappresentazione della non-realtà, dato che ‘il fatto’ viene percepito come qualcosa di certo, e come tale dovrebbe reggere l'indicativo. Ciò nonostante, la grammatica considera l'esempio (6b) agrammaticale.

c) Emozioni, stati d'animo

(7a) Non è che poi le rivolgo la parola, ma mi piace che sia lì.
(p.22)

(7b) Mi preoccupavo di più che fossero fedeli che non che fossero felici. (p.35)

(7c) Mia nonna mi diceva: „Sono contenta che mi *vieni a trovare, anzi che ti trasferisci da me... pensavo di dover aspettare un po', invece ho saputo che stavi arrivando e ho preparato la stanza“. (p.19)

Gli esempi di questo gruppo, cioè l'uso del congiuntivo nelle proposizioni esprimenti emozioni o stati d'animo, sono oggetto di una controversia in quanto essi contengono verbi di atteggiamento emozionale, i quali sono verbi fattivi e come tali “presuppongono la verità della proposizione completiva, sia nell'uso affermativo sia nell'uso negativo. In altre parole, l'uso di questi verbi è coerente se e solo se il processo descritto dalla completiva è assunto come vero” (Prandi 2002:30). Il dibattito che verte intorno all'uso del congiuntivo in questi esempi è comprensibile se si tiene in mente che il congiuntivo è il modo usato per descrivere la non-realtà. Salvo

l'esempio (7c), l'autore ha optato per l'uso del congiuntivo. Questa eccezione fa parte di un dialogo immaginario svoltosi nella testa del protagonista del libro e come tale rende la lingua parlata.

d) Negazione dei verbi sapere e capire

(8a) Non so dove sia esattamente l'inizio. (p.11)

(8b) Io non so nemmeno se *esiste la felicità. (p.59)

(8c) Non ho mai capito perché ci sia più rispetto per i morti che per i vivi. (p.26)

(8d) Guidavo e mi sentivo come da piangere, mi assaliva questa sensazione e non capivo cos'*era. (p.15)

I verbi 'sapere' e 'capire' appartengono a un gruppo di proposizioni oggettive le quali, nella forma affermativa, obbligatoriamente richiedono l'uso dell'indicativo. Però, negati, questi verbi richiedono, invece, il congiuntivo, in quanto in tal modo esprimono un dubbio o un'incertezza. Perciò, dal punto di vista grammaticale, stupisce la scelta dell'autore di usare l'indicativo in un elevato numero di casi, gli esempi (8b) e (8d) essendo solo alcuni di essi, ma anche la discrepanza tra l'uso dell'indicativo e del congiuntivo. È qui che il linguaggio del romanzo si avvicina di più alla lingua parlata per renderne autentico l'uso.

e) Negazione di dire

(9a) Sei sanissimo, ma non vuol dire che tu non abbia problemi. (p.27)

(9b) Questo non vuol dire che avere aspettato sia stato meglio o che lei fosse più seria delle altre. (p.171)

Il verbo 'dire', essendo un verbo fattivo, di solito richiede l'uso dell'indicativo tranne negli esempi in cui uno riporta le parole altrui e adoperando il congiuntivo ne prende la distanza. D'altro versante, la negazione di questo verbo comporta l'uso del congiuntivo, come si può vedere dagli esempi (9a) e (9b).

f) Negazione di verbi volere e credere

(10a) Dimmi tutto Giovanni, non voglio che tu mi tenga lontano da niente. (p.27)

(10b) Fra l'altro, pensando a quello che hai fatto l'altra sera con Paola ti è pure venuta un'erezione, e non credo che

l'antenna **serva**. (p.33)

‘Volere’ e ‘credere’ sono due verbi che comportano sempre, secondo la grammatica, l’uso del congiuntivo, sia nella forma affermativa che quella negativa, come negli esempi (29a) e (29b).

C) Interrogative indirette

(11a) Luca era pieno di donne. Mi chiedevo come **facesse** a gestirle tutte. (p.55)

(11b) Ti ricordi quando mi hai chiesto se ***avevo** le pastiglie per la felicità? La pastiglia è la vita. (p.27)

(11c) In base a come reagivano al suo stile, al suo atteggiamento, alle cose che diceva, riusciva ormai a capire che tipo di persone **fossero**. (p.61)

Quanto alle proposizioni interrogative indirette, l'autore alterna l'uso del congiuntivo e dell'indicativo, con la prevalenza di quest'ultimo, avvicinandosi così alla lingua parlata. È importante notare che la grammatica permette entrambi i modi. L'esempio (11c) è un caso particolare in quanto non designa una proposizione interrogativa indiretta nel senso proprio. In essa il congiuntivo è stato adoperato per differenziarla dalle proposizioni interrogative.

D) Concessive, causali, finali, temporali, comparative

(12) Nonostante **fossi** molto più sereno, ho fatto dei danni incredibili in quel periodo. (p.128)

(13) E magari, perché **avvenga**, devi anche spingere un po'. (p.127)

(14) Sono andato ogni giorno a comprare il pane più che altro per riconfermare l'appuntamento, prima che Piero **pensasse** che lo avessi preso per ischerzo. (p.152)

(15) Mentre la vita, la vita vera era giù. Più vicino di quanto **potessi** pensare. (p.77)

(16) Non perché **fossi** più intelligente o sensibile degli altri. Solamente perché in qualche modo **avevo** un po' rallentato. (p.123)

L'autore usa il congiuntivo in maniera impeccabile nelle concessive,

causali, finali, temporali, e comparative. È soprattutto interessante la proposizione causale (16), la quale rappresenta un esempio dell'uso specifico del congiuntivo, in cui una causa viene negata, e con l'uso del congiuntivo viene presentata come una causa fittizia, mentre la causa vera, cioè reale, viene in seguito espressa con l'indicativo.

I) Periodo ipotetico

(17a) Mi sono calmato e ho capito che, essendo molto tardi, se li avessi chiamati sarebbero morti loro. Dallo spavento. (p.17)

(17b) In certi momenti il mio segreto più intimo, di cui un po' mi vergognavo e che non ho mai detto a nessuno, era che avrei voluto che mio padre **fosse** lui. (p.21)

(17c) Mi sentivo angosciato, pieno di ansie e mi ritrovavo sveglio. Sveglio come se avessi dormito diverse ore. (p.15)

(17d) Una persona a cui, se *morivo, *dispiaceva. (p.116)

L'esempio (17a) è un classico esempio dell'uso del congiuntivo nel periodo ipotetico dell'irrealtà, (17b) è un esempio del periodo ipotetico misto, mentre l'esempio (17c) è un caso specifico che rappresenta il periodo ipotetico dell'irrealtà nel quale non si ha alcuna condizione, cioè non esiste protasi. Particolarmente interessante è l'esempio (17d) dove indicativo imperfetto viene usato nella protasi e nell'apodosi al posto del congiuntivo e del condizionale, rispettivamente. La frase grammaticale sarebbe, invece 'Una persona a cui, se morissi, dispiacerebbe'. Essendo Volo uno scrittore giovane ci si aspetterebbe da lui di usare anche di più le frasi come quella dall'esempio (17d), adoperando indicativo imperfetto nella protasi, nell'apodosi o in tutte e due le parti. Questo uso sta prendendo sopravvento nell'italiano contemporaneo, soprattutto nel linguaggio giovanile. Eppure, l'autore non ne fa uso, aderendo invece alle norme grammaticali.

J) Nulla, niente, unico

(18a) Giovanni non mi aveva rivelato nulla che in fondo io

non **sapessi** già. (p.30)

(18b) Perché dire che la vita fa schifo è come dire che non c'è niente che si **possa** fare. (p.118)

(18c) Lui invece era stato l'unico che per una volta ***aveva rovesciato** le cose e aveva detto che eravamo l'esempio da seguire. (p.125)

Gli esempi appartenenti a questa categoria sono caratteristici in quanto si tratta di particolari espressioni che comportano l'uso del congiuntivo. Con le espressioni 'non c'è niente che', oppure 'nulla che', la proposizione assume un significato contenente una sfumatura di indeterminatezza. Con le espressioni 'l'unica volta che', oppure 'il solo che', si vuole mettere in rilievo un atto, una situazione, oppure una persona e perciò si usa il congiuntivo. L'uso del congiuntivo con queste ultime due espressioni è assai insolito e quindi non è sorprendente che l'autore non usi il congiuntivo in questi casi, come infatti lo dimostra l'esempio (18c).

K) Aggettivi e pronomi indefiniti

(19a) Mi veniva da pensare che doveva esserci qualcosa di più. Qualcosa che **avesse** più senso. (p.72)

(19b) Chiunque ***fuma** sa che molte si fumano così, ma non hanno tutte lo stesso spessore. (pp.137-138)

Aggettivi e pronomi indefiniti, come 'qualcosa', 'chiunque', 'qualunque', 'ovunque', 'qualsiasi', e simili, non denotano delle persone o delle cose specifiche ma hanno in sé la capacità di dare un senso generico alla proposizione e, come regola, sono seguiti dal congiuntivo. Perciò, l'uso dell'indicativo nell'esempio (19b) non è corretto.

L) Articolo indeterminativo

(20a) Cerco una persona che **si prenda** cura di me. (p.87)

(20b) Volevo una persona che ***voleva** me. Una persona per la quale io non ***potevo** essere sostituito da un giorno con l'altro. Una persona che mi **facesse** sentire speciale. (p.116)

Gli esempi elencati in questo gruppo sono infatti proposizioni relative che cambiano il loro significato a seconda dell'uso dell'articolo indeterminativo, assumendo con esso un significato indeterminato o generico, oppure denotando una persona o una cosa specifica nel caso dell'articolo determinativo. L'autore di solito usa il congiuntivo in questi casi. L'unica eccezione è l'esempio (20b) in cui, incomprensibilmente, nello stesso contesto e in proposizioni consecutive appartenenti allo stesso enunciato sono stati usati due indicativi invece del congiuntivo, il quale è stato adoperato in maniera corretta nella terza proposizione di questo esempio ('facesse'). Bisogna accentuare che qui non si tratta di una scelta stilistica, ma di un errore grammaticale, il quale conseguentemente comporta il cambio del significato.

M) Inversione, ordine marcato

(21a) Che **fosse** un tipo tosto lo si capiva subito. (p.129)

(21b) Ma che **non stessi** molto bene se n'è resa conto anche lei. (p.162)

Questi sono due esempi dell'uso particolare del congiuntivo nell'ordine marcato con il quale, per porre qualcosa in rilievo, si ricorre all'inversione, la quale a sua volta comporta l'uso del congiuntivo.

CONCLUSIONE

Da questa analisi è possibile rintracciare una forte adesione alle regole di grammatica da parte dell'autore. Pur essendo un giovane scrittore, Fabio Volo non fa uso della sintassi per rendere la lingua parlata (soprattutto il gergo giovanile), ma ricorre invece al lessico per esprimere la specificità di questa varietà. Nei casi in cui c'è una libera scelta tra il congiuntivo e l'indicativo, egli di solito opta per quest'ultimo. Alcuni errori grammaticali, o meglio dire il distacco dalla normatività, rispecchiano la tendenza di evitare l'uso del congiuntivo nei casi in cui esso sembra immotivato e, diremmo, anche illogico. Questo si riferisce soprattutto all'uso del congiuntivo

dopo alcune espressioni, come 'l'unico che', o 'il fatto che', oppure dopo verbi esprimenti atteggiamento emozionale. Questi esempi si scontrano direttamente con l'idea del congiuntivo come modo per esprimere la non-realtà, in quanto essi rappresentano le situazioni reali, che si sono verificati, e non quelli incerti o dubbi.

Esaminando più da vicino la sintassi delle proposizioni di Volo, si può concludere che l'autore usa molto il congiuntivo, il che confuta la tesi della scomparsa del congiuntivo, almeno per quanto riguarda la lingua letteraria, la quale, pur avendo subito numerevoli cambiamenti nello stile, rimane un punto di riferimento per l'italiano standard.

1. Il suo vero nome è Fabio Bonetti e oltre ad essere un conosciuto scrittore contemporaneo, si è esercitato nelle diverse professioni appartenenti alla sfera dell'intrattenimento, lavorando come attore, conduttore televisivo e radiofonico, doppiatore e sceneggiatore, per nominare solo alcune. Ricorrendo molto spesso all'ironia e sarcasmo nello scrivere, svela il suo spirito irrequieto ed esibizionista, che, tra l'altro, lo ha portato a conquistare l'alloro in questo esigente ambito della vita pubblica.

2.Cfr. [http://www.treccani.it/enciclopedia/congiuntivo_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/congiuntivo_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) (10/12/2012)

3. Secondo le grammatiche normative il modo congiuntivo ha quattro tempi: presente, imperfetto, passato, trapassato.

4.Cfr.

http://www.treccani.it/magazine/lingua_italiana/recensioni/recensione_15.html (11/12/2012)

5. Per determinare in quale misura sia giustificato l'uso del congiuntivo o dell'indicativo si veda, tra altri: Sensini (1997), Drdano e Trifone (2002), Serianni e Castelvechi (1998).

Riferimenti

a) Bibliografia:

D'Achille, P. (2003). *L'italiano contemporaneo*. Bologna: Mulino.

Dardano, M.; Trifone, P. (2002). *La nuova grammatica della lingua*

italiana. Bologna: Zanichelli.

Jernej, Josip: *Konverzacijska talijanska gramatika* (2001). Zagreb: Školska knjiga.

Marchi, C. (1984). *Morte del congiuntivo*, in *Impariamo l'italiano*. Milano: Rizzoli.

Prandi, M. (2002). *C'è un valore per il congiuntivo?*, in *Intorno al congiuntivo*, Schena, L.; Prandi, M.; Mazzoleni, M. (a cura di). Bologna: CLUEB, 29-44.

Schena, L.; Prandi, M.; Mazzoleni, M. (2002). *Intorno al congiuntivo*. Bologna: CLUEB.

Sensini, M. (1997). *La grammatica della lingua italiana*. Milano: Mondadori, 266-270.

Serianni, L.; Castelvocchi, A. (1998). *Grammatica italiana: Italiano comune e lingua letteraria*. Roma: UTET Università.

b) Sitografia:

http://www.treccani.it/magazine/lingua_italiana/speciali/congiuntivo/Patota.html (10/12/2012)

[http://www.treccani.it/enciclopedia/congiuntivo_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/congiuntivo_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) (10/12/2012)

http://www.treccani.it/magazine/lingua_italiana/recensioni/recensione_15.html (11/12/2012)

[http://www.treccani.it/enciclopedia/uso-del-prontuario-congiuntivo_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/uso-del-prontuario-congiuntivo_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) (13/12/2012)

c) Fonte

Volo, Fabio (2003). *È una vita che ti aspetto*. Milano: Mondadori.

KULTURNA INDUSTRIJA

Luca Kozina

1. Uvod

Theodor W. Adorno (1903-1969) i Max Horkheimer (1875-1973) najznačajniji su predstavnici takozvane Frankfurtske škole i kritičke teorije nastalih kao svojevrsna filozofska reakcija na stanje u Njemačkoj prouzrokovano dolaskom Nationalsocijalne stranke Adolfa Hitlera na vlast, na posljedice tzv.vulgarnog marksizma kojeg su teorijski obrazlagali i provodili filozofi Druge Internationale (Plehanov, Kautski, Bernstein)¹ i razvojem društva neposredno prije i nakon Drugog svjetskog rata. Specifični su po tome što su se bavili kritikom modernog "demokratskog" društva, pogotovo onog aspekta kojeg su nazvali "kulturalna industrija".

Bili su među prvima (zajedno sa Walter Benjaminom, Herbertom Marcuseom) koji su iznijeli kritiku masovne kulture sa radikalnog stajališta i time pokazali krucijalnu važnost medija u formiranju socijalne svijesti i određivanju granica socijalnih promjena u kasnom kapitalizmu², te da "radikalno područjavanje kulture znači radikalno otuđenje."³ Što se tiče njihova odnosa sa marksizmom, htjeli su ponuditi jednu interpretaciju lišenu ideologizacije. Temelji njihove metodologije su bile "metode hegelovske dijalektike u kritici kapitalizma kao društvenog sustava"⁴ Usput, napomenimo da sam pojam dijalektika ne koristi u istom značenju u kojem ju je koristio Hegel. Krajnji rezultat dijalektike ovdje nije izmirenje suprotnosti i njihova sinteza, već suprotno - rezultat dijalektike prosvjetiteljstva je pretvaranje prosvjetiteljstva u mit, u ono protiv čega se ono borilo.

2. Pojam kulturne industrije

Pojam kulturna industrija prvi put se javlja u djelu **Dijalektika prosvjetiteljstva**, u poglavlju naslovljenom "Kulturna industrija, prosvjetiteljstvo kao masovna obmana" zajedničkog autorstva dvojice filozofa. Njome su okarakterizirali stanje u popularnoj kulturi sredine 20.stoljeća dok uporabom same sintagme žele izbjeći termin **masovna kultura** jer on pogrešno implicira da je masovna kultura rezultat spontanosti samih masa i žele istaći činjenicu da se tu radi o organiziranom proizvođenju i rasprodaji kulture.⁵ Masa je pojava relativno novijeg datuma. Vezana je uz nastanak modernog građanskog društva, a povezana je sa sve većom atomizacijom i standardizacijom individua, koja se odvija rastom industrijske proizvodnje i stvaranjem modernih industrijskih gradova.⁶

2.1. Kritika kulturne industrije

Kroz svoj je razvitak kultura često bila negativno kvalificirana, kao nešto beskorisno zbog svog opiranja uspostavljenoj racionalnosti svrha društvenog sistema proizvodnje koji je priznavao samo ono što je korisno.⁷ Visoka kultura uspijeva izmaknuti društvenom carstvu svrhovitosti time što se protivi totalnom planiranju i ishodi iz društva kao nekontrolirana spontanost individualnosti. Izdvajanjem iz ustanovljenih društveno – proizvodnih odnosa ona se odupirala društvenom proizvođenju i planiranju.⁸ Odnosno, ona se uvijek protivila **status quo** vladajućeg sistema.

No, munjevitim razvitkom suvremenog društva i kapitalističkog sustava njena nekadašnja beskorisnost se ipak uspijeva uklopiti u taj sistem korisnosti i tako gubi svoju neovisnost i spontanost, njene temeljne karakteristike. Kultura postaje nespontani sistem proizveden monopolom ekonomskih interesa i to besramno ističe referiranjem na samu sebe kao industriju (filmska industrija, glazbena industrija).⁹ Ukratko, kultura je postala dio

vladajuće ideologije.

3. Elementi masovne kulture

"Filmovi i radio uopće više ne moraju nastupati kao umjetnost. Istinu da nisu ništa drugo do posao upotrebljavaju kao ideologiju koja treba legitimirati šund koji namjerno proizvode."¹⁰ Iz ovog se citata može vidjeti da je kultura postala samo jedan od mnogih načina proizvodnje, svedena na puko sredstvo za neograničeno zgrtanje profita.

Mnogo je prostora posvećeno minucioznoj i nekad neopravdanoj (kad se usporedi sa stanjem suvremenog filma!) kritici filmske industrije (američkih filmova). Tako naprimjer autori smatraju da filmovi paraliziraju predodžbene sposobnosti (filmovi su toliko realni da se gubi granica između fikcije i stvarnosti, zavaravaju gledatelja da je stvarnost nastavak odgledanog filma).¹¹

3.1. Film

Filmovi su napravljeni tako da "doduše, za adekvatno shvaćanje traže brzinu, sposobnost zapažanja (...) no zapravo zabranjuju gledaocu misaonu aktivnost ukoliko ne žele da mu umakne nešto ili neka od činjenica koje jure mimo njega."¹²

Zanimljivo je i spominjanje Orsona Wellea, danas smatranog pomicaateljem granica filma onog doba, u negativnom smislu, odnosno, da njegova inventivnost nije nešto što iskače iz sistema, što mu se odupire već upravo suprotno: "Svi prekršaji navika u struci koje učini Orson Welles opraštaju mu se jer kao proračunati bezobrazluci toliko vatrenije potvrđuju valjanost sistema."¹³ Posredstvom filmova, kulturna industrija ne sublimira, već zatamljuje time što stalno eksponira ono što nudi (npr. gola prsa muškog junaka), a ne daje svojim potrošačima. Serijskom produkcijom seksualnog se automatski provodi njegovo potiskivanje. Kulturna industrija je "i pornografska i sramežljiva", a ljubav svodi na romanse.¹⁴

Zapitajmo se može li se ova primjedba primjeniti i na današnje filmove, usprkos njihovoj nekad rado isticanoj "oslobađajućoj" ulozi u ljudskoj seksualnosti? U kriminalističkim i pustolovnim filmovima više nije važno gledateljevo sudjelovanje u radnji, više ga se ne uključuje u proces razrješenja filma već se cilja na njegovu emocionalnost, odnosno mora biti zadovoljen "stravom jedva povezanih situacija."¹⁵

3.2. Animirani filmovi

Animirani filmovi su nekad bili odraz mašte nasuprot racionalizmu, te su ujedno bili pravedni naspram životinja i tako im davali drugi život, a dok danas, u službi prevlasti tehnološkog uma nad istinom i radnje, uopće nemaju motiv.¹⁶ Oni također prenose poruku da je "lomljenje svakog individualnog otpora uvjet života u ovome društvu." Gledanjem Paje Patka kako biva premlaćen, gledatelj otupljuje na nasilje, a time se privikava i na vlastito (jedan od poznatijih primjera nasilja u crtićima je i *Tom and Jerry*)¹⁷. Ovo je i dokaz da kulturna industrija ne zaobilazi ni najmlađe (a što je doživjelo svoj vrhunac u 21. stoljeću u kojem živimo) – njene najpogodnije žrtve zbog svoje neoblikovanosti, a time i podobne za lakšu manipulaciju.

3.3. Fenomen Novog

Također je zanimljiv i fenomen Novog. Novo je kontradiktoran pojam: kulturna industrija svoje nove proizvode koje proizvodi kao na pokretnoj traci predstavlja kao nešto svježije, drukčije, originalno, no i Novo se konstruira i odvija po već isprobanom receptu! Novo, je paradoksalno "isključivanje svega novog."¹⁸ Novinu tih proizvoda potvrđuju njihovi "zastarjeli" prethodnici.

4. Čovjek i kulturna industrija

Kakav utjecaj kulturna industrija ima na samog pojedinca, razvoj njegove ličnosti i odnos prema drugima? S obzirom na već opisane karakteristike kulturne industrije i njenih elemenata, očito je – izrazito negativan utjecaj. Pojedinaac postaje otuđen, nema kvalitetan odnos sa samim sobom, a kamoli sa svojom okolinom. Kulturna industrija tu ima ulogu poticanja i produženja iluzije o pojedinčevoj slobodi, upravo zahvaljujući svojim elementima kojima uz to i odvraća individui pozornost od sebe kao osobe i drugih, a kojima ju čini pukim konzumentom, možemo reći čak i objektom. Sami autori uspoređuju potrošača sa "statističkim materijalom na kartama istraživačkih ureda."¹⁹

4.1. Ukalupljivanje

Pod krinkom diferencijacije, razlikovanja stilova života, oblačenja, itd., se ukalupljuje samog potrošača. Ono što je tu strašno jest da u odabiru tih kvalifikacija uopće nema slobodnog izbora "za sve je nešto predviđeno tako da nitko ne može pobjeći [kurziv, L.K.], razlike postaju uvriježene i propagirane."²⁰ I sami smo svjedoci tog ukalupljivanja: postoje različite subkulture, ali unutar kojih su njihovi članovi zapravo slični jedni drugima (npr. metalci nose martensice, crnu odjeću, bojažu kosu u crno itd.), i na taj način postaju hodajući stereotipi, a istovremeno su uvjereni u svoju različitost. Gotovo je nemoguće izostaviti se (bez društvenih posljedica, odnosno sankcija) iz tih raznih klasifikacija jer "ono što nije konformističko je osuđeno na ekonomijsku nemoć koja se nastavlja u duhovnoj nemoći osobenjaštva." Pa tako, ako se netko i želi izdvojiti, na njega se gleda kao na ekscentrika. Apsolut za kojim traga kulturna industrija je profit koji opravdava bilo koja sredstva (reality emisije, slikanje golih žena za novac...), Ona briše granicu između privatnog i javnog, kapitalista i radnika, naravno ne u pozitivnom smislu.

Svoje postojanje kulturna industrija opravdava raspoloženjem publike, no i ono je zapravo "dio tog sistema, a ne njegovo opravdanje."²¹ Ovime se želi reći da su i same potrebe i

raspoloženje publike proizvedeni! U ukalupljivanju potrošača važnu ulogu igra i zabava – "zabavljati se znači biti suglasan (...). Zabavljanje uvijek znači: ne misliti na to, zaboraviti na patnju čak iako se ona prikazuje(...)" Zabavljanje nije "bijeg od loše zbilje, nego od zadnje pomisli na otpor koja još može ostati u toj zbilji."²²

5. Zaključak

Iako su sa gotovo matematičkom preciznošću i pronicavošću ali i u nekim dijelovima jednostranom rigoroznošću secirali stanje modernog društva kontaminirano kulturnom industrijom, Adorno i Horkheimer ipak nisu ponudili konkretna rješenja (što je jedna od glavnih zamjerki Frankfurtskoj školi općenito). Više su se orijentirali na nabranje loših karakteristika i traženja njihova uzroka kroz povijest. Radije biraju *via negativa*, odnosno znaju koja rješenja neće nuditi, pa tako npr. "izbjegavaju revoluciju jer, poslije fašizma, a i poslije staljinizma, smatraju da bi svaka revolucija morala dovesti do terorizma, a oni se bore protiv svake vrste terora."²³ Naposljetku, uopće ne iznose ikakve pozitivne strane kulturne industrije.

Međutim, iz konteksta Dijalektike prosvjetiteljstva te iz drugih njihovih djela mogu se naslutiti neki elementi potrebni za razrješenje kontradiktorne situacije u kojoj se našlo suvremeno društvo. Tako Adorno, među ostalim, smatra da "tek u onoj mjeri u kojoj izmiče praksi srozanoj na vlastitu suprotnost, na stalno proizvođenje uvek jednakog, služenja kupcima u službi upravljača, a time i ljudima, ona [kultura] ljudima ostaje vjerna."²⁴ Drugim riječima, potrebno je odvajanje od vladajućeg sistema i povratak na izvorno, istinsko stanje kulture – duhovna, spontana i nekontrolirana od strane sustava. No, evidentno je da da bi se neki segment društva izmjenio, trebalo bi krenuti od temelja tog društva, a to se ovdje odnosi na (u nedostatku bolje riječi) ispravljanje pogrešaka i zabluda prosvjetiteljstva, to jest, potrebna je temeljita i kvalitativna izmjena sustava u kojem živimo.

Problem se javlja postavljanjem jednostavnog pitanja: **kako?**

koje je bilo kamen spoticanja svih promišljanja kroz povijest o jednom boljem svijetu zasnovanom na sintezi znanja i duhovnosti. Jednako kao Adorno i Horkheimer, ni mi ne možemo dati precizan odgovor na pitanje koje ukazuje na kompleksnost i nedokučivost čovjeka i svijeta kojeg je stvorio svojim djelovanjem. No, ovo nije poziv na inerciju ili skepticizam, naprotiv. Pitanje "kako?" može i trebao bi biti poticaj za jedno novo promišljanje koje neće počinuti grešku svojih prethodnika – zanemarivanje tuđih, a i vlastitih pogrešaka.

1. Thomas Andrae: "The culture industry considered", URL: <http://www.ejumpcut.org/archive/onlinessays/JC20folder/AdornoMassCult.html>
2. Ibid.
3. Emina Kečo – Isaković: "Kritička teorija društva u istraživanju mas-medija", Fakultet političkih nauka – Godišnjak 2006., URL: journal.fpn.unsa.ba/index.php/bjss/article/download/23/22
4. Hromadžić Hajrudin: "Mediji i spektakularizacija društvenog svijeta – masmedijska produkcija svijeta slavnih" str.4
5. Tatjana Velimirović: "Kultura i/illi obmana", str. 11
6. Ibid., str. 10
7. Ibid., str. 2
- 8 Ibid., str. 5
9. Max Horkheimer, Theodor Adorno: Dijalektika prosvjetiteljstva: filozofijski fragmenti, Veselin Masleša – Svjetlost, Sarajevo, 1989., str.126 -127
10. Ibid., str.127
11. Ibid., str.132
12. Ibid.,str.132
13. Ibid., str.135
14. Ibid., str.145
15. Ibid., str.143
16. Ibid.str.143 – 144
17. Zanimljiv je fenomen Itchy and Scratchy show dio američke animirane serije The Simpsons, ekstremna parodija Tom i Jerry-a, a koja krvavim nasiljem ukazuje na nasilje u tom crtiću za djecu.

18. Ibid., str.140
19. Ibid., str.129
20. Ibid., str.129
21. Ibid., str.128
22. Ibid., str. 150
23. Emina Kečo – Isaković: "Kritička teorija društva u istraživanju mas-medija", str.3
24. Tatjana Velimirović: "Kultura i/ili obmana (Dijalektika prosvjetiteljstva)", str.18

6. Literatura

Andrae Thomas: „The culture industry considered“,URL: <http://www.ejumpcut.org/archive/onlinessays/JC20folder/AdornoMassCult.html> [10.02.2013.]

Horkheimer Max, Theodor Adorno: Dijalektika prosvjetiteljstva: filozofijski fragmenti, „Veselin Masleša“ – „Svjetlost“, Sarajevo, 1989.

Hromadžić Hajrudin: „Mediji i spektakularizacija društvenog svijeta – masmedijska produkcija svijeta slavnih“,URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=102384 [10.02.2013]

Velimirović Tatjana: „Kultura i/illi obmana (Dijalektika prosvjetiteljstva)“, Filozofija i društvo 1/2008, 2008., URL: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0353-5738/2008/0353-57380801305V.pdf> [10.02.2013]

